De wereld een dansfeest

Arthur van Schendel

bron
Arthur van Schendel, *De wereld een dansfeest*. J.M. Meulenhoff, Amsterdam 1938

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/sche034were01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

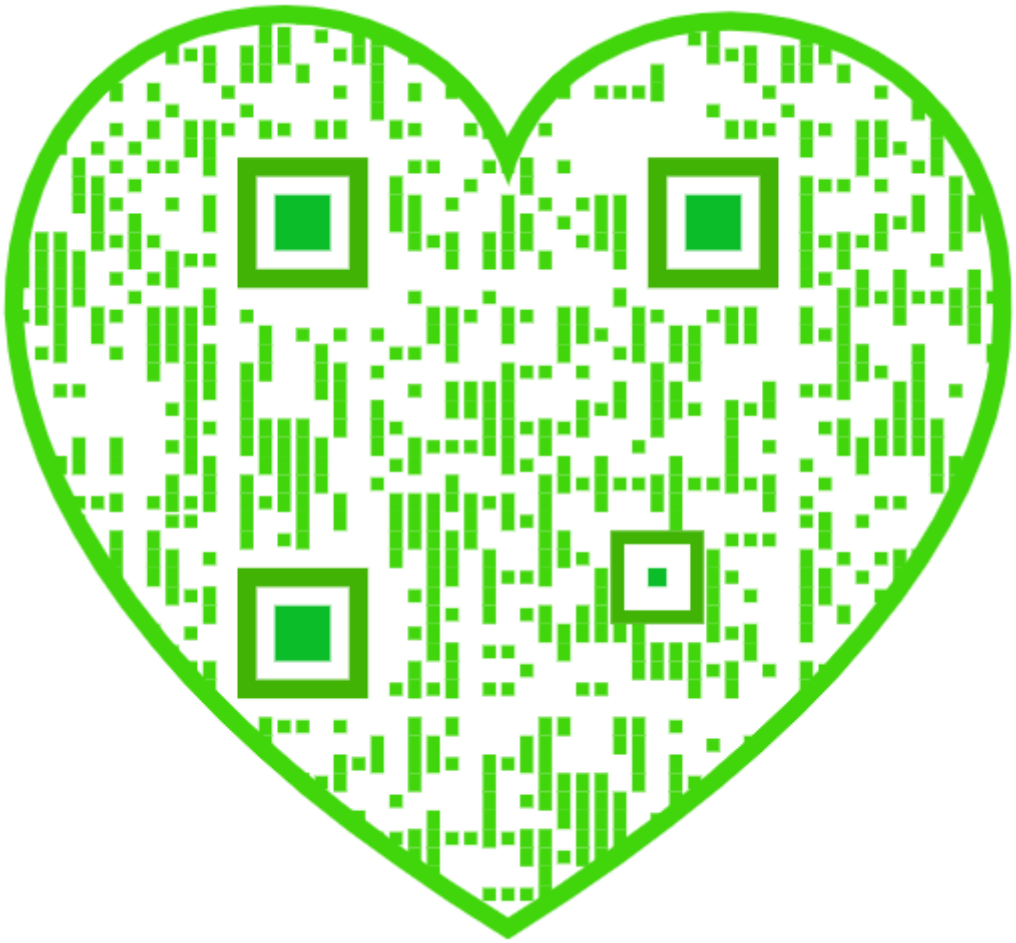

1
Het verhaal van den makelaar

Het kan vreemd loopen in de wereld en het lot heeft rare grillen. Wie had ooit kunnen denken dat iemand van den naam De Moralis Orellana de behartiging van zijn zaken aan onze firma zou toevertrouwen en ons bovendien in aangename relatie brengen met den heer Walewijn, die tot de achtenswaardigste families van ons land behoort en ons op zijn beurt in verbinding heeft gesteld met belangrijke cliënten. Onze familie-aangelegenheden hebben niets te maken met die van den heer Walewijn, maar toen ik hem moest bezoeken, herinnerde ik mij wat mijn vader indertijd vertelde van onaangenaamheden die in een vorig geslacht waren voorgekomen en hem nog altijd op schamperen toon van die Spanjolen deden spreken.

Mijn grootmoeder was een Hertevanck, het huis waar zij geboren werd, met den gevelsteen een vluchtend hert voorstellende, is nog een van de fraaiste panden aan de Keizersgracht. Haar vader, een aanzienlijk koopman in het begin van deze eeuw, had twee dochters, van wie zij de oudste was. Zooals men weet, was ons land toen vereenigd met de Zuidelijke Nederlanden, vroeger ook

wel Oostenrijksche of Spaansche Nederlanden genoemd. Bij de vereeniging van Noord en Zuid kregen ook ongewenschte individuen van de overheerschers, die zich daar gevestigd hadden, bij ons het burgerrecht en zoo kwam het dat een Spaansche avonturier, een soort dansmeester, zich in Amsterdam een Nederlander mocht noemen. Hij heette Renero de Moralis Orellana en volgens de verhalen was hij een grootspreker, een schuldenmaker, een vechtersbaas, met een knap uiterlijk, dat alle vrouwen het hoofd op hol bracht. De Moralis! men zou zeggen dat het een spotnaam was, want van de moraal had die schavuit waarschijnlijk nooit gehoord. In menig huis moeten zich in dien tijd tragische tooneelen hebben afgespeeld en veel tranen moeten er in het verborgen gevallen zijn. Maar het was den schelm niet alleen om avontuur te doen, hij loerde op zijn groote kans. En men kan zich voorstellen wat een gerucht het maakte toen in de stad bekend werd dat de jongste dochter van den rijken Hertevanck op een avond met den Spanjool in een calèche uit de Utrechtsche Poort was gereden. Een jaar later keerden zij terug, een echtpaar met een zoon, Diego genaamd, die op zijn tijd evenmin een strikte opvatting van zede en deugd bleek te hebben. Mijn vader en deze Diego waren dus volle neven, maar zij kenden elkander niet dan van aanzien. Welke streken deze Diego heeft uitgehaald, is mij nooit verteld. Wanneer bij ons thuis zijn naam eens genoemd werd, fronste mijn vader de wenkbrauwen. Men kan zich dus onze verbazing voorstellen toen op een middag, dat

was in 1882, mevrouw de weduwe De Moralis Orellana geboren Bakker bij ons het kantoor binnentrad en ons het beheer van haar vermogen toevertrouwde, een zeer belangrijk vermogen, aangezien zij ook van zichzelf gefortuneerd was. In dat jaar ook bracht zij ons in kennis met den heer Walewijn, sedert kort getrouwd met haar eenige dochter, nu notaris te Middelburg.

Gedurende elf jaren bepaalde de relatie van onze firma met den heer Walewijn zich tot een aangename briefwisseling betreffende de zaken, hetgeen niet hoeft te verwonderen, want in die dagen was het een tijdroovende en vermoeiende reis tusschen Holland en Zeeland. Niemand kan verwachten dat een makelaar omtrent dergelijke correspondentie onbescheiden mededeelingen zou doen. Toch is voor het recht verstand van de gebeurtenissen eenige aanduiding van de financieele verhoudingen noodzakelijk. De rekening van den heer Walewijn gaf meer dan eens aanleiding tot behoedzaamheid, hoewel wij ons nooit ongerust maakten, wegens zijn bekende integriteit en eervolle beginselen, waartoe mede behoorde de beschikking over een steeds ruimschoots voldoende onderpand voor opgenomen gelden. Maar toen wij, in den zomer van 1893, een opdracht kregen die iedere ter zake kundige op zijn zachtst uitgedrukt buitensporig zou noemen, achtten mijn broer en ik het onverantwoordelijk die uit te voeren zonder alvorens nadere inlichting gevraagd en eenigen raad gegeven te hebben. Laat ik duidelijker zijn: wij meenden dat de heer Walewijn een te groot deel

van zijn vermogen in de waagschaal legde. Dat is altijd hachelijk, maar in het bijzonder voor een notaris. Wat hem daartoe dreef, konden wij niet vermoeden en viel trouwens buiten ons gebied. Aangezien wij juist het verzoek hadden ontvangen om met een cliënt in Breda eenige zaken te bespreken, besloten wij dat ik mij op een Zaterdag naar Middelburg zou begeven en den Maandag daarop volgende het gewenschte onderhoud zou voeren in Breda. Ik ontving van den heer Walewijn een zeer heusch briefje waarin ik welkom werd geheeten, alleen excuseerde hij zich dat hij wegens bezigheden mij niet aan het station kon ontmoeten.

Ik herinner het mij als den dag van gisteren. Het was een buitengewoon warme dag, zoodat ik, in Brabant gekomen, daar ik toch alleen zat in de coupé, mijn jas en vest uittrok. De warmte had mij dommelig gemaakt en ik schrok wakker toen de deur geopend werd en een heer binnenstapte, dat was in den Bosch. Ik bood hem mijn verontschuldiging aan dat ik mij in ongepaste kleeding vertoonde, maar hij stelde mij gerust en trok eveneens jas en vest uit. Spoedig waren wij in gesprek. Het bleek dat hij een Zeeuw was en toen hij het doel van mijn reis vernam, stelde hij zich aan mij voor. Hij kende den heer Walewijn, hij sprak met de grootste waardeering over hem, maar bij het onderwerp van mevrouw nam hij geen blad voor den mond. Hij noemde haar een persoon met te veel verbeelding van zich zelf, die te kennen had gegeven, dat zij geen prijs stelde op omgang met de dames van

Middelburg. Men haalde er de schouders over op en nam natuurlijk niet de minste notitie van haar, hetgeen meebracht dat ook de heer Walewijn van normaal verkeer verstoken bleef en voor hem vond men dat jammer, want hij was van goede familie, ambachtsheer van Waanmonde, hoewel hij den titel niet voeren wilde; voorts liberaal, maar getrouw kerkganger, ernstig en humaan, altijd tot hulp bereid, kortom een man met de ware principes van fatsoen. Van zijn echtgenoote kon niet met zooveel lof gesproken worden. Eens in de maand maakte zij een uitstapje, naar Brussel of Parijs, waar zij handenvol geld verkwistte aan toiletten, aan kunstvoorwerpen en snuisterijen van allerlei aard. Soms nam zij het zoontje mee, een kind van een jaar of tien, elf, maar meestal ging zij alleen. Verder vermaakte zij zich veel met muziek en op elk concert verscheen mevrouw Walewijn zonder mankeeren. De musici logeerden dikwijls ten haren huize en het scheen dat zij soms musici, ook buitenlandsche, uitnoodigde om speciaal voor haar te komen spelen, ja, zij was nog onlangs uit Brussel teruggekeerd met een kwartet. Het sprak vanzelf dat zulke caprices den heer Walewijn duur te staan kwamen.

Hoewel men altijd voorzichtig moet zijn met onbewezen mededeelingen, achtte ik deze inlichtingen nuttig omdat zij eenigszins verklaarden voor welk doel de heer Walewijn vaak groote bedragen verlangde. Hoe dit zij, een ieder moet weten wat hij doet.

Mijn reisgenoot stapte te Goes uit en niet lang daarna

kon ook ik den trein verlaten. Door een jongen liet ik mij den weg wijzen naar den Dam, een rare benaming als men denkt aan het plein in onze stad.

Het was een deftig perceel, het woonhuis van den heer Walewijn. Een heldere dienstbode, met een kleur als een roos, op klompen en de rok opgebonden, die bezig was de stoep te dweilen, legde schielijk een matje voor mij in de gang en liet mij in een voorvertrek, waar kastjes stonden vol met vazen, kannen, pullen, Delftsch, Chineesch. In de kamer daarnaast, vermoedelijk de woonkamer, hoorde ik een piano en een zangstem. Ik was er op voorbereid dat de notaris nog niet thuis zou zijn en dat ik dus door mevrouw ontvangen zou worden. Het pianospel hield op, een mooie vrouwestem riep: Laat mijnheer Jonas binnen komen, gelukkig dat de walvisch hem niet gehouden heeft! Nu mag ik wel een aardigheid, maar vergeet niet, ik had nog niet de eer gehad de dame te ontmoeten.

De dienstbode deed de schuifdeuren open en ik trad in een ruime kamer, zeker negen meter lang, met vier hooge vensters die op een lommerrijken tuin uitzagen; weelderig gemeubeld, met veel antiek en kapitale schilderstukken aan de wanden. Mevrouw stond bij den vleugel, een rijzige figuur, gekleed in een japon van zwarte, doffe zijde, zonder ander versiersel dan een gouden kruisje aan den hals. Zij trad mij statig tegemoet en reikte mij de hand of zij mij een gunst bewees, op bevallige manier. Ik moet erkennen dat zij mij van het eerste oogenblik bekoorde.

Gitzwart glanzend haar had zij, strak gekamd en in een wrong achter het hoofd gedragen, niet, zooals de mode toen wilde, op de kruin. De kleur van het gezicht was eenigszins bleek, maar helder, waarin de groote zwarte oogen fonkelden. Toen ik mijn buiging had gemaakt, glimlachte zij, strekte langzaam de hand uit naar een jongetje dat achter haar stond en zeide met een zangerige stem:

Ik heb de eer u onzen zoon te presenteeren, Daniel Jan Faustus de Moralis Walewijn, bijgenaamd Riket met de Kuif, geboren te Middelburg op den eersten April 1882, een guit, mijnheer, een schelm die het ver zal brengen omdat hij gezegend is met de gave van den dans. Ik weet niet hoe u de wereld aanziet, mijnheer Jonas, maar u zal wel toegeven dat het een voordeel is als men dansen kan. Op rhythmen het leven door te gaan, dat is de kunst. Nietwaar, waken bij dag, slapen bij nacht, eten, drinken, werken, rusten met een maat, genoegen en verdriet, het heeft alles een rhythme. En als men dansen kan, verstaat men de kunst die dingen mooi te doen, dat is de kunst van te leven. U hoef ik het niet te zeggen, mijnheer, dat men zich aan de maten houden moet, niet overdrijven met te veel of te weinig, al mag voor sommigen het leven in meer bewogen maat gaan dan voor anderen. Voor Jantje is het allegro van begin tot einde en tempestoso misschien voor Pietje. Er zijn uitzonderingen, ah zeker, maar de regel is een beetje andante, bent u dat niet met mij eens?

Ik begreep haar niet volkomen, maar ik knikte en antwoordde: Zeer zeker, mevrouw Walewijn.

Zij reikte mij de hand en zeide: U zal ons nu een genoegen doen, mijnheer Jonas, als u met mij eenige maten van dit menuet wil dansen om mijn zoon te leeren hoe men elegant de buigingen maakt. De eerste figuur, u kent het wel: tieta-tieta-tie-taa...

Toen ik mij excuseerde dat ik nog nooit gedanst had, keek zij mij een oogenblik stil van verbazing aan en begon toen meewarig te lachen. Maar dan moet u het leeren, zeide zij met die stem die mij al had ingepalmd.

En voor ik besefte wat ik deed, had zij mij bij de hand genomen en maakten wij tegenover elkaar eenige buigingen. Zij liet mij een der panden van mijn jaquet tusschen vinger en duim vasthouden en zeide: Uw rechtervoet bevallig oplichten, met de punt van de schoen zijwaarts, kijk zoo. Daarbij toonde zij haar laarsje - een laarsje zooals men in Amsterdam niet ziet, met heel kleine knoopjes -, eveneens een tipje van haar kous, die rozerood was, terwijl men toen algemeen bruin of zwart droeg, meen ik. Zij maakte bewegingen die ik zwierig na moest doen en bij de maten, die zij zachtjes zong, deden wij de danspassen door de kamer. De kleine jongen begon mee te doen, nu eens tegenover zijn moeder, dan weer tegenover mij, terwijl hij met zijn hooge stem de maten telde. Ik moet zeggen dat ik er schik in kreeg, ik had nooit geweten dat dansen zoo pleizierig was. En ofschoon ik toen al een neiging tot gezetheid had, geloofde ik dat ik gevoel kreeg voor maten, ik deed mijn best en mocht ook van mevrouw een pluimpje ontvangen.

Dat gaat uitstekend, mijnheer Jonas, zeide zij, ik geloof dat u de moeilijkste dansen leeren kan, misschien zelfs de seguedilla. Nu doet u het nog eens over, het heele menuet, samen met Riket, en ik speel er bij.

Zij knoopte een doek van gebloemde zijde los, nam er een guitaar uit, met paarlmoer, en speelde de wijze terwijl de kleine jongen en ik de figuren dansten. Dat jongetje deed de passen en buigingen heel keurig. Hij had een merkwaardig voorkomen en ik begreep nu dat hij Riket werd genoemd wegens een rechtop staande kuif van koperkleurig blond. Zijn gezicht werd ontsierd door een veel te grooten neus, maar hij had dezelfde opvallende oogen als zijn mama, schitterend zwart.

Ik was juist bezig eenige maten van de guitaar, die ik niet onthouden had, met de punt van mijn schoen na te tikken op het tapijt, toen de deur geopend werd en de heer Walewijn binnentrad. Hij schudde mij vriendschappelijk de hand en zeide: Dat doet mij genoegen, mijnheer Jonas, dat u dadelijk den geest bij ons in huis begrepen hebt en u zooals mijn vrouw en mijn zoontje met dansen vermaakt.

Hij bood mij een stoel aan, maar mevrouw hield de hand op en zeide:

Mijnheer Jonas wil nog even een figuur overdoen, het zou jammer zijn als hij het niet leerde zooals het hoort. Komaan, mijnheer, tieta-tieta-tie-taa... en bij deze tonen weer een buiging, niet al te diep, kijk maar naar Riket. Hoofd rechtop, borst vooruit, jaspanden uitgespreid, als een pauw, statig.

Het was over drieën toen ik hier aankwam en de klok, een rijk vergulde Fransche pendule, wees nu over vijf, ik had dus al twee uren gedanst, niet weinig voor iemand die het nooit gedaan had. Maar vermoeid had het mij niet en ik ging nog een kwartiertje met genoegen voort. Daarna verliet mevrouw met den kleinen Riket de kamer en de heer Walewijn zette twee antieke karaffen op een tafeltje, de eene met een bruinen, de andere met een gelen Spaanschen wijn. Ik proefde van beide, maar de Ximenes beviel mij het meest. Met een gesprek over koetjes en kalfjes ging een uurtje voorbij, tot de meid kwam zeggen dat er was opgediend.

In de eetkamer zat mevrouw, nu in het lichtrood gekleed en met een witte bloem in het haar gestoken, aan de groote tafel, die sober gedekt was en alleen versierd met een zilveren kandelaar en een vaas met rozen. Ik geneerde mij dat ik er niet aan gedacht had mij te verkleeden, hoewel ik mijn gekleede jas had meegenomen, maar de notaris zat ook in zijn gewone jaquet. Toen wij zaten, zeide mevrouw:

Riket, zeg je gebed, maar denk er aan, con espressione. Een gebed is geen lesje van de school.

Die eigenaardigheid van mevrouw, om uitdrukkingen aan de muziek ontleend te gebruiken, merkte ik meer op. Bijvoorbeeld, toen aan het dessert de jongen schrokkig snoepte en een vraag van zijn vader niet gehoord had, zeide zij:

Riket, antwoord papa en zonder jokken, adagio non troppo.

Zij bracht alles met de muziek in verband.

Ik had gehoopt het onderhoud met den heer Walewijn in den avond te hebben. Maar mevrouw noodigde mij uit naar de woonkamer, waar zij mij de schoonheid van eenige kunstvoorwerpen zou laten zien. Het was inderdaad merkwaardig wat zij mij toonde en de tijd ging snel, gedurig met het zangerig geluid van haar stem in mijn ooren. Walewijn, in een fauteuil met een sigaar, schouwde glimlachend toe.

Ik kan maar vluchtig aanduiden welke voorwerpen ik zag, er waren er zooveel en in zoo onverwachte verscheidenheid, dat ik er geen volledige opsomming van kan geven. Zooals de notaris zeide, zijn vrouw verzamelde alles wat zij mooi vond en zij had een ruime belangstelling voor allerlei, voorwerpen van kunst niet alleen, vazen, borden, beeldjes, prenten, kristal, brons, ivoor, cloisonné; ook merkwaardigheden van de natuurlijke historie, schelpen, koralen, gesteenten, opgezette vlinders, veeren van vogels, gedroogde bladeren; daarbij weefsels van zijde en fluweel, kostbaar kantwerk. Laat ik er bijvoegen dat de gastheer mij twee soorten van voortreffelijke. Bourgogne liet proeven, waarvan ik vooral de Montrachet zoozeer bewonderde, dat ik mij voornam er een paar ankers van te bestellen, en men begrijpt hoe het mij speet dat de avond zoo snel voorbijging.

Voor wij ons te ruste begaven, nam mevrouw nog even de guitaar op en zong een paar liederen, die ik niet meer weet. Eén herinner ik mij, in het Spaansch, dat zij

voor mij vertaalde: De wereld is een dansfeest en wie niet danst een domoor - un tonto.

Misschien had ik te veel van de Montrachet gebruikt, want in mijn kamer merkte ik dat ik opgewonden was. Terwijl ik de vele zonderlinge voorwerpen bekeek, die er op de kastjes stonden, alweer vaasjes, beeldjes, kommetjes, voelde ik nog steeds de maten van het tieta-tieta in mijn voeten en bij het ontkleeden probeerde ik of ik de pasjes nog kende. Ik dacht nu heel anders over den avonturier De Moralis Orellana en kon mij levendig voorstellen hoe de notaris door de stem en den dans van mevrouw Isabella betooverd werd. Had ik haar ontmoet toen zij nog vrij was, wie weet wat ik gedaan zou hebben.

Intusschen hadden wij het onderhoud, waarvoor ik gekomen was, nog niet gehad. Morgen was het Zondag en op dien dag behandel ik uit principe niet gaarne zaken. Evenwel, men moet, dacht ik, als de nood wetten breekt, van zijn principes weten af te stappen.

Ik kwam laat beneden, ik zat alleen aan het ontbijt, want de heer Walewijn was naar de kerk en mevrouw liet zich verontschuldigen.

Voor de koffie werden de zaken behandeld, wij bereikten al gauw accoord tot wederzijdsch genoegen. De notaris verklaarde mij openhartig waaruit de groote behoefte aan middelen voortsproot, maar van zijn soliditeit werd ik degelijk overtuigd. Zijn fortuin was grooter dan wij vermoed hadden.

In den middag, bij prachtig zomerweer, maakten wij

een rijtoer door Walcheren. In de landauer naast mij gezeten, onderhield mevrouw mij op charmante wijze en ik had de gelegenheid op te merken dat het jongetje veel weg had van zijn mama, want dikwijls wanneer zij een aardigheid gezegd had, liet hij er een andere op volgen. Toen zij mij naar mijn voornaam gevraagd had, trok zij een gezicht bij het hooren ervan: Abel. Zij zeide: U weet wel dat een naam een voorteeken is. En werd Abel niet doodgeslagen? Waarop Riket dadelijk met een ernstig gezicht inviel: U mag mijnheer niet bang maken, mama.

Zij vervolgde: Ik geloof daar sterk aan. Daarom zie ik de toekomst van onzen jongen hoopvol in. Daniel heet hij voor de wijsheid, Jan voor de rondborstigheid, Faustus voor het succes, De Moralis voor de goede zede en het fatsoen, en dat hij een waardig figuur zal maken, daar is zijn afkomst waarborg voor. Een van zijn voorvaderen was de conquistador Orellana. En Walewijn, wat dat beduidt? C'est l'amour, monsieur, le grand et le petit amour, et je vous dis qu'il l'aura en abondance.

Bij deze woorden staarde haar echtgenoot met een ernstige maar zachte uitdrukking over de korenvelden.

Ik hoop dat hij de maat kan houden, ging zij voort. U weet hoe het dien ridder verging, op de wijze van den credo gezongen:

> Heer Halewijn zong een liedeke klein,
> Al wie het hoorde wou bij hem zijn...

Ook de koningsdochter Lucinje wou bij hem zijn en het eindigde in treurspel:

Daar werd gemaakt een groot banket,
Het hoofd werd op de tafel gezet...

Bij deze woorden draaide de heer Walewijn lachend een krul aan zijn rooden knevel.

En Riket vroeg: Wie zijn hoofd, van Lucinje of van den ridder?

Met den laatsten trein vertrok ik, de melodieuse stem en de dansrhythmen van mevrouw Isabella nog in de ooren: tieta-tieta...

In Breda werd ik eveneens zeer gul ontvangen, maar dat is een andere geschiedenis. Den volgenden avond verzuimde ik den trein, zoodat ik eerst Dinsdagmorgen op kantoor terugkeerde. Ook in Breda weet men van dansen en van goeden wijn.

Het was een nuttig en tevens aangenaam uitstapje geweest en ik moest nog zoo vaak aan dat tieta denken dat ik het weleens in mijn eentje zong.

2
Het verhaal van de Indische dame

Wat zijn er toch veel onuitstaanbare mannen in de wereld, naar, brutaal, lomp, en altijd op avontuurtjes uit. Vroeger heb ik dat niet zoo geweten, pas het laatste jaar zijn mij de oogen opengegaan, nadat die vervelende Jonas en Deursting zich hier hadden ingedrongen. En wat gunstig steekt onze Ringelinck bij allemaal af, al is hij nog zoo vroolijk, hij blijft een voorbeeld van netheid, zelfs bij veel champagne weet hij nog wie hij voor zich heeft. Die Ringelinck is een man naar mijn hart. Alleen vind ik dat het hem beter zou staan zonder dien baard, maar hij heeft nu eenmaal Antonia beloofd dien nooit af te knippen.

Ja, er is zooveel van de Ringelincks te vertellen, je weet heusch niet waar je mee beginnen moet. Ik zal dan maar eerst zeggen hoe ik in Breda kwam en kennis maakte met de familie, dan is alles beter te begrijpen.

Ik was wel nog jong, maar toch al twee jaar weduwe toen ik voor het eerst in Holland kwam. Mijn man was veel ouder dan ik, hij zou bijna benoemd worden tot resident, toen hij de cholera kreeg. Nu, wat kan een jonge weduwe in Indië doen van een klein pensioen? Vooral,

ik houd veel van piano en in Batavia heb je zoo weinig concert. Dus beter naar Holland gaan en ik had gehoord dat het goedkoop was in Breda. En het leven hier is mij erg meegevallen zoodat ik heelemaal geen lust had om terug te keeren. Hoewel ik het soms een beetje eenzaam heb en in Indië zou ik meer kans hebben om weer te trouwen. Maar misschien beter niet, je weet toch niet wat je krijgt. En dan, de hartelijke omgang met de familie Ringelinck heeft me veel vergoed, die zijn altijd alleraardigst voor me. De Roomschen zijn lieve, gezellige, hartelijke menschen, tenminste in Breda.

Toen ik hier kwam om een huis te zoeken, vier jaar geleden, maakte ik aan het station al kennis met Frans Ringelinck en van dat oogenblik kwam de vroolijkheid in mijn leven. Dadelijk heeft hij mij terzijde gestaan, zoo behulpzaam, tegen een wild vreemde nog wel. Hij heeft dadelijk laten informeeren naar leege huizen, hij begreep dat iemand van een pensioen niet veel betalen kan en ik woon hier ook goedkoop dank zij hem. En hij heeft me meegenomen naar zijn mooie villa in de Vinkelaan, waar ik gelogeerd heb, tien dagen, zoo gastvrij, en de kachel werd extra hard voor mij gestookt in het blauwe salon. Ik vond hem ook van het begin af veel aardiger dan Antonia, ik heb nooit begrepen hoe zoo'n knappe man met zoo'n kribbige gierige vrouw kon trouwen, met haar scherpen neus, net een vouwbeen, en altijd aanmerking op hem maken, alsof zij nooit zal leeren dat hij zich daar toch niet aan stoort. En hun dochtertje Marion, dat is

een beeldje, een schatje, als ik een kind had zou ik er zoo een willen hebben. Maar ik zal straks over haar vertellen.

Ringelinck is een bomrijke bierbrouwer, moet men weten, hij geeft om de haverklap partijen en hij helpt iedereen. Nu, toen ik mij had ingericht in mijn klein huisje, belde hij op den eersten Zondag aan, met zijn dochtertje, en hij zei dat wij vrienden moesten zijn omdat Marion al van mij hield, zoo origineel als hij dat deed. Hij vroeg mij:

Nu moet u eens zeggen hoe u eigenlijk heet en hoe oud u bent.

Ik moest lachen en ik zei: Ik heet mevrouw Hadee, van mijn meisjesnaam Odilie Harings. En hoe oud ik ben? ja, dat ben ik vergeten, mijnheer.

Malligheid, zei hij, en nu noem ik je geen mevrouw meer, maar Odilie. Heb je alles wat je noodig hebt in huis? Ik zie geen piano.

Nu was ik van plan een piano te huren, omdat ik daar niet buiten kan, dus vroeg ik hem waar ik kon informeeren. Daar zou hij wel voor zorgen. De piano is eigenlijk de eerste band tusschen Ringelinck en mij, want hij is verzot op muziek, hoewel van een andere soort als waar ik van houd. Hij wil altijd lichte dansmuziek of sentimenteele liedjes, zooals het Graf van den Postillon, en ik houd meer van fantasieën. En zijn vrouw is heelemaal niet muzikaal, die gaat het liefst naar de kerk, 's morgens om zeven uur al.

Daarna vroeg hij: En hoe noem je mij nu? Je mag uitzoeken, ik heb vier voornamen, Franciscus, Bonaventurus, Hilarius, Gaudentius.

Ik vond ze allemaal gek, behalve Frans, en zoo noemden al zijn vrienden hem ook.

Dus toen waren wij vrienden. En den volgenden dag werd er aangebeld en mannen brachten een piano binnen, een mooie, van Erard. Ik kleedde mij dadelijk aan en ging naar de villa van Ringelinck om te bedanken dat hij er zoo gauw voor had gezorgd en ik vroeg wat het in de maand kostte. Toen nam hij mij mee naar zijn kantoortje en hij zei:

Odilie, die piano heb je cadeau, praat er niet verder over en vooral niet in bijzijn van Antonia, want die wordt zoo gauw jaloersch. Leer jij Marion nu maar aardige deuntjes met dat ding. Morgen kom ik met haar bij je en dan mag je voor ons spelen.

Ik wist niet of ik zoo'n cadeau mocht aannemen, de menschen denken zoo gauw iets verkeerds. Maar met Ringelinck heb ik nooit het gevoel gehad dat ik moest oppassen, hij is een door en door fatsoenlijke man. Op dat punt verstaat hij geen gekheid. Ik heb hem dikwijls hooren zeggen: Zooals ik mijn vrouw en mijn dochter behandeld wensch te zien, zoo behoort iedere vrouw behandeld te worden, altijd met respect. En ook in zaken kan je op hem vertrouwen. Zijn zwagers, de Meulenaersen, zeggen: Zoo eerlijk en solide als Frans.

Hij is ook erg geliefd in de stad. Bij de minste gelegenheid geeft hij een partij, waar hij veel vrienden inviteert, een enkele maal bij hem thuis, maar meestal in de Kroon of in een ander hotel, en daar wordt dan goed gegeten

en veel gezongen en gedanst, tot diep in den nacht. Ringelinck danst graag, hij is de beste waltzer in Breda. De eenige donkere plek op die partijen is zijn vrouw, altijd in het zwart en met een ontevreden achterdochtig gezicht. Zij komt ook alleen maar om op te letten hoe hij met de dames is, maar gelukkig gaat zij altijd vroeg naar huis. En Marion blijft dan met de andere kinderen, soms tot twee uur in den nacht en later. Ik vind dat niet goed voor zulke jonge dingen, maar het kind is gek op dansen en de vader om zoo te zeggen haar slaaf.

Hij verafgoodt haar. Altijd wanneer hij naar Amsterdam of Brussel is geweest, brengt hij wat moois voor haar mee, niet zoo maar speelgoed voor een kind van een jaar of elf, maar dure kettinkjes, armbanden, ringen, zij heeft al een juweelenkistje vol. En ze draagt ze niet eens, alleen een eenvoudig ringetje op zoo'n partij. IJdel is zij heelemaal niet er dat zal ze wel niet worden ook. Toch weet ze dat ze mooi is, dat kan ook niet anders, want telkens hoor je iemand in haar bijzijn zeggen: Wat een snoesje, wat een beeld! Vooral haar oogen, daar moet je altijd naar kijken. Het is net of die iets zien wat een ander niet ziet, iets ver weg, en of ze daar over nadenkt. Dan worden die oogen groot en lichter van kleur. Het blauw kan iedere minuut anders zijn, net als op het water, vind ik, als de zon er op schijnt of als er een wolk voorbij gaat. Het kopje doet je denken aan een Japansche pop, met poudre de riz, maar het is natuurlijk haar echte kleur, en een schijntje rose, en een mondje dat bijna rond is als ze het

dicht houdt. Ze is tenger en heel lenig, ja, ik heb nog nooit een Hollandsch kind gezien zoo lenig, en toch anders dan een Indisch kind. Je zou zeggen, de lenigheid komt uit de behoefte om elegant te zijn. En een smaak dat het kleine ding al heeft. Zij doet maar even vlug vlug met die handjes aan het strikje en het haar en het zit als op een plaatje. Het is aardig te zien hoe ze soms iets aan mijn japon anders maakt, een plooi of een ruche, en dan naar me kijkt of het goed zit. Hoe mooi ze is en hoe elegant, dat merk je pas als ze met haar vriendinnetjes speelt, ook lieve kinderen, Adeline, Hélène, Gecilie. Het is of dat echte kinderen zijn, van vleesch en bloed, en Marion een figuur uit een comediespel of een schilderij of zoo, iets heel anders.

Ik houd heel veel van haar en gelukkig zij ook van mij. Dat is eigenlijk de tweede band tusschen Ringelinck en mij, want met haar moeder kan ze niet overweg, het lijkt wel dat die jaloersch is dat ze er zoo aardig uitziet. En als Marion een jurkje moet aantrekken dat ze leelijk vindt, komt ze bij mij huilen, en ik praat er dan over met haar papa, en Ringelinck zorgt er voor dat ze dragen mag wat ze wil. Hij wil dat ze zoo jong mogelijk onafhankelijk wordt, daarom laat hij haar 's avonds ook alleen uitgaan in de stille straten. En omdat Marion veel vrijheid heeft, komt ze dikwijls van de school eerst bij mij en wij zingen of wij spelen quatre-mains.

Maar we hadden ook al gauw van elkaar ontdekt dat we graag dansen. Daarmee begon het dat ze me gewoon

Odilie noemt, net als haar papa, maar ze zegt wel u.

Op een middag was ik haar van school gaan halen, bij de religieusen, maar zij wou niet met mij mee, zij wou dat ik bij haar thuis kwam om een nieuw cadeautje te zien. Haar moeder zat bij het venster met haar bril op te lezen, het gebedenboek naar gewoonte, daarom nam Marion mij mee naar het blauwe salon. Op het vergulde tafeltje stond een kastje van mahoniehout, een speeldoos die papa had meegebracht. En verbeeld-je, het eerste wat er uit kwam, was mijn heerlijke Morgenblätter, mijn favoriet! Gauw zette ik de stoelen opzij, nam Marion bij de hand en danste met haar. Een wonder was het zooals zij het deed, of de wiegeling haar in de ziel schoot en zij zweefde, ik voelde dadelijk dat het kind een geboren waltzerin was. Daar moet men niet licht over denken. De waltz is een dans die verreweg de meesten nooit leeren, want al draaien ze wat in het rond, het lijkt er niet op en de zwier hebben ze niet. Ik zeg altijd dat je ze in twee soorten verdeelen kan, de echte waltzmenschen, die zijn al beschaafd geboren, en de polkamenschen, die zijn altijd triviaal en begrijpen nooit iets van hun superieuren. Ik kan de polka niet uitstaan. Nu had Marion dansles en de polka kon ze natuurlijk goed, maar toen ze de waltz hoorde, werd ze heelemaal betooverd, het gezichtje veranderde ervan, net een porceleinen beeldje dat van den schoorsteenmantel was gevlogen en danste.

Den volgenden dag bracht de tuinman die speeldoos bij mij, omdat Marion bang was dat haar moeder die

achter slot zou doen. En al is mijn kamer maar klein, wij deden elken middag ons waltzje, ook de Blauwe Donau. Marion krijgt er altijd een hooge kleur van en aan het eind zingt ze: wunderschön-a, wunderschön-a, op de maat van de Morgenblätter, zoo: Tà-ta-Tá-ta... En dan geef ik haar altijd een groot stuk spekkoek, die ik expres voor haar maak omdat ze er dol op is.

Op een partij die Ringelinck gaf toen wij de speeldoos pas hadden, vroeg zij om de waltz. Het sloeg zoo in bij allemaal, dat het een rage werd, heel Breda wilde de waltz, ja, ik hoorde den Bosch ook.

Het was heerlijk. En waarom moest het toen bedorven worden?

Op een Maandag was het, den vorigen zomer, een warmen avond, dat Ringelinck een partij gaf in de Kroon en drie nieuwe vrienden meebracht, naarlingen. De eene heette Deursting, uit den Haag, een valscherd, een onmogelijke man, maar hij was dan ook leeraar en kon dus sarren. Dan had je een zekeren Gokkelveld, een rentenier, maar een triviale man, die zijn handen niet thuis kon houden, jammer voor die aardige Hélène om zoo'n vader te hebben. De ergste was eene Jonas, een leelijke domme vent, een dronkaard, een soort effectenman uit Amsterdam.

Het was een groot diner van meer dan dertig personen, behalve nog een stuk of twaalf kinderen. Daarbij zag ik een jongetje met een gezicht dat ik niet vergeten kan, ik weet niet van wie hij was. Telkens als ik op de kindertafel lette, zag ik dat hij naar Marion keek met stomme

bewondering en toch ook iets treurigs in de oogen. Marion was ook bijzonder mooi, met een blauw jurkje en een collier van rose roosjes.

Het noodlot had mij tusschen dien Deursting rechts en dien Jonas links gezet. Die leeraar deed niets dan laffe complimenten maken en grapjes die ik niet begreep en waarbij hij al zijn tanden liet zien. Jonas hield zich in het begin stil omdat hij de hik moest bedwingen, en omdat hij naast mij zat, zag ik hoe ongelooflijk veel hij dronk. Toen hij hoorde dat er straks bal zou zijn, werd hij opeens levendig. Hij vroeg mij:

U kan toch zeker goed dansen, mevrouw? Ik vind het een aangenaam tijdverdrijf, het is gezond voor den geest. Zooals het spreekwoord zegt: Een mensch die niet danst is een tonto.

Misschien bedoelde hij totoh, maar dan had hij de klok hooren luiden zonder te weten waar de klepel uithangt. Toen vroeg hij weer of ik het menuet kon, daar hield hij zooveel van.

Welk menuet, mijnheer? vroeg ik.

Ach, mevrouw, zei hij met een air of hij er alles van af wist, er is maar één menuet, op de wijze van tieta-tieta-tie-taa. De rest is maar surrogaat. Het zal mij een groot genoegen zijn het straks met u te dansen.

Ik had toen al gloeiend het land aan dien domkop. Alsof tieta een menuet is. Een polka misschien wel, maar dan beter op de maat dan hij het voorzong. Een mooi vooruitzicht was het voor me om met een dronkeman te

dansen. Dat hij ver van nuchter was, merkten ook anderen toen hij aan het dessert allerlei triviale deuntjes neuriede, zooals: Ik wou dat jij van was was, en: Ik ben van Silberstein die piek-piek fijne man. Die grofheden waren aanstekelijk, want Deursting de leeraar begon ook al te neuriën van: Haagsche Leen is van de trappen afgevallen, en toen: Ringelingeling de Spuistraat in, daar kwam ik een baboe tegen. Frans Ringelinck deed er zelf aan mee toen hij met zijn groote stem ons eerst verzocht allemaal Henri's Drinklied aan te heffen ter eere van Meester Henri Puffers, de advocaat die het proces voor Frans gewonnen had, en daarna nog: Kom vriendenschaar kom bij mekaar. Het werd een dolle boel en ik zag al aankomen dat er niet de stemming voor de waltz zou zijn.

En zoo was het ook. Nauwelijks waren we in de zaal daarnaast, of dat être van een Jonas zette een stem op om bang van te worden en vroeg om stilte, en toen allemaal luisterden zei hij dat hij met mevrouw Hadee het menuet zou dansen. Het hielp niet of ik al zei dat ik het niet kon, telkens begon hij weer te zeuren van tieta-tieta. De kinderen lachten hem uit, alleen Marion en haar kleine bewonderaar luisterden ernstig. De pianist en de violist kwamen er bij staan en Jonas zong het nog eens voor, met een puntje van zijn lange jas opgehouden. De muzikanten kenden het niet, maar opeens dacht de pianist dat hij begreep wat Jonas bedoelde en zij begonnen dadelijk. Daar had je het, mijn nachtmerrie, de lanciers, om razend van te worden. En voor je het wist hadden zich

quadrilles gevormd en die stomme dans was in vollen gang. Ik heb er verschrikkelijk het land aan, omdat het een soort polka is, voor burgermenschen.

Jonas was gaan zitten, hij zei wanhopig dat het dat toch niet was. Marion en dat jongetje, waar ik den naam niet van wist, stonden voor hem en hij legde het ze uit. Toen nam hij ze mee naar de gang en daar deed hij het hun voor, een paar trippelpasjes vooruit, een paar achteruit, en telkens buigingen, alles op de maat van tieta, waar ik niet wijs uit kon worden. Maar die kinderen schenen het te begrijpen, want zij dansten het en hij knikte en zei dat het bijna goed was. Ik weet niet hoe lang zij daar in de gang dansten, soms als ik kwam kijken, zag ik den bediende met een blad champagne. Het werd al dag toen ik dien mallen Jonas daar alleen op een stoel zag zitten, net of hij hoofdpijn had.

Maar intusschen had hij Breda vergiftigd met de lanciers, het werd een rage en als je nu om een waltz vraagt, zegt iedereen dat het uit de oude doos is. Alsof dat er iets toe doet. Met het dansen is het ook al niets dan mode, je begrijpt niet waarom. Niet omdat de menschen het heusch prettig of mooi vinden, maar omdat iedereen het zoo doet.

Het gekste is wat die kleine Marion zich in het hoofd heeft gehaald. Het was me al opgevallen dat ze niet zooveel pleizier meer had in waltzen. En op een dag, bij mij voor de piano, begon ze opeens te huilen. Eerst wou ze niet zeggen wat ze had, maar toen kwam het er uit. Zij vond het zoo akelig dat ze dat menuet niet kon, het moest de heer-

lijkste van alle dansen zijn, want meneer Jonas had er zoo mooi van verteld, dat hij het met een aardig geestig jongetje gedanst had en de allermooiste dame die hij kende, het was precies een dans voor prinsen, had hij gezegd. Zij begreep niets van de maten, zij dacht dat zij het nooit zou leeren. Zoo had hij het hartje van mijn Marion ook vergiftigd. Ik troostte haar gauw met een paar meesleepende liedjes uit Napels, die zij dadelijk nafloot. Ik vroeg haar ook hoe dat jongetje heette, met wien zij in de gang van de Kroon had gedanst, maar dat wist zij niet. Gelukkige tijd, die kindertijd, als men niet weet met wien men danst.

En nu onlangs gaf Ringelinck weer een partij met Carnaval, omdat Marion jarig was op vastenavond. Zij werd twaalf en Ringelinck had het doorgedreven tegen den zin van Antonia, die haar naar een kloosterschool wou zenden, dat zij naar een pensionaat in Brussel zou gaan. De directrice, mademoiselle Clementine Vervarcke, een vroolijk dik menschje, die haar mee zou nemen, was ook geïnviteerd. Tot mijn schrik hoorde ik dat die nare mannen ook weer zouden komen, Jonas en Puffers en Deursting met hun gemeene straatliedjes. Dezen keer kreeg ik den erg vrijpostigen Gokkelveld naast me en aan den anderen kant Rentenaar van de schoenfabriek, een beetje saai, maar hij kent zijn manieren. Ik zou dien Jonas haast niet herkend hebben, verkleed als hij was als een Spaansche edelman met een paarse spanbroek. Die Deursting was als Roodhuid uit Peru. Toen we nauwelijks aan tafel zaten, begonnen ze weer, de een met dat platte liedje van

de baboe in de Spuistraat en de andere met zijn menuet. Hij zou het na het diner beter doen, zei hij, want Ringelinck had nu een Oostenrijksche dameskapel gehuurd en die zouden het wel kennen. Zestien kinderen telde ik aan de kindertafel. Ik vroeg aan Rentenaar wie dat jongetje met de blonde krullen was, heelemaal achteraan, als Chinees in het zwart verkleed, maar natuurlijk zei hij weer: Pardon, dàt zou ik u niet kunnen zeggen. Marion zag er snoeperig uit in witte mousseline met zwarte moesjes en de uitstaande rok tot aan de voeten.

Aan het diner speelden de dames ook, zacht en meesleepend. Bij het dessert hoorde ik de heeren al roepen: de lanciers! en mevrouw Teloor stond al op om met iemand te dansen. Maar er moesten nog speeches gehouden worden voor het afscheid van de meisjes, want Adeline, Hélène en Cecilie gingen ook naar Brussel. En natuurlijk was het ieder oogenblik weer champagne schenken en tot vervelens toe:

> Bij het klinken der bokalen...

Toen de heeren nog bezig waren met hun speeches, zag ik dien Spaanschen Jonas opstaan en met Marion naar de dames muzikanten gaan, waar hij met de kapelmeesteres stond te praten. Ik ging er ongemerkt ook naar toe en ik hoorde nog juist dat hij het met haar over het menuet had gehad. Maar ik wenkte haar even apart en ik smeekte haar toch alsjeblieft met de Morgenblätter te beginnen, dan mochten ze later net zooveel lanciers doen als ze wilden. Zij beloofde het ook.

En ik had mijn zin, het bal begon met mijn zaligen waltz en Frans Ringelinck mijn partner. O, dat is toch een godendans!

En toen ik weer op de canapé zat en voor den volgenden dans werd lastig gevallen door Gokkelveld en door dien leeraar, zag ik Jonas met Marion aan de hand naar het midden van de zaal stappen en de kapel begon zachtjes een muziek die nieuw voor mij was, ik kreeg er dadelijk de trippeling van in mijn voeten. Dat blonde Chineesje kwam ook in het midden en hij maakte een buiging voor Marion, een buiging voor Jonas en ze dansten met hun drieën heel gracieus. Ach neen, gracieus deed het eigenlijk alleen dat Chineesche jongetje, want Jonas was te dik en zette zijn voeten plomp neer. En Marion haperde. Het werd ook een vreeselijk fiasco. Opeens stond zij stil. Alle menschen klapten in de handen. Zij rende naar mij toe, viel mij snikkend om den hals en fluisterde aan mijn oor dat ik haar gauw weg moest brengen.

In de kamer daarnaast nam ik haar op mijn schoot. Zij drukte zich tegen mij aan, ik werd er geroerd van zooals zij telkens weer zei: Ach, 't is vreeselijk, ik zal het menuet nooit leeren, het wil niet in mijn voeten komen.

Het was droevig dat zij op haar afscheidsfeest huilen moest, haar verjaardag nog wel. Maar kinderen zijn kinderen, hun verdriet gaat gauw voorbij. En op verzoek van Marion werd de Morgenblätter weer gespeeld en wij waltzten samen. Daarna was het weer de lanciers, misschien tot den morgen toe.

3
Het verhaal van den leeraar

De zaak is deze, dat de beginselen minder solide zijn dan voorheen. De losbandigheid is toegenomen sedert ik een jongmensch was, laat ons zeggen sedert een generatie. Tegenwoordig denken velen dat de wereld een kermis is, waar men komt voor louter pleizier. Als die genotzuchtigen gelijk hadden zou het er voor de paedagogen, voor de leeraren en de hoogleeraren leelijk uitzien, want als het leven lichtzinnig opgevat word, maakt men immers met den arbeid en de studie ook geen ernst meer. Ja, ik hoor tegenwoordig zelfs collega's zeggen, dat de verandering in de zeden een natuurlijk verschijnsel van de evolutie is. Een theorie die voor de plant- en dierkunde mag opgaan, niet voor de moraal. Teekel spreekt zelfs al van de oude en de nieuwe zeden en noemt dan als voorbeelden van de nieuwe de emancipatie van de vrouw, de toenemende echtscheidingen, de dreigende opkomst van de socialisten met hun ongehoorde eischen, en wat dies meer zij. De jeugd heeft andere idealen, zegt hij, dus zoekt zij ook andere zeden. Dit ‘dus’ versta ik niet. Ik moet er niets van hebben. Zeden zijn zeden, zonder onder-

scheid van oud of nieuw, alleen van goed of slecht. Een verandering van de moraal kan alleen verwildering beteekenen. De rest is maar spelen met woorden. En in het begrip, van wat ik onder goede zede heb leeren verstaan, voed ik de jeugd op, mijn eigen kinderen zoowel als die mij worden toevertrouwd. En dat ik daarmede succes heb, blijkt uit het feit dat de naam Deursting een gunstigen klank heeft op het gebied van de paedagogie. Vele ouders hebben in den loop der jaren hun kinderen aan mijn leiding toevertrouwd en de meesten daarvan heb ik als behoorlijke jongelui afgeleverd. Niet gestrengheid is mijn motto, maar een vaste hand en onaantastbare principes. Het spreekt vanzelf dat men van een jongen niet hetzelfde kan eischen als van een volwassene. De jeugd heeft behoefte aan spelen, derhalve zal de bekwame opvoeder veel door de vingers zien. Trouwens, men vormt menschen voor de maatschappij, niet voor het klooster, en in de maatschappij is naast den arbeid en de studie ook een gepaste mate van vermaak wenschelijk.

Met de drie jongelui, die ik sedert drie jaar in huis heb, zijn tot dusver gunstige resultaten bereikt. De oudste, Hendrik Rosenhoff, was toen hij hier kwam op school ten achter wegens luiheid. Daar is geen spoor meer van. Hij heeft nagenoeg alles bijgewerkt, al zit hij nog een klas te laag, en hij vervult zijn plichten met opgewektheid, zoodat er op zijn rapporten niet veel valt aan te merken. Charles van Roodenburgh, de zoon van onzen gezant te Weenen, is een bedaarde werker, wiens toekomst met ge-

rustheid mag worden tegemoet gezien, een zachte en welgemanierde jongen, van top tot teen een aristocraat.

Met den derden weet ik nog steeds niet wat voor vleesch ik in de kuip heb. Hij is een fantastische jongen met een zeer vlug begrip. Dertien was hij toen hij uit Middelburg hier kwam en toen had hij de tweede klas al gedaan. Zijn rapporten zijn onregelmatig, met groote schommelingen. Den eenen keer krijgt hij achten en negens voor alle vakken, dan weer zonder uitzondering onvoldoende. Hij is vlijtig en indolent bij vlagen. Maar hij gaat glad over. Ik weet niet of ik hem te veel verdenk van spieken. In mijn eigen vakken, geschiedenis en aardrijkskunde, geeft hij soms huiveringwekkende antwoorden en soms is er met den besten wil niets op aan te merken. 's Avonds bij de studie vraagt hij nooit meer mijn hulp nadat ik heb moeten bekennen dat mijn Grieksch wat vaag is geworden. Als men zich later gaat specialiseeren, verliest men veel van de mechanisch verworven schoolkennis. Ondervraag een advocaat eens over de botanie of een medicus over de economische aardrijkskunde. Maar om op Daniel Walewijn terug te komen: ik weet nooit wat ik aan hem heb. Tot dusver is hij er gekomen, dat is een feit, maar hoe hij het aanlegt, is mij een raadsel. Ik zie hem maar een kwartiertje met een boek voor zich, terwijl hij deuntjes fluit en wiebelt op zijn stoel. Dan rekt hij zich uit, gooit het boek onverschillig van zich af en teekent verder poppetjes. Onderwijl blijven de anderen ernstig blokken. Men heeft altijd het gevoel dat hij maling aan alles heeft. Als ik hem terecht

wijs, en dat moet nogal vaak gebeuren, en zeg: Heb je me begrepen, Daniel? - kan hij antwoorden: Ja, mijnheer, - op een toon dat de anderen hun lachen verbergen. Heel beleefd, ja zeker, en het gezicht blijft eerbiedig, maar er fonkelt iets in de spottende zwarte oogen alsof hij eigenlijk had willen zeggen: Ga nu door. Men heeft de grootste moeite tegenover hem het prestige te bewaren. Ik vraag mij wel eens af of hij geen funesten invloed op de anderen uitoefent. Zeker ben ik daar niet van, anders zou ik hem niet in huis mogen houden. Ofschoon dat een schadepost zou zijn, want mijnheer Walewijn betaalt ruim omdat hij eischt dat het den jongen aan niets ontbreekt. Met het zakgeld wordt zelfs overdreven, twee rijksdaalders per week voor een jongen van zestien jaar. En nog is dat niet genoeg voor den sinjeur, want hij geeft rechts en links cadeautjes, zoodat hij herhaaldelijk extra toelagen noodig heeft van zijn mama of zijn grootmama.

Overigens een sympathiek karakter, rondborstig, een gentleman. Bij mijn vrouw mag hij alle potjes breken en ik geloof dat alle drie de meisjes een oogje op hem hebben. Dat is mij onbegrijpelijk, want ik vind hem eerder leelijk dan knap, met die rossige kuif en dien grooten neus. Over den smaak valt niet te twisten. En mijn dochters niet alleen. De aanloop van hun vriendinnetjes in huis wordt wel eens lastig, ik maak me sterk dat het alleen om Daniel te doen is.

Den vorigen zomer was hier dagelijks vergadering toen ze hun dansclub gingen oprichten, op initiatief van Daniel.

Alle stoelen uit de eetkamer werden naar het salon gehaald. Het waren bijna allemaal meisjes die zich aanmeldden als lid. Juul, mijn jongste dochter, verklapte mij wat de moeilijkheden waren. Meisjes mochten geen contributie betalen, had Daan gezegd. En om aan voldoende middelen te komen zou hij Seurding tot tweeden eerevoorzitter benoemen. Dat was ik. Hij wou ook naar Zijn Excellentie Jhr van Roodenburgh gaan, die zich juist in den Haag bevond, om hem tot beschermheer te benoemen. Een andere moeilijkheid was het gering aantal jongelui. Allen deden hun best vrienden daarvoor te werven. Pierre Puffers, die bij mijn collega Teekel in huis is, kende een geheimzinnigen jongen, een uitstekend danser, zooals dat heette. Of liever, hij kende hem niet. Hij beweerde dat hij hem een jaar of vier geleden op het Carnaval te Breda had zien dansen, als zwarte Chinees verkleed. Het jongmensch in kwestie, dat op de burgerschool is, daarnaar gevraagd, had geantwoord dat men den verkeerde voorhad, hij deed aan geen kinderachtige dingen mee en hij danste niet. Pierre Puffers zwoer dat hij toch die Chinees geweest was, maar zijn naam wist hij niet, alleen den voornaam Rinaldo, hetgeen mij onwaarschijnlijk klinkt, want het is een struikrooversnaam. En de achternaam moest zooiets geweest zijn als sterrewichelaar. Ook al zonderling. Hoe het zij, de geheimzinnige wenschte geen lid te worden.

Dan was er de benaming van de club. Hendrik Rosenhoff stelde voor Terpsichore. Daniel vond dat ouderwetsch en banaal. Hij wilde niet op zijn Grieksch dansen. De

Grieken konden er niets van. Wat zij deden, leek op pantomime, op tandakken. Hij had eerst gedacht aan den naam Fandango. Maar het moest Loïe Fuller zijn, naar een beroemde danseres in Parijs. Het vermakelijkste is dat onze Berendientje de club Daniel De Moralis wilde noemen, naar haar held. Het werd Loïe Fuller. Een club van vijftien meisjes en zeven jongelui.

Nu, een zekere mate van vermaak en tijdverdrijf is hun van harte gegund. Als de studie er maar niet onder lijdt.

Maar onze Daniel heeft een sterke neiging tot overdrijven. En daar moet telkens een stokje voor gestoken worden.

In het voorjaar maakte sinjeur, pas zestien jaar, zonder vergunning te vragen, een uitstapje naar Amsterdam. Daniel verliet mijn woning zonder kennisgeving. Een week lang zat ik in angst en vreeze. Wat moest ik doen? De politie in den arm nemen? Zijn vader waarschuwen? Een slechte reclame voor den paedagoog. Gelukkig was het een Zaterdagavond toen ik een briefkaart ontving van een zekere mejuffrouw Honingblom, op de Oostenburgermiddengracht te Amsterdam. Zij deelde mij mede dat de jongeheer Daniel zich sedert een week ten haren huize bevond en zij dacht dat het mooi was geweest. Ik kon mij dus op Zondagochtend naar de hoofdstad begeven.

Men stelle zich mijn verwondering voor toen ik den naam Honingblom las op de deur van een uitdragerij, een winkel zoo vol gepakt met goederen, dat ik met moeite een weg kon banen naar de achterkamer. Daar werd ik

ontvangen door een corpulente vrouw in het groen. Het is jammer dat ik haar dialect niet kan weergeven.

Zaterdag voor een week stapte Daniel hier binnen, zeide zij, om zijn horloge te beleenen. Het is een goed merk, dus ik gaf er tien gulden op. Hij maakte dadelijk een praatje met Aaltje, dat is mijn dochter. Zij zijn nu gaan wandelen naar Schollenbrug. Eerst kreeg het kind een kleur, ze is pas vijftien, moet u weten. Maar ze scheen dadelijk genie in hem te hebben. Dat kan zoo gebeuren, vindt u niet? dat je mekaar op het eerste gezicht mag lijden, vooral als je nog jong bent. Later komt er berekening bij. Nou, en hij vroeg zoomaar of ze vanavond meeging naar de Amerikaansche danseres, in de Rijkshallen of in de Kalverstraat, dat weet ik niet. Ik zie er geen kwaad in als een meisje eerlijk uitgaat met een fatsoenlijken jongen. Vooral niet omdat mijn Aal heel goed weet wat hoort en wat niet. En Daan is een jongen om fiducie in te hebben. Nou, ik vond het goed en ze zijn samen naar de Loïe Fuller gegaan. Het was over twaalf toen ze thuis kwamen, ik heb ze wat koek gegeven en een glaasje boerenjongens, en omdat het al zoo laat was, heb ik Daan in het zijkamertje laten slapen. De heele week zijn ze samen uit geweest, 's morgens, 's middags, 's avonds, want er is hier veel te zien van dansen en comedie, zei hij. Ze hebben de Twee Weezen gezien, en de Tyran van Padua, en Roger de Schandvlek, die comediestukken kent u zeker ook wel. En zingen dat ze deden als ze thuis kwamen, honderduit, net kanaries op een mooien dag. Mijn heele huis

werd er vroolijk van, de gekste liedjes, die zal u wel niet kennen:

> 't Is niet secuur, 't is niet secuur
> Dat ik bij jou een kamer huur...

En dan: Op de hoek op de punt. En l'amour toujours. En Dokter Eisenbart, en zooveel meer. Ook van de Mikado, daar zijn ze ook geweest, in de Plantage. Maar ik kan u wel zeggen dat Daan heel wat meer van me gehad heeft dan tien gulden. Ik hoef er niet alles van terug te hebben, want Aaltje is er toch ook van uit geweest. Maar dertig gulden wordt het toch wel.

Ik stelde haar gerust dat de heer Walewijn daar goed voor was.

Ja, vervolgde zij, hij gaf er ook nog van weg, vroege aardbeien voor de juffrouw hiernaast, die ziek is. En dansen, mijnheer, ik houd soms mijn hart vast dat de vloer niet zal inzakken. Zoo dik als ik ben neemt hij mij nog onder den arm en draait met me rond in de wals, dat ik er duizelig van word. 't Is toch zoo'n aardige jongen, ik zou hem best tot zoon willen hebben.

Juffrouw Honingblom wilde er niet van hooren dat ik wegging zonder mee te eten. Toen Daniel kwam met zijn vriendinnetje begroette hij mij met uitgelaten hartelijkheid, alsof hij mij in een jaar niet gezien had. Bij het afscheid beloofde hij de juffrouw en Aaltje dikwijls te schrijven. Aaltje fluisterde hij nog iets in het oor, waarover zij lachen moest.

Natuurlijk heb ik hem duchtig onderhouden over zijn losbandigheid en ik heb hem gewaarschuwd dat ik bij herhaling zijn vader op de hoogte zou stellen van zulk afkeurenswaardig gedrag. Veel vertrouwen had ik niet meer in hem. Wie op zijn zestiende jaar al het horloge verpandt en schulden maakt voor het pleizier, gaat den verkeerden weg op. Ik voorzie niet veel goeds voor Daniel.

Al spoedig bleek de invloed van zijn uitstapje op de andere jongelui. Hoe dikwijls moest ik niet naar de studeerkamer gaan om een eind te maken aan het gezang van vulgaire liedjes. Zelfs den kalmen Charles van Roodenburgh hoorde ik luidkeels zingen uit de Klokken van Corneville: Digue-digue-don. En als het daar maar bij gebleven was. Maar dat zij zongen van een dronken marinier, van een huzaar met een goed hart, van de Maliebaan, tarara-boem-dijee, en zulke ongepastheden meer, dat liep de spuigaten uit. Ik kon het niet toelaten. Vergeet niet dat ik drie jonge meisjes in huis heb. Bovendien deden ze het met de vensters open, zoodat de buren het konden hooren. Wat moesten die denken van de opvoeding hier? Toen ik den jongens een aantal liedjes genoemd had die ze niet meer mochten zingen, floten zij ze. Ze zeiden dat ze het niet helpen konden, de wijsjes kwamen vanzelf. En, summum van ergernis, zelfs de keukenmeid floot. Het kostte mij moeite het geduld te bewaren. Hoe sterk de invloed van het verkeerde is, blijkt uit het feit dat ik er mij eens, de school uitgaande, op betrapte dat ik floot. Een aardig wijsje, dat moet ik zeggen, van Messieurs

les étudiants, maar wie de woorden kent, zal toegeven dat ze onbehoorlijk zijn.

In het algemeen gesproken is er natuurlijk niet het minste bezwaar tegen dansen, zingen, fluiten. Ik zing zelf weleens en gedanst heb ik ook in mijn tijd, met genoegen. Maar waar men op letten moet, is de maat. Jongelui zijn zeer onderhevig aan invloeden. Er hoeft maar één onmatige te zijn in een zeker gezelschap en men ziet de onmatigheid zich plotseling verbreiden. De studie wordt verwaarloosd. Er volgt afwijzing bij het examen. Desillusie. Erger nog, de goede beginselen worden van lieverlede uit het oog verloren. Hoevelen zijn er niet als student mislukt door toe te geven aan de onmatigheid op een of ander gebied. Het zou mij niet verwonderen als het met Daniel mis ging, zoodra hij niet meer onder toezicht staat, omdat hij geen maat weet te houden met het pleizier, met zang en dans.

Eenigszins zouden zijn ouders daar verantwoordelijk voor zijn, vooral mevrouw, door den jongen al te ruim van middelen te voorzien. Ik had tot dusver niet de eer haar te ontmoeten, anders zou ik haar mijn oordeel gezegd hebben. Maar toen ik onverwachts kennis met haar maakte, achtte ik het raadzaam het onderwerp niet aan te roeren.

Drie weken voor het overgangs-examen maakte Daniel het al te bont. Op een middag ontving ik een biljet van hem, door een kruier van het station bezorgd, waarin hij mij mededeelde dat hij zich naar Brussel had begeven voor een dag of acht. Dit was een ernstige uiting van zijn

zin voor onafhankelijkheid. Hij was reeds ten achter voor verscheidene vakken. Dat kwam omdat hij den laatsten tijd meer gedichten schreef dan studeerde. En bovendien hield hij zich veel bezig met de guitaar, die zijn moeder hem gezonden had, zooveel dat hij zijn viool ervoor liet liggen. Die gedichten verzond hij zoodra hij ze in het net had geschreven, vermoedelijk aan die Aaltje, want de post bracht om den anderen dag een brief voor hem uit Amsterdam. Volgens mijn vrouw scheen deze correspondentie onze Berendientje verdriet te veroorzaken. Het is mogelijk dat het kind een soort genegenheid voor hem had opgevat. Maar de eerste liefde gaat gauw voorbij.

Nu was hij dus weer op avontuur uit. Dien avond kreeg ik bezoek van Mr. Puffers, den advocaat te Breda. Ook zijn zoon Pierre was naar Brussel vertrokken. De man zag het ernstig in, met het oog op het examen. Bovendien kende hij Brussel. Na eenig overleg stelde hij mij voor gezamenlijk daarheen te gaan om de deugnieten op te sporen. Mijn directeur vergunde mij een afwezigheid van twee dagen, maar wij vertrokken reeds den Zaterdag daaraan voorafgaande.

Hoe moet men in Brussel iemand opsporen? Niets eenvoudiger dan dat, zeide Puffers, men wandelt de boulevards heen en weer tusschen de twee stations en stapt hier en daar een café binnen. Het vermoeide mij al gauw en ik merkte op dat het veelvuldig bezoek aan café's ons op een dwaalpad kon voeren. Puffers gebruikte meer dan hij verdragen kon. Op Zondagmiddag zaten wij op het

terras van het café Mandarin toen onze aandacht viel op een zeer knappe, elegante dame aan het tafeltje naast ons. Puffers maakte vleiende opmerkingen over haar uiterlijk. Tevergeefs wenkte ik hem minder luid te spreken. Na het eten werd hij nog luidruchtiger, zelfs maakte hij het voorbijgangers lastig. Het toeval wilde dat wij voor den Muntschouwburg, kijkende naar den drukken toeloop van bezoekers, onze twee voortvluchtigen ontdekten, in gezelschap van drie dames. In eene daarvan herkende ik de bekoorlijke gestalte uit het café Mandarin. Er liepen mij menschen voor de voeten, daarom slaagde ik er niet in Daniel en Pierre Puffers te bereiken voor zij den schouwburg binnentraden. Op staanden voet besloten wij hier weer post te vatten bij het einde van de voorstelling. Zoo gezegd, zoo gedaan. Een avond kan echter lang zijn. Ik kreeg den indruk dat Puffers minstens evenveel genoegen van het uitstapje wenschte te hebben als zijn zoon. Hij werd buitengewoon vroolijk en hartelijk. Ik gaf hem den raad mij alleen op post te laten staan, om te vermijden dat zijn zoon een verkeerden indruk van zijn stemming zou krijgen. Hij was het dadelijk met mij eens, zeggend dat hij zijn weg wel vinden zou.

Welnu, over twaalf uur traden de jongelui den schouwburg uit, vergezeld van de drie dames. Ik nam beleefd den hoed af en verzocht Daniel en Pierre mij terstond te volgen. Daniel zeide in het Fransch:

Mama, mijnheer Deursting inviteert ons voor een souper. Mag ik u mijnheer Deursting voorstellen? Mijn

moeder, mademoiselle Vervarcke, mademoiselle Ringelinck.

Die elegante dame was dus mevrouw Walewijn. Zoo ziet men hoe men zich vergissen kan. Beleefdheidshalve was ik verplicht den dames, en tevens den jongeheeren, een souper aan te bieden, hoewel ik zelf niet den minsten eetlust had. Gelukkig verklaarde mevrouw Walewijn dat het beter was niet te soupeeren. Harerzijds noodigde zij ons allen uit mee te gaan naar haar hotel, waar dien avond een bal werd gegeven. Mademoiselle Vervarcke en mademoiselle Ringelinck juichten, Daniel en Pierre riepen hoera. Natuurlijk kon ik niet weigeren.

De naam van het hotel wil mij niet te binnen schieten. Maar het ging er luxueus toe, vorstelijk. Ik merkte de kostbaarste toiletten op, met echt goud bewerkt. Hoewel ik eenigszins vermoeid was van het wandelen langs de boulevards, meen ik dat de dames een gunstigen indruk kregen van mijn stijl van dansen. Men begrijpt thans waarom ik mevrouw Walewijn niet sprak over de onoordeelkundige wijze waarop zij haar zoon van middelen voorzag. Een balzaal is voor gesprekken over de opvoedkunde niet de geschikte plaats. De nacht ook niet de geschikte tijd.

Op herhaald aandringen van mevrouw Walewijn bleef ik tot het einde van mijn verlof te Brussel. Toen bracht ik de twee jongens terug. Ik kon mij voorstellen dat Daniel het in de Piet Heinstraat stiller vond dan op de boulevards. Ik vermoed dat Mr. Puffers al eerder was teruggekeerd.

Laat ik hier nog bijvoegen dat Daniel met glans door het examen kwam. Hetgeen echter niets afdoet aan mijn overtuiging dat hij een onsolide opvatting van den plicht heeft. Zulke karakters als Daniel ziet men tegenwoordig veel en die zijn het die onze zeden ondermijnen. Misschien zijn de ouders daar mede aansprakelijk voor.

4
Het verhaal van de directrice

Ah, que le bon Dieu veuille s'en mêler! Het hoofd wordt er mij soms duizelig van al de bisbilles, al de snakerijen, al de capriolen en intrigues onder mijn meisjes!

Het is heelemaal niet waar dat de Hollanders een koudbloedig ras zijn, neen integendeel, de vijf Hollandsche dametjes zijn de levendigste die ik ooit in huis heb gehad, dat is te zeggen, dat vier van haar misschien bedaarder zouden zijn als zij niet van het ontwaken af door de onvergelijkelijke Marion tot hun vlugger tempo werden aangedreven. C'est elle qui conduit le bal, et avec fougue. Een tresoor, een engeltje gewoon uit den hemel nedergedaald.

Ik schaam mij als ik bedenk dat het mijn taak is haar op te voeden en te onderwijzen. Wat heeft zij van mij te leeren? Hoe men zich in het leven behoort te gedragen, ah wel, dat is eene kennis die zij bij de geboorte heeft meegebracht. Dan, wat meer? De rekenkunde, de cosmographie, de universeele historie? Die zal zij nooit leeren omdat haar hoofd daartoe niet geëigend is, zelfs de orthographe zal tot den dag des oordeels een gesloten boek voor haar blijven. En zou de bon Dieu daar niet een wijs

voornemen mee hebben? Hij zal duizend meisjes scheppen, bestemd om beschaafde dames te worden, die kunnen lezen, borduren, converseeren, die hun echtgenooten weten te behagen, om eerzame huismoeders te worden, die hunne kinderen weten groot te brengen. Hij zal er bij de duizend slechts ééne formeeren die niet anders verstaat dan de dingen van de vreugde. Eene dusdanige is mijn Marion.

Zij is reeds vier jaren onder mijn hoede en wellicht zal zij nog twee jaren blijven. Wanneer zij mij verlaat, weet ik niet hoe ik het zal te boven komen. Ik zal tot mijzelve zeggen: Clémentine, voortaan zijt gij eene oude vrouw. Want de bron waaruit ik de jeugd schep heet Marion. Juist de lasten, die zij mij veroorzaakt, zijn beter dan eenige cosmetiek tegen de rimpels, en ik verzeker u dat zulke lasten niet te tellen zijn. Ik moet mij daartegen beveiligen door voor te wenden dat ik het Vlaamsch nauwelijks versta, want als ik al hare ondeugendheden begreep zou ik den ganschen dag Foei! hebben te roepen, om den schijn op te houden, pour ainsi dire, de regard aan de andere meisjes. Ik denk dat de heer Ringelinck wijs gehandeld heeft toen hij zijn dochter bij mij bracht, omdat zij in een pensionnat met al te strikte reglementen gekwijnd zou hebben, gelijk de onschuld bij de heidenen.

Denzelfden dag dát zij haar entrée hier deed, met Adeline, Hélène en Cécilie, begon het schoone leven. Na het souper al nam zij haar landgenoote Johanna Karsten, de lange blondine, die een ernstig karakter had en ook ouder was, bij de hand om haar te leeren hoe men

den valse behoort te doen, en zij veranderde op staanden voet haar naam in Jeanneton. Steeds gedurende de oogenblikken van recreatie hoorden wij haar speeldoos, de meisjes werden zoozeer aangetast door de dansmanie, dat zij het niet laten konden onder de lessen te neuriën. De eenige die hiertegen strenge opmerkingen liet hooren was Mlle Mélanie Plancher, die bij ons de mathémathiques onderwijst, en dit was van het begin aan de malentendu tusschen haar en Marion. Mademoiselle heeft gelijk, zonder twijfel, dat de meisjes hier ook leeren moeten, niet alleen zich vermaken. Evenwel, dat is de theorie. De practijk in het pensionnat wil dat men de meisjes in den teederen leeftijd een gelukkige jeugd laat door brengen en als zij dan met een onvolmaakte kennis van de wetenschappen het leven binnen treden, wat zou het schaden? In de eerste trimestre al onder den Hollandschen invloed maakten de meisjes minder vordering, de Wallonnes evenzeer. Zij waren zoo rusteloos, zoo uitbundig dat ik ze vaker dan de gewoonte in promenade moest nemen, en op straat lachten zij zoo luid dat het de aandacht trok. Welke maatregelen kan men nemen? Het lachen van de jeugd laat zich niet onderdrukken.

De vroolijkheid nam spoedig toe nadat de heer Ringelinck met alle vijf de Hollandschen naar de operette was geweest, tot tweemaal toe. De valse werd afgezworen, het moest de mazurka zijn en Marion rustte niet voor zij mij had meegenomen naar de Rue Royale om een speeldoos te koopen die den mazurka inhield. Van dien dag

was het de bevlieging van een-twéé-drie presto. Alles wat Marion deed was presto presto. Behalve den mazurka hadden zij den rondo, met den Vlaamschen zang van: Kom Paterken kom langs den kant, en diergelijke, bij voorkeur gezongen in de nachtkleeding voor het te bedde gaan.

In dien tijd nu was er herhaaldelijk bezoek voor de meisjes, met het gevolg van veel langs de magazijnen flaneeren, veel uitgaan naar de opera of de comedie. De heer Ringelinck, die alle twee weken kwam, bejegende zijn dochter als eene prinses. Aan mij had hij gezegd dat zij met gulle hand mocht koopen wat zij wenschte, tot twee honderd franken per maand toe, en ook wel meer, maar hoewel Marion dit wist maakte zij daar in den aanvang geen misbruik van. Zij tracteerde de genooten bij tijd en wijle, alhoewel zij zelve geen snoepster was en wanneer zij wist dat eene der anderen een kleinigheid begeerde, gaf zij het ten geschenke. Het was de heer Ringelinck zelf die haar leerde alle wenschenswaardige voorwerpen te koopen, gelijk denwelken, al naar het hart behaagde. Gelukkig had zij van nature een deftigen smaak, alzoo zij geene voyante stoffen voor haar kleeding wenschte. Maar niettemin trof het bij de keuze altijd zoo, dat de stof waarop zij haar zin gezet had tevens de kostbaarste was. En madame Hadee, die haar evenzoo vaak bezocht, scheen een flair te hebben voor de huizen waar men fijne couture en chic verstond. Zij zelve nochtans kleedde zich zeer eenvoudig, gelijk zij zeide daar zij zich van haar pensioen geen extravagances kon vergunnen.

Madame Gokkelveld bezocht Hélène steeds alleen. Zij was een hartelijke vrouw, voor wie, vermoed ik, het huwelijk een deceptie was gebleken. Haar echtgenoot kwam op andere tijden.

Ik spreek thans van madame Gokkelveld, omdat zij het was die, tezamen met madame Hadee, zonder het te weten een berg van moeilijkheden op mijn pensionnat wierp. Het was, als ik het wel heb, een maand voor de Vasten van voorleden jaar, toen de beide dames het vijftal medenam naar de voorstelling van de operette Mam'zelle Nitouche. Geen sterveling kan beseffen hoezeer deze operette een beproeving beteekent voor ons directrices. Ik heb haar zelve bijgewoond, ik erken dat de muziek schoon is, maar de componist had een ander libretto moeten kiezen. Daarvan gaat een oneindig pernicieuse invloed op jonge geesten. Na de Nitouche hadden al mijn meisjes de eenige gedachte hoe zij, op welk uur van den dag of van den nacht ook, het huis konden ontvluchten om het avontuur te zoeken. Mijn argwaan werd het eerst gewekt door het aantal billets doux die hier bezorgd werden. De Hollandschen waren toen ongeveer vijftien jaar. Nadat ik hun gezegd had dat dames van hun leeftijd ongetwijfeld reeds wisten waar de grens moest zijn aan de guitenstreken, had ik met drie van haar weinig last meer, althans voorloopig. De moeilijksten bleven natuurlijk Marion en, men zou het niet gedacht hebben, de eertijds zoo bezadigde Jeanneton. Daarover maakte ik mij het meest bezorgd, want als de extremen verwisseld worden kunnen zich dwaze dingen voordoen.

In de maand Mei waren Marion en Jeanneton op een middag ontsnapt. Om tien uur, het uur voor de nachtrust, waren zij nog niet wedergekeerd. Men verbeelde zich de tallooze angsten welke ik leed. Ieder oogenblik liep ik de vestibule op en neer, meenende de schel te hooren. En ziedaar, een uur na middernacht hield er een voiture stil voor de deur. Ik opende haastig en behalve de meisjes traden er een man en een vrouw binnen, die mij wenschten te spreken. Ik ontving hen in mijn kabinet. De dame, die bleek madame Singhemans te heeten, zeide dat zij de meisjes tot aan het huis begeleid hadden om haar te beschermen. Zij had haar kennis gemaakt bij Keerseleer - dat was de man -, waar zij pommes frites waren gaan eten. Vermits haar echtgenoot kapelmeester was beschikte zij over billets de faveur, daarom had zij de demoiselles en Keerseleer uitgenoodigd de revue van haar echtgenoot bij te wonen. Dat was een onschuldig vermaak, zij hield zich te mijner beschikking om mij den volgenden avond daarheen te geleiden opdat ik mijzelve kon overtuigen. Hierop nam de heer Keerseleer het woord. Hij was medegekomen, zeide hij, om mij met nadruk te verzekeren dat de jonge personen zich oprecht behoorlijk gedragen hadden en dat zijn maison het vertrouwen van achtenswaardige cliënten genoot. Natuurlijk twijfelde ik daar niet aan, wie zou er kwaad denken van een maison de pommes frites? En ik dankte de eene en den anderen voor hun vriendelijke bedoelingen.

Behalve het vergrijp tegen de discipline kon er weinig

kwaad gedaan zijn, meende ik, en een ernstige vermaning kon volstaan. Ik bemerkte echter spoedig dat zich een besmetting had voorgedaan, ook deze niet van rampspoedigen aard, het is waar, maar niettemin zoodanig om een herhaling van de escapade te vermijden. Marion en Jeanneton kenden thans liedekens, waarvan de bron gemakkelijk te vermoeden viel, ook de andere meisjes kenden ze dadelijk. Hoewel de Wallonnes de woorden niet verstonden, zongen zij den ganschen dag de wijzen mee. Ik had nooit geweten dat er in Brussel zulke liederen gezongen werden en het was maar goed geweest dat ik van den beginne geveinsd had het Vlaamsch slecht te verstaan. Het minst aanstootelijke, dat ik Jeanneton hoorde zingen, was: Ge hebt zwarte knieën, Melanie, ge moet ze wasschen dat ik het zie... Mademoiselle Plancher kende geen Vlaamsch. Maar ik twijfel of de kinderen zulke liedekens zelf wel begrepen. Marion zong ze met in haar zuivere oogen den ernst van een gelukzalige.

Zij was ook allerliefst. Het roerde mij te zien hoe zij, toen Jeanneton ziek lag, uren bij haar bed zat om haar gezelschap te houden, terwijl zij zulke zotte dingen zong.

Daarna had ik reden te vermoeden dat de Hollandschen, aan wie ik weleens vergunde tezamen, maar zonder toezicht, een magazijn te bezoeken, ondanks het verbod wederkeerden in de maison Keerseleer en dat zij ook den heer en madame Singhemans ontmoetten. De werkmeid vond onder de kast een billet van dien hypocriet Keerseleer, waarin hij zijn ‘beminde hartsvriendin’ Marion uitnoo-

digde naar ‘den bal in de Philharmonie’ te gaan. Zij vond ook een billet van een zekeren Matthieu, die garde-civil scheen te zijn. Trouwens, iederen dag bracht zij mij een mandjevol billets.

Hoe kon ik het verhoeden? Zelfs één enkel meisje kan men niet iedere minuut van den dag gadeslaan, hoe dan een aantal als ik huisvestte? Ik getroostte mij steeds met de gedachte dat de wegen van de jeugd op bijzondere wijze door den hemel beschermd werden en overigens vervulde ik zoo strikt mogelijk mijne plichten aan haar. Het uitgaan zonder mijn toezicht werd ook ten zeerste bevorderd door de bezoeken der ouders en vrienden. Vooral de heer Ringelinck en de dames Gokkelveld en Hadee komen sedert vorig jaar veelvuldig in de stad. Gewoonlijk nemen ze dan alle vijf mee uit en laten ze zonder hun toezicht huiswaarts keeren. Wanneer dat dan te middernacht is, hoe kan ik weten of zij inderdaad al den tijd met ouders of vrienden hebben doorgebracht?

Onlangs heb ik mij tot den heer Ringelinck moeten wenden en hem verzoeken mij bij te staan in mijn taak. Ik vrees echter dat hij lichtvaardig is en al te zeer vertrouwt in het gesternte van zijn dochter. Hij lacht maar en zegt: Hoe pessimistisch zijt ge, mademoiselle Vervarcke! Ik was genoodzaakt geweest strengere maatregelen te nemen. De jeugd is onnadenkend en dat is het bewijs dat ze niet kwaad voorneemt. Ware er boos opzet in het spel, de meisjes zouden niet zoo dom zijn altijd de getuigen van haar handelingen, de billets doux te laten slingeren.

Als ik die dingen bewaard had zou ik thans een curieuse collectie bezitten.

Ik ontdekte een complot van zeer ernstigen aard, dat mij er toe geleid heeft onzen maître-de-maintien M. Vangeughem terstond te ontslaan. Het bleek dat Marion, daartoe in staat gesteld door de groote sommen waarover haar vader haar liet beschikken, den professeur de danse had weten te bewegen te zijnen huize de meisjes gelegenheid tot den dans te bieden. Hij houdt namelijk eene dansschool. Wie de jongelieden daar introduceerde, Marion, Jeanneton of M. Vangeughem, is mij onbekend. Het lekte uit dat een tiental leerlingen van de école militaire daar onze dametjes ontmoetten. Het moet daar feestelijk toegegaan zijn, volgens rekeningen die werden aangeboden voor mademoiselle Ringelinck, van den confiseur, van den wijnkooper, van den fleuriste. Het spreekt vanzelf dat er aan deze onregelmatigheden terstond een einde werd gemaakt. En wat zeide de heer Ringelinck toen ik hiervan mededeeling deed met overlegging van de bewijsstukken? Ah, mademoiselle Vervarcke, als ik nog jong was zou ik wenschen élève van de école militaire te zijn en door een schoone dame gelijk gij zijt ten huize Vangeughem te worden geïnviteerd. Hij is onverstandig, op zijn leeftijd zoo te spreken. Hij zeide nog andere dingen, over de vrijheid en den lust van te leven, waardoor ik het inzicht kreeg dat zijn dochter zich beter onder mijne hoede bevindt dan onder de zijne. Met Micarême, zeide hij, geef ik gaarne toelating aan Marion om met anderen te verkeeren.

Hoe het zijn moge, ik heb mijne plichten te vervullen, hoe zwaar zij mij ook gemaakt worden.

Nauwelijks was het geval Vangeughem onderdrukt of een einder, van veel ernstiger aard, deed zich voor.

Op een Zondagmiddag, toen ik mij gekleed had om met allen de gebruikelijke promenade te maken, kwam eene der meisjes mij zeggen dat de Hollandsche reeds uitgegaan waren, zij wist ook waarheen en zij gaf mij het adres van een heer, die een landgenoot van hen was, den major Frayboon, of diergelijk. Ik houd niet van verklikken. Evenwel, ik was verplicht hiervan gebruik te maken. Ik liet de leiding van de promenade over aan Mlle Plancher en ik spoedde mij naar het adres. Het was niet ver van mijn huis Avenue Louise, een lieflijke villa in een tuintje. De knecht, die de deur opende, geleidde mij zonder spreken naar een vertrek, waar ik muziek hoorde. Toen ik hier binnen trad kon ik van verbazing niet spreken. Het was een zaal, die op een museum geleek, tot het plafond toe opgestapeld met curiositeiten. In een verandah als een exotische tuin zaten, in een halven kring, mijn meisjes als Napolutaanschen verkleed, met tambourijnen in de hand. Voor de staart-piano was een heer van zekeren leeftijd gezeten, in de hemdsmouwen, een ongedistingeerde tenue om dames te onderhouden. Met de handen uitgestoken trad hij lachend op mij toe en hij sprak mij aan in een gemarteld Fransch: Wees welkom, mademoiselle, gij ziet mij hier mij vermakende met de schoonste bloemen van uwe cultuur. Gij kent mij niet? Ik heet monsieur Freyboon,

major en retraîte, die de rest van zijn levensdagen doorbrengt in het onderzoek van het goede, het ware, het schoone. Daarvan ben ik de amateur. Ik neem het waar ik het vinden kan, in de oudheid, in den modernen tijd, in de natuur en in de cultuur, het meest, ik beken het, in de fraaie kunsten. En ziehier dat ik ontdek welke schatten gij onder uwe vleugelen verborgen houdt, vijf adepten van de danskunst, van wie er twee zonder twijfel een universeele vermaardheid zullen verwerven. Neem plaats, mademoiselle, en schouw toe hoe Mlle Marion en Mlle Adeline de tarantella dansen, waarin ik de eer had haar te onderrichten.

Geheel ontdaan nam ik plaats en terstond begon de major te spelen, Marion en Adeline dansten al, rinkelend met de tambourijnen, door de anderen begeleid. Of het schoon was gelijk zij dansten kan ik niet zeggen, daartoe ontbrak mij op het oogenblik het oordeel, verstomd als ik was van verontwaardiging. Toen ik de bezinning herkreeg, verrees ik en ik sprak den major toe: Mijnheer, gij behoort u diep te schamen, om jonge dames, die mij zijn toevertrouwd, in de gelegenheid te stellen het vermaak te zoeken waartoe zij geen vergunning hadden. Ik meen dat gij oud en wellicht wijs genoeg zijt dit te begrijpen. Daarop gebood ik de meisjes zich zoo spoedig mogelijk behoorlijk te kleeden en zij verlieten de zaal om te gehoorzamen. Daar ik, gedurende den tijd dat ik wachten moest, geen gesprek met den major wilde voeren, zette hij zich weer aan de staart-piano en speelde de bekende melodie uit

le Petit Duc: Pas de femmes, c'est l'ordre de mon colonel. Het was schaamteloos, maar ik had moeite den glimlach te onderdrukken.

Toen wij vertrokken groette ik den major koud. Wanneer een amateur van een zekeren leeftijd niet alleen het schoone en het goede, maar ook het ware bij zeer jonge meisjes onderzoekt, ben ik sceptisch, ik kan het niet helpen. Zulke gevallen als van den heer Frayboon acht ik hopeloos. Moge Saint Antoine hem te hulp komen.

In deze dagen nu is de ernst voor Marion aangebroken, de ernst van het hart welteverstaan. Kortweg, zij is verliefd en de liefde heeft een vreemden vorm gekozen.

Toevallig ontmoette ik Isabella de Moralis, die ik ken sedert onze meisjesjaren op de school en er was altijd wederzijds sympathie. Zij was het ook die met haar bijstand mij in staat stelde mijn pensionnat in te richten. Ik zag haar met haar zoon, een hoffelijken jongeman, bij de couturière, waarheen ik Marion had begeleid. Zij noodigde mij haar te vergezellen naar de opera Mignon en vermits zij van het eerste oogenblik behagen schepte in Marion, noodigde zij ook haar. Na de voorstelling begaven wij ons naar haar hotel Belvedère, waar bal was, met haar zoon, een vriend van dezen en zekeren heer Deursting, die zich toevallig bij ons gevoegd had en de professeur van haar zoon bleek te zijn. Deze heer had de fureur van dansen hoewel hem daartoe het minste talent ontbrak, hij danste gelijk een brouwerspaard. Het gelukte hem mij de hak van een schoen te breken. Daar ik van dat oogenblik

gedwongen was toe te schouwen kon ik de twee jongelieden waarnemen.

Welnu, het was helder te zien dat hier het vuur was ingeslagen, men vergist zich daarin niet. De jongeman had een gezicht of hij in een angstige spanning verkeerde, Marion had een bleeke kleur, met den gloed in de oogen en den glimlach op den mond die slechts eenmaal in het leven komen. Zij merkte niet hoe dikwijls zij uit de maat ging, tot hij haar de hand vaster scheen te drukken, dan sloot zij de oogen en keerde in de maat terug.

Den volgenden dag kwam Isabella ons halen voor een rijtoer naar den buiten. Met twee landauers reed zij voor aangezien ook de heer Deursting haar vergezelde. Zij, deze heer en ik namen plaats in de voorste, de jongelieden in de andere. Hoewel ik bezwaar hiertegen voelde rijzen moest ik toegeven dat dit het beste arrangement was. Het was Juni, het schoonste van den zomertijd, de hooge boomen van het bosch van Soniën praalden rustig met hun lommer in den overdadigen zonneschijn. Hier wandelden wij ook, genietend van het groen en de zoele lucht. Wij hoorden de jongelieden, nu eens achter ons, dan weer voor ons, met hun schoonen lach.

De heer Deursting bleek in de conversatie een aangenaam man te zijn, hoewel hij zich moeilijk uitdrukte. Ik kon mij voorstellen dat hij van zijn leerlingen veel door de vingers zag en dat hij van hen geliefd was. Ook op Isabella maakte hij een goeden indruk. Hij zegde mij toe bij zijn volgend bezoek aan Brussel mij niet te vergeten.

Een drukke correspondentie volgde tusschen Marion en den jongen Walewijn.

Ja waarlijk, de coup de foudre was hard bij haar ingeslagen. Het was zuchten na iederen brief. Het hart moet haar wel overvol geweest zijn, want ik vroeg haar niets toen zij naast mij stond bij mijn écritoire, ik tikte haar alleen zacht op de hand omdat ik weer een zucht gehoord had. Zij knielde, zij verborg het gezicht in mijn schoot en zij snikte. Ik hoorde haar zeggen, hartstochtelijk: O ik moet hem haten, hij zal mij ongelukkig maken omdat ik nooit zoo dansen kan als hij.

Was dit de taal van een kind? Wie had zulk een uiting verwacht van de jonge liefde? Was het misschien de eerste roep van wat men in de boeken noemt l'amour fatal? Ah bon Dieu, bescherm haar daarvoor en laat het niet eindigen in tranen.

5
Het verhaal van den kamerverhuurder

Het was de raarste klant die ik ooit op mijn kamers heb gehad en dat wil wat zeggen. Eigenlijk had ik al de twee jaar dat hij bij mij was ellendig over hem te klagen en toch mocht ik hem wel. Altijd vriendelijk en voorkomend, nooit hondsch zooals zooveel van die jongens die pas komen kijken, en gul, daar is geen idee van. De meubelen in de voorkamer en het kabinet had hij zelf gebracht en toen hij wegging, zei hij tegen mijn vrouw: Het zou maar lastig voor u zijn als u de kamers opnieuw moest meubelen, daarom laat ik den boel maar staan, juffrouw, zoo hebt u meteen een souvenir van uw onpleizierigen commensaal. Alleen zijn piano heeft hij weg laten halen. En het zijn geen goedkoope meubelen, maar de allersoliedste van Alberts. Zoo was hij heelemaal, hij moest het beste hebben en hij wist het te vinden ook. En zonder opschepperij, maar als iemand die er aan gewoon is. En daarbij altijd aardig met ons, meelevend met onze omstandigheden. Hij kwam dikwijls in de keuken om wat te praten met mij, met mijn vrouw en dochter, en zoo hoorde hij wel het een en ander over de familie-

zorgen. En dan was het: Knuppel, geef dit eens aan uw zuster voor de doktersrekening, of zoo. En nooit familiaar, je voelde altijd dat je een meneer tegenover je had.

En als men nu zulke dingen van hem weet zal men haast niet begrijpen dat hij dikwijls ergernis gaf, wat zeg ik, elken dag. Een heertje dat geen orde had geleerd, het ook nooit leeren zal en daarmee anderen niets dan moeite geeft. God, wat heeft mijn vrouw dikwijls tegen me moeten zeggen dat ik het maar moest laten passeeren. En moeiten van allerlei soort, die je nooit verwacht zou hebben. Negen van de tien keer liet hij de voordeur openstaan als hij uitging en dan moest ik weer de trappen af. We wonen hier op het netste gedeelte van de Ceintuurbaan en het is verderop zoo'n rare boel dat je wel iets doen moet om je stand op te houden. En als ik hem vroeg of hij er aan denken wou de deur dicht te doen zei hij: Ja natuurlijk, Knuppel, beleefd als altijd, maar hij was het zoo weer vergeten. En slordig dat hij was met zijn geld! Een commensaalhouder ziet niet graag onregelmatigheid in huis, daarom moest ik elken morgen zoodra hij uit was gaan kijken of hij zijn geld niet had laten liggen. Eens vond ik op den schoorsteenmantel zoowaar een pakje van tien briefjes van honderd gulden, met den brief er naast van de gebroeders Jonas, dat het geld van zijn grootmama kwam. En ook zijn portefeuille, maar daar zat niets anders in dan dat portret van een meisje, dat hij eerst op de piano had staan. En toen ik aan de koffie zijn geld voor hem legde zei hij alleen: Dank u, Knuppel, en liet het liggen zonder het na te tellen.

Met geen van de andere commensaals had ik ooit last, niet meer tenminste dan van studenten verwacht kan worden. Rosenhoff, op de derde etage, was al heel erg rustig, altijd studeeren, 's avonds op tijd binnen. Peereboom dacht altijd dat zijn linnengoed in de wasch verwisseld werd, zijn overhemden waren dan veel fijner dan die hij terugkreeg. En hij betaalde nooit op tijd. Verstuygh, die voor candidaat-notaris leerde, was een beroerde jongen, een schreeuwer, die meer studeerde hoeveel jenever hij samen met zijn vrinden op kon. We waren blij dat we dien kwijt raakten. Maar daar ging heel wat herrie aan vooraf. Hij wou dat Walewijn niet om half tien 's morgens al piano speelde, want dan kon hij niet slapen. Hij had de achterkamer en de tusschenkamer. Toen ik Walewijn de boodschap overbracht - want ze keken mekaar niet aan - zei hij: Als u het mij verbiedt, Knuppel, zal ik het laten, anders niet. Het liep zoo hoog dat Verstuygh dreigde met opzeggen. Des te beter, zei Walewijn, dan neem ik die twee kamers achter. Noodig heb ik ze niet, dus kan uw vrouw ze gebruiken. Dat vonden we best natuurlijk. En we gaven dien zoogenaamden candidaat-notaris het kruis na. Op den duur hadden we toch bij hem verloren. Hoe ik dat weet? Uit de brieven van zijn moeder, die altijd waarschuwde dat het geld bijna op was.

Het spreekt vanzelf dat ik mijn commensaals na moest gaan, dus lette ik op de brieven. De een noemt het nieuwsgierigheid, maar zonder nieuwsgierigheid was de mensch niet zoo ver gekomen in de wetenschap. En als je huis-

ploert bent, zooals ze je gelieven te noemen, dan ben je wel genoodzaakt nieuwsgierig te zijn.

Met Walewijn was dat makkelijk genoeg, die borg nooit iets weg, behalve de brieven van vrouwen, die deed hij in de twee bovenste laden van de penant, maar hij sloot ze niet af. Den sleutel was hij kwijt. Als ik een boekje moest opendoen van de brieven die ik daar gezien heb, zou men ervan opkijken. Maar je kon er ook uit lezen dat hij zich toch netjes tegen ze gedroeg en dat hij geen gebruik maakte van de gelegenheid. Al dat nageloopen worden door de vrouwen verveelde hem al lang. Ik denk dat hij er net zoo beu van was als ik van naar de schel loopen om hun briefjes aan te nemen en zeggen dat hij niet thuis was.

Echt studeeren deed hij niet. Maar wacht even, daar moet ik straks nog wat anders van zeggen. Het was voor hem ook niet noodig. Je kan dat altijd zien aan de brieven van de ouders. Rosenhoff ontving honderd-vijf-en-twintig per maand, zooals in doorsnee alle studenten die ik op kamers heb gehad, en studenten met dat maandgeld komen ook meestal door alle examens. Rosenhoff kreeg ook nooit iets anders dan dien eenen postwissel in de maand, en dat is ook al een goed teeken. Peereboom kreeg maar negentig, maar die leerde ook maar voor apotheker. Men zal het met mij eens zijn dat men van een apotheker geen grootdoenerij kan velen. Hij kwam ook eens in de week bij Walewijn leenen. Hoeveel Walewijn precies kreeg, daar had ik nooit hoogte van. Eens in de maand vast een brief

van de gebroeders Jonas met tweehonderd gulden. Maar al een week later zei hij: Ach Knuppel, doe mij het genoegen en bezorg dit briefje even bij mevrouw Orellana op de Keizersgracht. Dat was zijn grootmoeder. En het antwoord dat ik terugbracht was een envelop met geld, zonder mankeeren. Ik denk dat hij veel te leen gaf.

Studenten die niet leeren zijn òf luiwammessen, en die zie je dikwijls lang meegaan, òf boemelaars, en bij sommigen slijt dat wel, maar de meesten zie je toch binnen een paar jaar sjeesen. Walewijn studeerde niet, tenminste niet bij mij in huis, en boemelde niet, en was toch erg actief. Stipt om negen uur zat hij voor de piano of voor de schrijftafel met muziekpapier. En als ik dan om elf uur zijn kop koffie bracht merkte hij niet eens dat ik binnen kwam, zoo verdiept zat hij in het componeeren. Ik heb het wel meegemaakt dat hij den heelen dag niet van zijn stoel opstond en dat ik wie-weet hoeveel volgeschreven bladen naast hem zag, allemaal muziekstukjes. En dan volgden er dagen dat hij ze probeerde, op de piano, op de viool, op de guitaar, zonder ophouden.

Zoover goed, en dat was de last nog niet. Maar de meisjes!

Hoe die jongen nog tijd overhield om ze allemaal te woord te staan begrijp je niet. En toch moet hij het klaar gespeeld hebben. Net als ik het klaar gespeeld heb ze van de deur te houden, geen kleinigheid, dat beloof ik je. Knuppel, was het 's morgens, ik ben niet thuis, denk er aan, al wordt er nog zoo aangedrongen. In die twee

jaar heb ik veel kennis opgedaan om vrouwen van elkaar te onderscheiden, en misschien had ik het wel aardig gevonden als ik niet zoo'n kramp in de kuiten kreeg van de trap af en op te loopen. Wat voor negenen aanschelde waren natuurlijk winkeldochters en kantoorjuffrouwen, dat waren ook de brutaalste want die geloofden me nooit als ik zei dat hij niet thuis was. Iets later kwam er een andere soort, kindermeisjes en oudere juffrouwen. Na den middag waren het meest getrouwde vrouwen, of weduwen, dat was zoo niet te zeggen. Ik had op het laatst wel acht à tien keer per dag voor die nonsens naar beneden te loopen. En het gekste was dat Walewijn de meeste van die vrouwen niet eens kende, dat was duidelijk aan zijn verbaasd gezicht te zien als hij die brieven openmaakte. En brieven van onbekenden gooide hij ook zoo in de prullemand, de andere gingen in de laden.

Het valt je op hoe precies de vrouwen kunnen schrijven wat ze willen als ze hun zin er op gezet hebben, het is soms net of ze geen schaamte meer hebben. Ik begreep er niets van, al dat vliegen als muggen om de kaars, om een jongen van negentien nog wel. Mijn vrouw zei ook: Neen, daar begrijpen we niets van, dat is een verschijnsel van de natuur. Maar wat een last ik ervan had! Er waren er die ik niet van de deur kon krijgen, die zeiden dat hij wèl thuis was omdat ze hem toch piano hoorden spelen of zingen. Ik kon ze toch niet er uit duwen zonder schandaal te maken? En dan glipten ze wel langs me heen en vlogen naar boven, zoo de kamer in. 't Is voorgekomen dat op

die manier twee zich binnen drongen. Wat er gebeurde weet ik niet, maar ze gingen een voor een weer weg, met roode oogen.

Nu moet men niet denken dat onze meneer heelemaal afkeerig was van de meisjes, dat niet. Twee waren er waar hij een goed oog op had en die mocht ik ook binnen laten. Natuurlijk had ik mij overtuigd dat het in alle eer en deugd toeging. De eene was Alida Honingblom, een erg eenvoudig en fatsoenlijk meisje, meer een vriendin dan iets anders, en haar moeder kwam soms mee, een hartelijke vrouw, die ook wel met ons zat te praten. De andere was Marie Vleugen, een actrice uit de Amstelstraat, ook een net meisje, dat maar kwam om die muziekstukjes van hem en er bij te dansen. Dan kon hij zien of het uitkwam met de maten. Hij scheen haar van vroeger te kennen. Ze gaven mekaar ook wel een zoen waar ik bij was, maar je ziet gauw hoe dat gemeend is. Ik heb een idee dat hij omgang had met nog een paar, maar die kwamen niet over den vloer en zooals ik hem heb leeren kennen geloof ik nooit dat daar iets achter stak. Later, dat was de winter voor hij hier wegging, kwamen er nog wel andere en daar waren wij niet zoo goed over te spreken, al geef ik toe dat wij nooit iets verkeerds zagen. Dat waren van die dames van het café chantant, buitenlandsche, en die haalde hij hier om te zien wat voor kunst van dansen ze hadden. Mijn bezwaar was vooral het burengerucht dat er gemaakt werd, laat in den nacht natuurlijk, van guitaar en kleppers, ping-ping-ping, zoodat ze aan den overkant de gordijnen opendeden.

Of hij in het geheim kattekwaad uithaalde? Het vorig jaar heb ik hem daar erg van verdacht. Hij bleef soms twee dagen en nachten weg en als ik dan Rosenhoff er naar vroeg, of zijn vriend Puffers, bleek dat hij wel in de stad was. Later heb ik het beter begrepen. Het zat zoo. In den herfst moest ik een paar maal lang van huis blijven, omdat ik van de belasting voor moest komen, en dan deed mijn vrouw de deur open. Die is veel goediger dan ik en liet de dames, die om Walewijn kwamen, boven en op hem wachten op zijn kamer. Het schijnt dat er eens vier zaten toen hij thuis kwam. Hij was er woedend over, groot gelijk, en nu geloof ik dat hij daarvoor de vlucht nam. Alleen begreep ik niet waar hij zat. De menschenbotjes, die hij op den schoorsteenmantel had liggen, en een paar boeken had hij ook al meegenomen. De heele zaak werd mij pas opgehelderd in Januari, toen ik bij Mast kennis maakte met een zekeren Hulle, een boekhouder, die me vertelde dat hij ook kamers verhuurde, op de Overtoom vooraan, en dat hij een student Walewijn in huis had. Van het een op het ander kwamen wij tot de slotsom dat het dezelfde was. Hij had aan dien Hulle gezegd dat hij het erg rustig moest hebben omdat hij moest inhalen voor een examen. In het begin zag zijn vrouw hem ook uren lang met de boeken en die botjes. Maar er kwam al gauw een piano en toen was het uit met de boeken. En 's avonds meisjes met opgeschikt haar en geverfde lippen, met de guitaar natuurlijk en dansen, al deden ze het heel zachtjes. En overdag werd er veel aangescheld door meisjes die

hem spreken wilden, precies als hier. Enfin, daar verwonderde ik me niet over, maar ik schrok er toch van toen de man vertelde dat er een heette net als ik, Knuppel. Jawel, volgens de beschrijving was het niemand anders dan Corrie, onze dochter. Razend was ik. Natuurlijk heb ik opgespeeld en ze heeft me onder tranen bekend dat er niets aan de hand was, mijn vrouw kwam ook tusschenbeide. Cor vond het zoo naar dat zij bij ons thuis niet meer die deuntjes op de piano hoorde, en mijn vrouw had het er ook al over dat het zoo jammer was geen muziek meer te hooren, ze was er zoo aan gewend. Natuurlijk heb ik daarna de oogen open gehouden. Alles goed en wel, ik verdraag veel, vooral als het studenten zijn, maar als je maar één dochter hebt moet je oppassen. Tegenwoordig zijn de jongens veel minder verantwoordelijk dan in mijn tijd. Ik verzeker je dat van dat oogenblik Walewijn weinig kon uithalen, of ik wist het. Daarom is het wat waard als ik zeg dat hij altijd fatsoenlijk bleef, al had hij dikwijls den schijn tegen. Ik heb het gezien hoe hij 's nachts die juffers van het café chantant naar huis bracht, zoo netjes als het maar kan, en voor de deur, in de Warmoesstraat, nam hij den hoed af en maakte een diepe buiging, geen eens een hand gaf hij ze.

Neen, dat moet ik vooral goed zeggen, dat hij het niet was die de meisjes naliep, maar andersom. Dat kon je merken aan de herrie met Sinterklaas. Gelukkig was Justus Klaver net hier, de kruier, en kon hij naar de schel loopen. Hoeveel pakjes er wel bezorgd werden voor Walewijn,

weet ik niet. En Justus mocht ze openmaken. De tafel lag er vol mee, veel rommel maar ook goede dingen, portemonnaies, portretlijstjes, manchetknoopen, zakspiegeltjes, dassen en spelden, eventjes vijf cigarettenkokers. Toen hij het bekeek zei hij droogweg: Galanterieën veel te veel voor mij. Zoek maar iets uit, Justus, voor je kinderen. Dan deed hij het zelf anders. Een groote zilveren broche voor mijn vrouw, een armband met een echt steentje voor Corrie en voor mij vijfhonderd sigaren. Voor zoo'n commensaal heb je nog eens wat over.

Maar wat er dien zomer gebeurde, voor hij wegging, daar heb ik niet wijs uit kunnen worden. Ze waren in de vacantie met zijn drieën een voetreis gaan maken in Brabant, Rosenhoff, die Puffers en hij. Ik verwachtte ze pas eind September terug, hij was er al in het begin, een beetje bleek, vonden wij. Hij speelde veel minder op de piano, mijn vrouw zei dat het melancholiek klonk. Let op, zei ze, er is iets aan de hand. Op een dag kwam zijn vader, een deftige en toch vrindelijke heer, die zijn knevel bijna net zooals ik had. Ze praatten een heelen middag en een heelen avond. Toen, een week later, kwam zijn mama. Daar scheen hij veel beter mee op te schieten, ze praatten zacht en niet eens lang. Hij zag er opgewekt uit, hij lachte weer, op zijn manier dan. Daarna gingen ze samen naar de comedie. Ik kon er niet achter komen waarover ze het gehad hadden.

Alleen toen Rosenhoff terugkwam, tegen het einde van de maand, en samen met dien Puffers bij hem op de kamer

zat te praten, avond aan avond, kreeg ik een idee van wat er aan de hand was, door de stukjes aan mekaar te zetten. Hij had een blauwtje opgeloopen en hij had geen zin meer in de studie. Het fijne van de zaak snapte ik wel niet, want je hoort niet alles als je maar even binnen komt. Maar ik begreep toch wel zooveel dat vooral Rosenhoff erg zijn best deed hem over te halen zich nog eens te bedenken. Eén avond leek het of zij er ruzie over kregen, het was voor het eerst dat ik Walewijn hoorde vloeken. Jullie zijn verdomde bourgeois, hoorde ik hem zeggen, en dat zullen jullie wel altijd blijven.

Het meest had ik nog aan het bezoek van een donkere dame, zeker uit de Oost, die zich liet aandienen als mevrouw Adee. Zij werd bij meneer op de koffie verwacht, zooals zij zei. En dat bleek ook zoo te zijn. Ik hoorde ze samen praten over een zekere Marianne. Daar had hij zeker woorden mee gehad en nu kwam zij om het bij te leggen, maar hij wou er niet van weten. Toen ik even binnen kwam, kwasi om te vragen of ik iets voor hem doen kon omdat ik de stad inging, viel het me op dat die dame erg naar hem zat te kijken, of ze hem knap vond. Mal dat de vrouwen zoo gauw onder zijn invloed kwamen.

Toen was er die avond met de Spaansche dansers, om repetitie te houden, zooals hij zei, twee vrouwen en een man. Hij was met ze gaan eten bij van Laar en ze kwamen tegen tienen. Het was tot twee uur 's nachts al maar ping-ping van de guitaar en de kleppers om er gek van te worden, en dan schreeuwde hij telkens: Staccato, staccato!

En die Spaansche man al maar roepen: Olé, olé! Ik had veel lust om er Caramba te gaan staan roepen, het eenige Spaansch dat ik ken, maar mijn vrouw hield mij tegen. Pas toen een agent had aangescheld om te waarschuwen dat het een toontje lager moest, hielden ze op. En ik moest waarachtig nog naar den stalhouder om een vigelant.

Nou, en een paar dagen later zei hij de kamer op en betaalde alles. En hij was ineens vertrokken, naar het buitenland, zei Rosenhoff.

Corrie heeft er nog weet van gehad. En ik moet zeggen, voor mij en mijn vrouw was het ook een verlies, want al gaf hij meer last dan een ander, daar stond veel tegenover en hij was toch altijd een heer. En dan, je raakt gewend aan muziek in huis, je vergeet er een hoop narigheid bij. Die andere studenten bleven ernstig bij hun boeken, gewoon zooals altijd, die zullen mettertijd wel aan hun broodje komen.

6
Het verhaal van de tante

Nu ben ik er overheen, maar in het begin heb ik dikwijls gezucht wat ik toch begonnen was met buiten te gaan wonen. Frans is een slimmerd en hij wist heel goed wat hij deed toen hij mij den raad gaf deze villa te koopen. 't Is een gezonde lucht in Oisterwijk, zei hij, veel bosch, veel zuurstof, je bent er zoo van dat gesukkel af en je zal zien dat je veel langer leeft. Alsof je op je vijf-en-veertigste daar al aan denkt. En vanaf dat ik hier woon worden mij de logé's toegestuurd, de een na den ander, zooveel dat ze op hun beurt moeten wachten. Niet dat ik het niet graag doe, hoor. Het zijn altijd aardige menschen, en als ze wat minder aardig zijn denk ik maar, ach, ze kunnen best wat buitenlucht gebruiken. Alles en alles bij mekaar zit ik hier niet kwaad, al zat ik liever in Breda.

Maar dat ik die Petronel in huis heb genomen! Ja, dat is mijn eigen schuld, ik had beter kunnen weten. Ik weet niet wie van de twee zusters de onaangenaamste is, zij of Tonia. 't Is niet behoorlijk om zoo over je schoonzuster te denken, maar Frans denkt ook niet erg gunstig over

Tonia en dat is haar eigen man. En Petronel is toch eigenlijk van mij geen familie meer, wel? Ik mocht haar nooit, ik geloof ook niet dat er veel zijn die sympathie voor haar hebben. Toen Frans zei: Cheria, je moet mijn schoonzuster eens een paar maanden bij je nemen, het zal haar goed doen want haar zenuwen zijn in de war, - dacht ik, nou, als je iets voor iemand doen kan, goed, al ben je dan niet op haar gesteld. Maar ze zit hier nu al twee jaar en ze heeft voor haar twee kamers haar eigen meubelen laten komen. Frans in zijn schik natuurlijk, dat hij de kijk-in-de-pot uit Breda heeft weg gewerkt. Het zou mij niets verwonderen als hij mij vandaag of morgen zijn vrouw ook op mijn dak stuurde. Ik heb anders aan Petronel meer dan genoeg. Ze is valsch en daar heb ik zoo'n hekel aan. Altijd poeslief en net doen of de huishouding haar niet aangaat, maar ondertusschen let ze goed op wat ik met Ciska over de keuken bepraat en dan hoor ik pas den volgenden dag haar aanmerking daarop. Dan kijkt ze me even met haar fletse oogen door haar bril aan, zij die je anders nooit aankijkt, en vraagt: Vind je ook niet, lieve, dat men het niet over de balk mag gooien? Het geeft niets of ik haar antwoord dat ik op mijn leeftijd best weet wat ik met mijn eigen geld doen mag, het is ook niets dan zucht om aanmerking te maken. En dan wordt alles overgebriefd aan haar zuster, zelfs de flauwste pietluttigheden, zooals dat Ciska een zilveren slotje van me gekregen heeft, en via mijn broer komt het nieuws dan weer bij mij. Neen, Petronel vergeet weleens dat

ook de gast zekere verplichtingen heeft. En ik wil het niet verbloemen, dat ik haar liever vandaag zie vertrekken dan morgen.

Vooral nu sedert het voorjaar Marion bij me is wordt het ondragelijk. Dat is me een geschiedenis, je zou zeggen een scheuring in de familie in twee kampen. Frans heeft twee van zijn drie zwagers aan zijn kant en mij natuurlijk, zijn eigen zuster. Antonia heeft Eugène Meulenaers aan haar kant en Petronel, maar bovendien, waar ze veel meer aan heeft, den ouden pastoor. Als die er zich niet mee had ingelaten, had Frans gewoon zijn zin gedaan, de Ringelincks doen nu eenmaal zooals zij het 't beste vinden. Maar hij mocht monseigneur Staaghe niet voor het hoofd stooten, nietwaar? Ach en het bezwaar waar onze goede oude eerwaarde mee aankwam was ook al weer te begrijpen. Frans en ik zijn misschien wat modern in onze opvattingen en daar kan een priester van zijn jaren niet zoo gauw inkomen.

Toen Marion van het pensionaat kwam zei ze dadelijk dat ze niet thuis wou blijven. Te begrijpen, omdat ze het nooit met haar moeder kon vinden. Ze wou haar brood verdienen. Daar ben ik altijd sterk voor geweest, dat een meisje niet voor haar levensonderhoud zit te wachten op een man, op die manier is het met de liefde niet heelemaal zuiver op de graat. Goed, ze wou haar brood verdienen en toen mijn broer haar vroeg wat ze dan wou worden, zei ze balletdanseres, ze wou naar de balletschool in Brussel. Hij vond het heel gewoon, en waarom ook

niet? danseres is een beroep net zooals onderwijzeres of apothekeres. Ik zou het niet gekozen hebben toen ik jong was, maar ieder vogeltje zingt zooals het gebekt is. Toen Frans er met zijn vrouw over sprak begon het kabaal, ik wist niet dat zij zoo kon razen. Ze riep haar broers te hulp, maar alleen Eugène Meulenaers was het met haar eens, die zei dat men aan het ballet een leven van schande leidt. Hoe kan die man dat weten? Een leven van schande is niet afhankelijk van het beroep, maar van je eigen inborst, zoo zie ik dat in. Toen nam Tonia monseigneur pastoor in den arm, en die is nog ouderwetsch, een jongere pastoor zou dat ruimer inzien en niet alle danseressen zoo maar over één kam scheren. Ach, hij zei er wel geen kwaad van, maar hij vertrouwde ze toch niet, en hij kwam er met Frans over praten, dat het hem erg zou spijten als Frans zoo onverstandig zou zijn om toestemming te geven. Toen vond mijn broer het beter het kind bij mij te sturen in afwachting dat de lucht weer opklaarde.

Ik begreep best dat Marion het hier in het dorp te stil zou hebben bij twee tantes, daarom wachtte ik niet maar vroeg welk vriendinnetje ze wou inviteeren. Ze koos er twee, Jeanneton Karsten en Helène Gokkelveld. Die haar moeder is niet meer bij haar man, maar woont in Den Haag en voorziet in haar onderhoud gewoon met een modiste-winkel.

Het is hier in huis ontzettend druk geworden. Marion is een engel, dat is waar, zelfs een beschermengel, maar

niet alleen van de vroolijkheid, ook van alle kattekwaad dat bij mogelijkheid te bedenken is. De menschen in het dorp begrepen dat niet zoo gauw en werden makkelijk beetgenomen. 's Morgens vroeg roepen die drie uit hun vensters den melkboer al gekheden toe. De bakkersjongen had al dadelijk een verstandhouding met ze, hij gooit ze altijd zes krentenbroodjes toe, die ze mogen opvangen, nog in nachttoilet. En het is den heelen dag comploteeren tusschen die drie, wie ze een poets kunnen bakken. Wat die Petronel al heeft moeten verduren! Niemand is veilig voor ze. Toen de burgemeester bij me op visite kwam hadden ze de brutaliteit hem een trommeltje met leege ulevel-papiertjes voor te houden, en hij liep er in ook.

Met het warme weer, dat we de heele maand Mei hadden, werden ze een beetje al te gedurfd. Voor Marion ben ik niet in het minste bang, ze weet hoe ver ze gaan kan, maar die Hélène ken ik niet zoo goed en die Jeanneton nog minder. De warmte steeg ze naar het hoofd. Ze kleedden zich zoo dun dat het de menschen opviel, het kan ook zijn dat het hun japonnetjes waren en hun zijden kousen, die de aandacht trokken. In een dorp is men niet veel gewend en de mode van Brussel vindt men er natuurlijk erg gewaagd. Die drie gingen er 's morgens vroeg al op uit en ze namen van alles mee, bonbons, aardbeien. En den eersten keer al kwamen ze thuis met bloote voeten. De kousen hadden ze uitgedaan om op het mos te dansen en voor het gemak hadden ze die maar uitgelaten. Nu zie ik daar wel geen kwaad in, maar de menschen hadden

er over te zeggen. Raar is dat. Er zijn toch ook religieusen die met bloote voeten loopen, dus in de blootheid van de voeten op zichzelf kan het kwaad niet steken. Ik denk dat niemand iets gezegd zou hebben als ik bijvoorbeeld op sandalen en zonder kousen uitging. Maar van die meisjes kwam het niet te pas, vond men. 't Is raar. Er zal wel dit achter zitten dat de menschen voelden, dat de jeugd een loopje neemt met de al te stijve opvattingen van de bezadigden. Intusschen kwam er een brief van Tonia, vol verwijt dat ik de naaktheid toeliet.

Nu, dat de jeugd er anders over denkt had men hier in Oisterwijk goed gevoeld. En het leek wel of er een geest wakker werd in het dorp over al wat jong was. De liedjes, die de meisjes zongen als ze arm aan arm het bosch ingingen, hoorde je overal nazingen. Al wat jong was werd aangestoken door de vroolijkheid, je kon het aan de gezichten zien, en al wat oud was in het hart werd er grimmig van, Petronel natuurlijk incluis. Bij de muziektent op Zondagavond zwierden er heele rijen jongelui arm aan arm, zooals op kermis, en je hoorde veel meer zingen en joelen dan gewoonlijk.

En toen, in het begin van Juli, die dolle geschiedenis met Marions hofkapel, zooals we het noemden. Op een middag stonden er vijf van die rondtrekkende Duitsche muzikanten voor het hek te blazen, met blauwe jassen en koperen knoopen, twee hoorns, een schuiftrompet, een klarinet en een oempa-bas. De meisjes, die uit het raam hingen, wenkten ze in den tuin te komen. Petronel en ik

zaten in de verandah, we hoorden alles. En Marion vroeg de muzikanten of ze den heelen zomer wilden blijven. Gerne, riep de schuiftrompet met de pet in de hand, als hun de gasthof, het logement, maar betaald werd, dat was genoeg. Abgesprochen! riep Marion. En warempel, ze komt beneden en zegt tegen me dat zij den heelen zomer het logement voor die menschen zou betalen, anders was het hier niet uit te houden van de sufheid. Het was al te gek. Maar ik kon praten als Brugman, die muzikanten moesten en zouden blijven. Toen mijn broer, die den volgenden dag kwam, ervan hoorde kon hij niet bedaren van het lachen. Wel wis en bl..., zei hij, de kapel blijft en de kerels zullen het goed hebben ook. Hij nam zijn hoed en stapte met de meisjes naar het gemeentehuis om den burgemeester te spreken, dien kende hij natuurlijk, Frans kent bijna iedereen. Nu, de burgemeester had geen bezwaar en Frans betaalde, dus was het in orde. En zoo kregen we elken middag concert in den tuin, en goede muziek, dat moet ik zeggen, die Duitschers zijn toch zoo muzikaal en zoo degelijk. Heele ouvertures soms, Lohengrin en zoo, en vooral dikwijls de Trompeter van Säckingen omdat Frans dat zoo mooi vond. Die zong dan mee: Behüt dich Gott, es hat nicht sollen sein!

Maar al heel gauw had de kapel geen tijd meer om hier te spelen, omdat ze met het gezelschap mee naar de bosschen moesten.

Intusschen was Adeline Teloor ook komen logeeren. En hoe die jeugd mekaar aantrekt! In de twee logementen

van de Zwaan en Verleyens kwamen met de vacantie zeker wel zeven of acht jongelui logeeren, ik denk bewonderaars van Adeline. Ze is beeldschoon en bovendien coquet, ze weet de jongemannen te charmeeren. Het was toch vacantie, waar zaten ze beter dan in het paradijs van Oisterwijk?

En elken dag, met zonneschijn of met regen, dadelijk na de koffie, had je de uittocht, met de muziek voorop, van al dat jonge goed naar de vennen. Wat ze daar uithaalden weet ik niet, maar zeker veel zingen en dansen. Ik had wel eens willen kijken, achter een boom verscholen. Natuurlijk, aan aanmerkingen van Petronel geen gebrek. Of ik het op me durfde nemen onschuldige kinderen aan een hoop bandeloozen over te leveren? En zulke praatjes meer. Ik zei: Kom, Petronel, we zouden zelf wel mee willen doen. Maar grapjes verstond ze niet. En dan zag ik haar weer met een brief voor haar zuster Tonia naar de post gaan. En als Frans kwam hoorde ik wel wat er weer was overgebriefd. Ik wou dat de oude pastoor Petronel maar overtuigde dat het beter voor haar is in retraite te gaan, zei hij dan, het zou een verlossing voor je zijn. De oolijkerd vergat dat ik haar al lang te kennen had gegeven, dat men geen misbruik van de gastvrijheid mag maken, als zij niet zijn schoonzuster was.

In het begin van Augustus merkte ik het eerst dien blonden jongen Reynald op. De andere meisjes plaagden Marion er mee en dat scheen zij niet goed te kunnen hebben. Het was een bedeesde jongen, zeiden ze, hij had een

kamer bij den postbode en ging niet om met de andere jongelui. Jeanneton vertelde mij in het geheim dat er iets gaande was tusschen die twee en zij zelf vond hem ook heel aardig. Maar, zei ze, Marion speelde wat met hem - u weet wel, zooals meisjes nu eenmaal doen als het niet echt gemeend is. Zij vond het jammer, want die Reynald had het diep van Marion te pakken. Zij vertelde ook dat hij haar al van klein meisje af kende, maar ik herinnerde mij niet hem ooit gezien te hebben.

Het werd ernst tusschen die twee, ze kwamen altijd samen uit de bosschen terug, diep in gesprek, zij met bloemen in het haar. Ik vond het raadzaam er tegen mijn broer een woordje over te laten vallen. Je bent onnoozel, zusje, zei hij, denk je dat een meisje zooals zij geen troepen bewonderaars heeft? En dan is de keuze moeilijk. Ik wed mijn hoofd dat zij nog lang geen ja kan zeggen.

Het was oppervlakkig van hem, want zooals ik die twee samen zag thuis komen en afscheid nemen aan het hek, was ik er zeker van dat er al ja gezegd was. En zoo kwam het ook uit. Hoe gauw gaan zulke dingen! Er waren misschien niet meer dan tien dagen verloopen van het oogenblik dat ik vermoeden kreeg tot dien Zondagmorgen toen Marion tegen haar vader zei dat Reynald hem spreken wou. Goed, zei Frans, vanmiddag, laat hem maar komen.

Het jongmensch kwam niet, hoewel Frans er voor thuis gebleven was. Toen ik toevallig boven was hoorde ik iets op Marions kamer, ik deed de deur open en daar

zat ze met een brief in de hand, met een hooge kleur en verbazing op het gezicht. Frans, die al ongeduldig heen en weer liep in den tuin, zei: Vrijers, die geen haast hebben, kunnen bij mij niet terecht. Hij ging uit en sprak er niet eens meer over.

Wat was er gebeurd? Natuurlijk was ik nieuwsgierig, dus nam ik Jeanneton maar eens apart. Ze was woedend op Marion. Eerst speelt ze met hem, zei ze, zoodat hij voor anderen geen blik meer heeft en dan behandelt ze hem zoo. Ze is geen aardigen jongen waard. En ze vertelde me hoe de vork in den steel zat, tenminste voor zoover ze het zelf begrepen had, want ze vond Marions handelwijze vreemd.

Op dien Zondagmorgen zaten ze aan een van de vennen in een kring, jongens en meisjes, de muzikanten stonden er bij en speelden nu en dan een dans, vooral een schuhplattdans, waar ze allemaal bij jodelden. Die jongen Reynald zat naast Marion. Onder al het gelach en gezang zag Jeanneton opeens dat Marion met groote oogen staarde, en ze zag toen een onbekenden jongen, die tegen een boom geleund stond en met schitterende zwarte oogen naar haar keek. Achter hem waren nog twee onbekende jongens. En Marion stond op, langzaam, of ze betooverd was, en erg bleek. Zij ging recht naar dien jongen toe, die haar aan den arm meenam achter de boomen. Reynald was opgestaan en keek ze na. Na een half uur pas kwam ze terug en ze zag er zoo vreemd uit, of ze in de war was. Toen ging Reynald met haar het pad langs het water heen en

weer en hij praatte maar even met haar. De reden dat hij toen 's middags niet bij Frans kwam, zou wel zijn, dacht zij, dat hij had ingezien dat het geen ernst was bij haar. Daar had hij wel gelijk in, want den heelen Maandag liep zij met dien vreemden jongen, die een student uit Amsterdam scheen te zijn, een knappe jongen als hij niet dat roodachtig haar had. Jeanneton en de andere meisjes hadden niets van het geval begrepen en Marion sprak er ook niet over. Na dien Maandag, dacht zij, hadden zij mekaar niet meer gezien.

Maar ik heb ze nog den avond daarna samen gezien, heel toevallig. Iedereen was al naar bed, ik had nog wat liggen lezen en ik had de torenklok juist twaalf hooren slaan. Daar ik meende dat het zou gaan regenen stond ik op om mijn venster toe te doen. De lucht was bedekt, maar licht zooals wanneer de maan achter wolken schijnt. In de sloot langs het Hagelaantje hoorde ik de kikkers nogal druk. Toen zag ik uit de schaduw van de boomen twee gedaanten, die elkaar vasthielden. Ze liepen niet, maar kwamen vooruit of ze dansten, om en om, zonder het minste geluid. Het leken wel schimmen. Vlak voor het hek herkende ik in de eene Marion. Zij stond stil, gaf onverwachts den jongen een harden duw en rukte het hek open. Ik zag dat ze achterom liep. Die jongen stond daar nog en er vielen al regendroppels op de blaren.

Er was de volgende dagen niets aan Marion te merken.

Maar in September, toen haar vriendinnen vertrokken waren en de feeststemming voorbij was, kreeg ze op een

morgen een uitbarsting. Ze had een brief van haar moeder aan het ontbijt en toen ze dien gelezen had keek ze haar tante Petronel aan en zei: Gemeene spion! U bent het natuurlijk die op de loer gestaan hebt dien avond en aan moeder verklikt dat ik 's nachts met jongens uitga. Ze stond op en ging van tafel.

Zoo, dacht ik, voor zoo gemeen had ik Petronel toch niet aangezien.

En dien morgen kwam Marion bij me met een brief dien ze voor haar vader geschreven had. Ze zei: Ik heb hem gezegd dat ik er genoeg van heb, laat hij het maar uitvechten met den pastoor, maar ik ga naar de dansschool.

Den dag daarna was Frans al hier. Hij liep met me in den tuin heen en weer om er over te praten. Hoor eens hier, Cheria, zei hij, als het kind dansen wil, verdikkeme, laat ze dan dansen. Maar ik wil geen drukte met den ouden Staaghe, men moet altijd volgzaam blijven, dat weet je, en eerbied geven aan wie eerbied toekomt. Maar stel nu dat Marion bij jou wegloopt en op eigen houtje naar die dansschool gaat, daar kan ik natuurlijk niets aan doen. Ik ben haar vader, het spreekt dus vanzelf dat ik voor haar blijf zorgen. Als jij haar nu eens in die richting den weg wees? Denk er maar niet lang over en zorg er voor.

Dat was zijn manier om uit de moeilijkheden te komen.

Hoe ik het precies aangelegd heb, weet ik niet meer. Maar twee dagen later bracht Ciska mij een briefje, dat ik hardop las in bijzijn van Petronel. Er stond in dat

Marion afscheid van mij nam omdat zij haar brood wilde verdienen als balletdanseres, en ze dankte mij enzoovoorts, en zei nog iets over Petronel, dat ik maar voor me hield.

Ik maakte van de gelegenheid gebruik om Petronel meteen te zeggen dat ik voor een paar maanden naar Amsterdam ging en mijn huis sloot. Dat moest ik er voor over hebben om haar weg te krijgen.

Waar Marion intusschen zat vertelde ik zelfs aan mijn broer niet. Ik pakte netjes al haar japonnen en vergat niet haar guitaar en haar muziektasch mee te nemen.

7
Het verhaal van den vriend

Toen mijnheer Walewijn mij schreef dat hij midden December van het vorig jaar met mevrouw naar de stad zou komen, mij wenschte te spreken en uitvoerige inlichtingen van mij verwachtte, besloot ik terstond, uit overwegingen van persoonlijken aard, hem alles te vertellen wat ik wist. Natuurlijk kon ik zekere onderwerpen, waarvan ik begreep dat Daniel ze onbesproken wenschte, zoo kiesch mogelijk aanroeren. De persoonlijke overweging, om het maar dadelijk te zeggen, is van financieelen aard. Toen mijn vader overleden was kon ik mijn studie niet voortzetten. Daniel bood ongevraagd aan mij te steunen en ik meende dat ik dit van een vriend aanvaarden kon. Ik stond er op dat hij voor den verstrekten bijstand mijn schuldbekentenis aannam, zoodat zich later bij terugbetaling geen vergissingen konden voordoen. Ik achtte mij nu verplicht mijnheer Walewijn hiervan op de hoogte te stellen en daar heb ik goede reden voor. Er is namelijk van Daniels ruime hand veel misbruik gemaakt, vooral door vrienden die hij nauwelijks kende en ook niet heeft teruggezien, en het zou onaangenaam zijn als zijn ouders

den indruk kregen dat de vriendschap tusschen hem en mij eveneens op eigenbelang mijnerzijds gebaseerd was.

Het was een namiddag met sneeuw toen mijnheer Walewijn bij mij boven kwam. Ik had bedacht dat het beter was geen gesprek met hem te voeren op mijn kamer en het eenvoudigste was hem zonder omwegen de reden daarvan te zeggen. De dikste muren zijn eigenlijk niets anders dan gehoorapparaten voor de ploerterij, dat wisten Daniel en ik al van onze dagen bij Deursting, die ook maar een soort huisploert was. Daarom verzocht ik hem mij de eer te willen aandoen met mevrouw mijn gasten te zijn en te dineeren bij Kras. Hij aarzelde even, maar nam de uitnoodiging met een vriendelijk lachje aan, er bij voegend dat ook mevrouw het zeker heel aardig zou vinden. Dus liet ik Knuppel een vigelant bestellen en we reden naar het hotel om mevrouw af te halen. Toen zij van de uitnoodiging hoorde zei ze: O ik dacht dat mijnheer Rosenhoff onze gast zou zijn, maar dat mogen we dan zeker voor een anderen dag houden. Mijnheer Rosenhoff, zei haar man, liet mij niet den tijd hem uit te noodigen, maar het is zeker even prettig de gasten te zijn van Daniels vriend als de gastheer. Mevrouw was spoedig gereed met het toilet en we gingen. Natuurlijk zorgde ik voor een rustige tafel in de witte zaal bij Kras.

Ik begon maar dadelijk na de soep over die persoonlijke zaak, om mijn verhouding tot Daniel duidelijk te maken, uitvoerig met mijn familieomstandigheden die er mij toe geleid hadden zijn hulp te aanvaarden. Ik vermeldde ook

de schuldbekentenis, die ik noodig gevonden had en die bijna ruzie tusschen mij en Daniel veroorzaakte, daar hij mij voor bourgeois had uitgescholden omdat ik stipt wilde zijn met geldelijke zaken. Ze namen het heel gewoon op, mevrouw glimlachte zelfs. Toen zei ze: Het is niet in de eerste plaats over zulke dingen dat we wilden spreken, maar wij hopen dat u ons zooveel mogelijk wilt vertellen wat u van onzen zoon hoort. U correspondeert met hem, nietwaar? En dan, u zal misschien het een en ander weten wat er vooraf is gegaan, en hoe hij vertrokken is. Laten wij daarover spreken.

Met genoegen, antwoordde ik, overtuigd dat die persoonlijke zaak was opgehelderd. Laat ik dan beginnen met te zeggen dat Daniel een bijzondere opvatting van het leven heeft. Het zal hem moeilijk vallen in het noodzakelijk gareel van de maatschappij te loopen. Hij heeft den aard van een kunstenaar, impulsief, ja, ik acht het niet onmogelijk dat hij zich ontwikkelt tot dichter of musicus. De muziek, en vooral de studie van de danskunst neemt hem volkomen in beslag. Wij hebben het daar veel samen over gehad. De slotsom van onze discussies was altijd dat een individu den plicht heeft zijn beste gave te ontplooien, daarbij rekening houdend met de belangen van de gemeenschap. Ook de danskunst kan men daartoe dienstbaar maken, hetzij men haar opvat als vermaak, hetzij als een vorm van de schoonheid. Maar men moet er niet tegen opzien tegen het vooroordeel te strijden, want dat de dans een kunst kan zijn wordt nog lang niet algemeen toege-

geven. Ik geloof zelfs dat ik onder de vrienden de eenige ben die hierin met Daniel overeenstem. Dat hij zich dus aan de danskunst wilde wijden, dat kon ik begrijpen. Maar de weg die hij daartoe koos, daar had ik bezwaar tegen.

Ik moet openhartig met u spreken. Daniel heeft een eigenschap die hem, zoolang ik hem ken, veel last heeft veroorzaakt en die misschien nog tot teleurstelling kan leiden. U wil mij excuseeren, mevrouw, als ik het maar precies zeg. Hij heeft de attractie voor het vrouwelijk geslacht. Natuurlijk weet hij het, omdat hij er genoeg mee geplaagd is, maar in hoe sterke mate hij het heeft beseft hij niet eens. Ik mag niet onkiesch zijn en u de zaak concreet voorstellen, het is genoeg als ik zeg dat hij van morgen tot avond door vrouwen wordt nageloopen. Het ergert hem en hij neemt er zoo weinig mogelijk notitie van. Dat hij een goed hart heeft, hoef ik u niet te zeggen. Er was dus de mogelijkheid dat hij alleen uit goedhartigheid of uit medelij zwichtte voor den aandrang die er op hem geoefend werd. Daarvoor hebben zijn vrienden hem gewaarschuwd en hij heeft dan ook ingezien dat in een materie als deze de goedhartigheid misplaatst is. Ik kan u de verzekering geven dat hij zich jegens dames altijd nauwgezet gedraagt. Zoo is het in het algemeen met hem gesteld.

Nu zijn er twee dingen die hem dieper treffen dan dit oppervlakkig succes. Het eerste, ik zei het al, is de dans, die hem heelemaal vervult. Het tweede, u moet mij excuseeren dat ik ook dat onderwerp aanroer, is de op-

rechte liefde die hij voor een zeker meisje heeft opgevat, en die helaas niet beantwoord werd.

Maar laat ik eerst iets meer zeggen van het eene onderwerp, om u dien kant te toonen van hetgeen hem gedreven heeft om weg te gaan.

Hij is om zoo te zeggen ontoegankelijk voor de vrouwelijke bekoringen als zoodanig. Maar als zij zich aandienen met den dans, die op hem werkt als een toovermiddel, verliest hij het oordeel en is dadelijk bereid tot bewondering. Ik zal daarvan een voorbeeld moeten geven, zonder u te vervelen met details. Het vorig jaar zagen wij in een café chantant een gezelschap van drie Engelsche dames die, als matroosjes verkleed, een Engelsche jig dansten. Hij was zoo opgetogen dat hij achter het tooneel wist door te dringen en den volgenden middag had hij die drie al bij zich op de kamer, omdat hij de jig wilde begrijpen. Een van die dames, de beste danseres trouwens, Lily Low, vatte die bevlieging van hem verkeerd op als een bewondering van haar persoonlijke charmes. Het is vreemd dat een kunstenares soms niet begrijpen kan dat het de kunst is, en niet de persoon, die men in haar waardeert. Hij heeft haar niet kunnen overtuigen dat hij geen andere relatie dein die van den dans wenschte. Het gezelschap bleef twee weken langer hier in de stad, zonder engagement, omdat Lily niet zonder hem vertrekken wilde. En toen zij er eindelijk toe genoodzaakt waren ontving Daniel tweemaal in de week een brief of een portret van Lily, uit allerlei oorden van Europa. Het was dus, als ik mij duidelijk

heb uitgedrukt, in dit geval alleen de dans, geenszins de vrouw, waarin het gevaar voor Daniel school.

Dezen keer ontsnapte hij, maar het Spaansche geval werd noodlottig omdat het zich toevallig voordeed op een dramatisch oogenblik van zijn leven, waarover ik straks zal moeten spreken.

Voor Spaansche muziek en dans heeft Daniel altijd een zwak gehad, misschien een voorbeeld van atavisme. Wanneer hier ook Spaansche dansers optraden, was hij er bij. Zoo ook in September van het vorig jaar. Ik moet bekennen dat dit gezelschap het beste was wat ik op dit gebied gezien heb, al wil dat niet veel zeggen, want op je twee-en-twintigste kan je nog niet veel gezien hebben. Maar u hebt ongetwijfeld in de krant gelezen van La Hermosa Morena, ze heeft een Europeesche reputatie, zegt men. Mij persoonlijk kon de tweede danseres van het gezelschap, La Azucena, meer behagen, minder hartstocht, meer gracie. Er waren ook twee mannen bij, die de guitaar bespeelden en op hun beurt deelnamen aan de dansen. Maar op het oogenblik dat Daniel ze bij zich thuis inviteerde lag een van die mannen, de partner van La Hermosa Morena, om het zoo eens te zeggen, met een gebroken been in het Binnengasthuis. Bij het dansen van de bolero schijnt fractuur niet zeldzaam te zijn. Een paar maal heb ik er bij gezeten dat de drie overigen Daniel op zijn kamer de dansen instudeerden. Hij kende ze in een wip, geen wonder. Toen verzochten zij hem voor den invalide in te springen, omdat zij zonder dien de voornaamste

dansen niet konden uitvoeren. U zal het buitensporig vinden, mijnheer Walewijn, maar op onzen leeftijd doet men dikwijls dingen waartoe wij op onze veertigste zeker niet meer in staat zullen zijn. Daniel liet den kleermaker met spoed twee pakken maken, met nauwsluitende broek en kort jasje, en de andere Spanjaard, Ramon, knipte zijn haar op zijn Sevillaansch. Hij vertelde mij in het geheim wanneer hij zou optreden. Maar er waren dien avond een paar clubgenooten in de zaal, die hem herkenden en brulden van Viva Don Moralis! Een overweldigend succes was het. Objectief gesproken, ook zonder het oog van de vriendschap, ook zonder het reuzen-rumoer van de heeren was het een verdiend succes, want Daniel danste correct, met veel meer stijl dan die Ramon. Er zat feu sacré in iedere beweging, of de maat uit hem kwam en niet uit de muziek. Allebei de danseressen werden er door aangestoken en dansten dat het een lust was.

Nu hadden ze een engagement voor de Alhambra in Londen voor een vastgestelden datum en ze vroegen Daniel mee te gaan omdat de invalide voorloopig in het gasthuis moest blijven. Dat hij zonder aarzelen toestemde vindt zijn verklaring in het tweede motief, waarvan ik nu even moet spreken. Ik zal kort zijn, want het is mij niet aangenaam de intimiteiten van mijn vriend mede te deelen.

Daniel, Puffers en ik, wij maakten de vorige vacantie een voetreis door Brabant, een heerlijk land waarvan ik ben gaan houden en waar ik mij graag zou vestigen. Na-

tuurlijk gingen we ook naar de vennen van Oisterwijk. Toen we daar op een Zondagochtend in de bosschen liepen hoorden we een uitbundige muziek en we vonden aan den oever van een van die meertjes een idyllischen kring van jongens en meisjes, met bloemen getooid, het leek wel een herderspel waarvan men in de literatuurgeschiedenis leest. Nu en dan stonden er twee of drie op om op de muziek van een paar straatmuzikanten een boerendans uit te voeren, waarbij de anderen joedelden en in de handen klapten. Tot mijn groote verbazing zag ik een van die meisjes opstaan en regelrecht naar Daniel toe komen en met hem weggaan. Puffers bleek haar te kennen en noemde mij haar naam, hij zei dat Daniel haar een paar jaar geleden in Brussel had ontmoet en als ik mij niet vergis was dat zelfs in uw gezelschap, mevrouw. Juist, zij heette Marion. Zeer bekoorlijk en bevallig. We bleven drie dagen in Oisterwijk en in dien tijd zagen we Daniel haast niet. Toen brak hij de voetreis af en keerde naar Amsterdam terug. Voor mij was de aardigheid er af, omdat ik met Puffers niet overweg kon. Ik heb later heelemaal met hem gebroken en dat was ook naar aanleiding van Daniel. Maar dat doet hier niet ter zake.

Toen ik ook in de stad terug kwam, twee weken later, nam Daniel mij in vertrouwen. Hij had, en al lang, voor het meisje die genegenheid waarin men zich niet vergist. Nu hij haar weerzag had hij haar gevraagd, maar er was oneenigheid tusschen beiden ontstaan, wegens een derde in het spel. En daarom wou hij weg. Ik heb mijn best

gedaan hem te overtuigen dat het geen onherstelbare breuk hoefde te zijn, ik zie zoo dikwijls bij mijn vrienden dat het niet altijd langs een pad van rozen gaat. Maar hij zei: Neen, onmogelijk, wij verschillen te veel in rhythme. Een stokpaardje van hem, dat rhythme. Hij was niet tegen te houden, hij vertrok, zooals u bekend is.

En uw correspondentie met Daniel, mogen wij daar iets van hooren, mijnheer Rosenhoff? vroeg mevrouw.

Ja, mevrouw, in het begin kreeg ik regelmatig brieven van hem, uit Londen, Birmingham, Liverpool, met uitknipsels van kranten waarin hij geprezen werd onder den naam van Fausto de Moralis. De Spanjaard met het gebroken been is al lang hersteld uit het gasthuis vertrokken, maar hij heeft zich niet meer bij zijn gezelschap gevoegd. En volgens een bericht dat ik uit Rijssel ontving heeft ook die andere danser, Ramon, ze verlaten zoodat Daniel alleen optreedt met La Hermosa Morena en La Azucena. Hij schreef uit Antwerpen dat hij er over denkt van die dames te scheiden, want er was voortdurend ruzie tusschen de Morena en de Azucena, de zwarte en de lelie, waarbij zij hem als de inzet van het spel beschouwden. Een gewetensbezwaar belet hem nog de Spaanschen los te laten. Want zij dansen goed, schrijft hij, maar als ik ze niet begeleid vervallen ze weer in het banale van gemakkelijk succes, en dat zou jammer zijn. Vooral de Morena is een artiste. Toch vrees ik dat het misloopt, want ze stelt hoe langer hoe meer de liefde boven de kunst, en ik ben niet van plan toe te geven.

Ziedaar, mijnheer en mevrouw, alles wat ik u kan mededeelen. Ik voor mij twijfel geen oogenblik aan Daniel, want hij heeft een recht karakter. Alleen spijt het mij dat hij nu de music-hall tot leerschool volgt.

Ik moest nog van dit en van dat vertellen en zoo ging de avond vlug voorbij. Den volgenden dag was ik hun gast in het hotel. Voor het eten nam mijnheer Walewijn mij terzijde en verzocht mij de financieele zaak tusschen Daniel en mij voortaan te beschouwen als een zaak tusschen hem, mijnheer Walewijn, en mij, en zonder schuldbekentenis, want hij was het eens met zijn zoon dat die onder vrienden niet past. Het was prettig het te hooren. Hij kan er van op aan dat ik mijn best zal doen het vertrouwen waard te zijn.

Behalve dit bezoek kreeg ik nadien verscheiden keeren bezoek van anderen, die over Daniel navraag deden. In Mei kwam er een dame uit Breda, een zekere mevrouw Hadee, een allergemoedelijkste dame. Eerst wou ze niet zeggen waarom ze de inlichtingen wenschte, maar toen ik gezegd had: Met uw verlof, mevrouw, men kan een oprecht antwoord alleen verwachten op een oprechte vraag, - lachte ze even en kwam er mee voor den dag. Zij interesseerde zich voor haar vrindinnetje juffrouw Ringelinck en zij hoopte innig dat het misverstand met Daniel opgehelderd kon worden, want zij was overtuigd dat het meisje van hem hield. Ik heb haar toen verteld dat ik gunstige berichten kreeg van mijn vriend, die zich in het buitenland bekwaamde in de danskunst, maar van

de Spaansche dames heb ik maar gezwegen, dat geval zou maar verkeerd geïnterpreteerd worden. Toevallig dat dat meisje ook in het buitenland voor den dans studeerde.

En dan waren er de talrijke bezoeken van meisjes. Knuppel begon mij wantrouwend aan te kijken. Er dienden zich zooveel aan dat ik hem moest verzoeken niet thuis te geven. Een dusdanige overdracht van sympathie brengt alleen maar last.

Een uitzondering maak ik voor die goede Aaltje Honingblom. Het meisje weet al lang dat ze niets meer dan vriendschap heeft te verwachten en toch zit ze graag bij me om maar even over Daniel te praten. Hij kon zoo mooi dansen, zegt ze dan. En soms staat ze van haar stoel op en doet me de pasjes voor, zooals Daniel het haar geleerd had.

En dan onze Keetje, de dochter van onzen huisploert, een schriel dingetje dat men heusch niet om haar uiterlijk zal verkiezen. Daniel heeft haar nooit aanleiding gegeven om aan teederheden te denken, maar zulke dingen komen ook zonder zichtbare aanleiding, schijnt het. De studie van de sentimenten is een vak voor specialisten en ik zal al tevreden zijn als ik een gewone practijk krijg, het is al zwoegen genoeg voor de examens. Als Keetje me de post boven brengt en ze treuzelt wat, dan is er een brief van Daniel bij. En zoodra ik dien open maak vraagt ze: Wat schrijft hij? Gaat alles goed? Ja, Keetje, zeg ik dan, en je moet de groeten hebben. Misschien was het

beter dat niet te zeggen, maar ach, het doet haar zoo'n genoegen.

Toen kwam die brief uit Straatsburg, gelukkig juist voor de vacantie. Mijn eerste impuls was mijnheer Walewijn terstond op de hoogte te stellen, maar bij nader inzien vond ik het beter de ouders niet aan het schrikken te maken en zelf te gaan zien wat er aan de hand was. Dus nam ik den trein naar Straatsburg en toen ik daar om zes uur in den namiddag aankwam begaf ik mij regelrecht naar het hotel Zum Weissen Rössl. Hier vond ik Daniel te bed, maar al beterend en zonder koorts. Hij was blij dat het nu tenminste uit was met de schoone Morena en de Azucena. Wat was het geval? Op een avond na een laatste optreden had Daniel gezegd dat hij aan verdere verbintenissen geen deel zou nemen, hij had zelfs een vergoeding aangeboden voor geldelijk verlies. Daarop was er ruzie ontstaan tusschen de Zwarte en de Lelie, die mekaar met messen te lijf gingen. Toen hij tusschenbeide kwam keerde La Hermosa Morena zich tegen hem en stak hem in de borst. Gelukkig stootte het mes af op een rib. Toen ze bloed gezien hadden namen de dames ijlings den trein.

Ik heb hem daar een paar weken gezelschap gehouden en we hebben weer heel wat afgepraat. Maar ik heb hem niet kunnen overtuigen dat music hall en revue niet de leerschool voor de kunst zijn. Henk, zei hij, let maar op je eigen toekomst. Een uitstekende leerschool aan de universiteit en dan later met je tong uit den mond op

een fiets trappen om hier en daar doveri-poeders voor te schrijven of broomkali en zoo. Wat een leven! Denk dan nog eens aan mijn woorden dat alle beroerdigheid van jullie banale leven voortkomt uit je gebrek aan rhythme, gebrek aan dans. Noem mij dan maar een verwilderde in de music hall als je dat een troost is voor eigen ellende.

Ik heb hem toen tot verder herstel naar het Schwarzwald begeleid. Hij was vol plannen voor het Engelsche ballet. Eén keer sprak hij over dat meisje in Oisterwijk, maar hij zweeg dadelijk weer. Dat scheen toch diep te zitten.

Vrouw Fortuna mag een grillig spel met de menschen spelen, het is nog niets vergeleken bij dat van Amor. Daar smachtte er een in het Schwarzwald, een ander in den Haag of wie-weet waar, en hoeveel anderen stonden er te wachten bij dat stuivertje-wisselen?

Eén daarvan kreeg ik nog in September te zien, toen Berendientje Deursting bij mij kwam, die ik in geen drie jaar ontmoet had. Ik beken dat dit bezoek mij diep geroerd heeft. Zij kwam vragen naar Daniel en of ik werkelijk dacht dat zij geen hoop mocht koesteren. Want een jongeman had haar hand gevraagd en haar ouders waren er sterk voor dat zij het besluit zou nemen, maar dat wou zij niet doen voor zij zeker wist dat zij op Daniel niet meer hopen mocht. Het ging mij aan het hart dat ik haar alle hoop ontnemen moest. Of die aanstaande van haar ervan wist, vroeg ik, dat zij eerst bij mij kwam om deze inlichting? Ja, antwoordde ze, hij houdt nu eenmaal van me.

Zoo gaan er twee het leven in met verschillend rhythme, om met Daniel te spreken, de een lento, de ander presto. Maar misschien leeren ze nog wel de passen met mekaar.

8
Het verhaal van de modiste

Een goed humeur is toch een gelukkige gave, want zonder dat zou ik de dingen niet zoo licht kunnen opnemen. De meesten in omstandigheden, waar ik mij aan ontworsteld heb, kwijnen of mokken en worden vroeg oud. Hoeveel mislukkingen tel ik niet onder mijn kennissen, nu om en bij de veertig, slachtoffers van de versteende ideeën in onzen meisjestijd. Onze opvoeding bestond voornamelijk uit allerlei bordjes, waarop in groote letters stond: Fatsoen, en daaronder: Het is verboden...: je mocht dit niet en je mocht dat niet, men deed het niet, het hoorde niet, enzoovoorts. Het fatsoen wilde het niet. Als een meisje op een stoel zat met het eene been over het andere, was het een horreur, want dan kwamen de enkels te zien. Maar als papa naar de opera ging nam hij zijn kijker mee. Er waren twee fatsoenen, een voor de mannen, een voor de vrouwen. Onder onze moeders moeten er al geweest zijn die het malligheid vonden, maar ze durfden het nog niet te zeggen. En toen er verzet kwam werd er moord en brand geroepen over zedenbederf, de emancipatie heette het eind van de wereld. Maar voor

hoeveel vrouwen was intusschen het leven al een teleurstelling geworden. Zoo klein werden wij gehouden dat ik gedurende mijn engagement van een jaar onmogelijk te weten kon komen wàt een egoïst het was, wàt een nul, waaraan ik gebonden moest worden. En toen ik er na achttien jaar pas over durfde te spreken dat ik het niet langer verdroeg, omdat ik nog iets wilde genieten voor het te laat was, wat een storm onder familie en kennissen. Er waren er die met een gescheiden vrouw niets meer te maken wilden hebben. En dan kreeg ik bovendien de bijna hopelooze moeilijkheid om zonder de minste voorbereiding in mijn onderhoud te voorzien. Gelukkig waren er ook onbevooroordeelde menschen, die mij hun vriendschap bleven toonen en me zelfs hielpen met raad en daad, zooals Ringelinck en zijn zuster en Odilie Hadee. Met die hulp en met mijn goed humeur moet ik nu maar zien hoe ik er kom. Voorloopig zijn er nog zooveel wissewasjes, met Hélène, met de zaak, met allerlei mannen die meenen dat ze het mij lastig mogen maken, dat het nog wel een tijd zal duren voor ik heelemaal van mijn vrijheid genieten kan.

En intusschen lijkt het wel of ik nu, dat ik er zoo anders over begin te denken, veel meer over het fatsoen moet hooren. Die huichelaar en lomperd van een Puffers, de advocaat van mijnheer Gokkelveld, kwam me nadat het proces afgeloopen was eerst, namens zijn cliënt, nog eens de les lezen, dat ik me vooral fatsoenlijk moest gedragen als ik den naam Gokkelveld wou blijven gebruiken. Natuurlijk wou ik dat niet en ik verzocht hem zich niet

met mij te bemoeien. Toch bleef hij hier komen, eens in de week, omdat hij dacht dat men zich tegen een gescheiden vrouw alles mag permitteeren. Op het laatst zei ik tegen hem: Ik dacht altijd dat u een fatsoenlijk man was. En de onbeschaamdheid waarmee hij antwoordde: Dan heb je je altijd vergist. Hij wou niet eens weggaan toen ik hem de deur uit wees, hij stond pas op toen ik wou telefoneeren om de politie. Het mooiste is dat hij daarna zijn vrouw bij me in den winkel stuurde om een hoed te bestellen.

En dan die Teloor en die aartsvervelende overste Karsten, de vaders van Adeline en van Jeanneton, die mij altijd weer over hun dochters komen spreken, alleen maar omdat die samen met Marion bij me logeerden voor ze naar Brussel gingen. Alle mogelijke inlichtingen konden ze daarginds gaan vragen, maar dat was het ook niet wat ze van me wilden. Ik moest ze alleen maar het een of ander aan de hand doen wat ze aan hun kennissen konden vertellen om te verzekeren dat het fatsoen niet in gevaar is. Zoo heb ik voor dien overste bedacht te zeggen dat zijn dochter studeert aan de Belgische staats-instelling voor choreographie, inplaats gewoon balletschool. Choreographie? vroeg hij, ah zoo. En hij schreef het op in zijn zakboekje.

Ik voorzie anders dat hij Jeanneton binnen een paar maanden weer bij zich in Naarden terug kan verwachten, want ze is heelemaal niet geschikt voor het ballet, te lang en te mager, te dunne beenen. Met de Kerstdagen waren

ze alle drie weer hier en als je haar zag beginnen merkte je dadelijk aan haar passen dat het vlijtig aangeleerd was. Er zit niet de natuurlijke gave in. En zoo is het ook met Adeline, hoewel die toch een beter figuur heeft en goede beenen, ze zeggen aan de school: klassieke kuiten. Een beetje te gespierd, vind ik, als ze op de teenen staat lijkt het wel hout onder de kousen. Maar bij haar ontbreekt ook de echte drang. Het was ook eigenlijk niet anders dan dat ze allebei door Marion aangestoken waren, een meisjes-bevlieging en morgen weer wat anders. Aan Marion daarentegen kon je van het begin af zien dat je het ware voor je hebt. Sla maar even een maat op de piano aan en als ze opstaat zit de dans al in haar. En als ze haar rose maillot aandoet en het eenvoudig geplooide studierokje, is het een wit kapelletje, je zou je niet verwonderen haar te zien vliegen, een beetje ondeugend, ja, maar niet te vangen. Zelfs als je oplet hoe ze loopt merk je iets bijzonders aan de voeten, veel lichter dan van een ander, of ze den grond niet aanraken. Ik heb een paar schoentjes van haar eens goed bekeken, veel gebruikte schoentjes die zich al naar den voet gevormd hadden. Het leek wel of er niet op geloopen was, of ze geen gewicht gedragen hadden. Geen spoor van scheefheid of slijtage. Ze zeggen in Brussel ook dat de opera haar nu al engageeren wil, maar zij vindt dat ze nog een heeleboel leeren moet. Het is toch maar prettig een uitgesproken talent voor iets te hebben. Daarom kan zij zich over die liefdes-geschiedenis heen zetten zonder dat het haar in het minst geschaad heeft.

Was het met Hélène ook maar zoo. Van wie heeft het kind toch die grillige natuur, vandaag droomen en dwepen, morgen kniezen en huilen. Van mij zeker niet en van Gokkelveld evenmin. En waar ze over zit te droomen is makkelijk te raden, niets dan kranige mannengestalten. Enfin, als het daar nog maar bij bleef, het zijn een soort groeikoortsen. Maar als een gril haar te machtig wordt doet ze ondoordachte dingen, ik houd mijn hart vast dat het niet eens misloopt. Een paar maanden was het die flirt met dat ongure type, dien Vlaamschen tenor. In het begin leek het weer zoo'n spelletje, niet au sérieux te nemen. Maar meneer de tenor maakte misbruik van de charme die hij op haar uitoefende. Eerst kwam ze me vragen om tweehonderd gulden voor de costuums die hij noodig had voor een nieuwe rol. Toen driehonderd voor familie die in nood verkeerde. Ik word zelf met geld geholpen, door Frans Ringelinck en zijn zuster, omdat de zaak nog niet rendeert, dus ik zag er wel wat tegenop. Maar Hélène zuchtte en huilde alweer zoo, dat ik toegaf. Toen moest hij, een week later al, nog eens driehonderd hebben. Ik weigerde het, ik had het trouwens niet. En wat Hélène toen gedaan heeft, dat vond ik wèl erg. Zij was al voor den vijfden keer naar Amsterdam om dien vent in zijn nieuwe rol te zien, en dan moest ze daar ook nog in een hotel logeeren. Toen werd mij op één April een wissel aangeboden door een zekeren Kwinkel die, zooals ik later hoorde, geldschieter is, van vierhonderd gulden zooveel, voor geld dat Hélène bij hem opgenomen had. Frans Ringelinck

kwam 's middags met Pulcheria bij me theedrinken en ik vertelde het ze en vroeg wat ik nu doen moest. Kostelijk, zei Frans, dat heb ik in mijn jeugd zoo dikwijls gedaan, en dan keek mijn vader streng en betaalde. Dat moet jij ook maar doen, Ada. Weet je wat, laat mij maar eens erg streng met je dochter praten, want jij kan het toch niet missen.

Zoo hielp hij ons weer eens uit den brand, de goeierd. Hij ging met dien geldschieter praten, dien hij eens flink de waarheid heeft gezegd. En hij heeft met Hélène gepraat, ernstiger dan ik van hem verwacht zou hebben. Met goed gevolg ook, want ze wou juist met dien tenor mee naar Aken, waar hij in de Bettelstudent moest optreden, maar ze beloofde verstandig te zijn en het geval uit haar hoofd te zetten. En daarvoor gaf Frans haar nog een mooie broche. Nu zit ze weer voor het venster te droomen en staart naar buiten. Als ik naar Brussel en Parijs ga voor de wintermodellen zal ik haar meenemen, dan kan ze weer eens lachen.

Gelukkig dat die lieve Odilie zich veel met haar bezighoudt en piano voor haar speelt. En het was een groote afleiding voor haar dat Jeanneton hier kwam, weggeloopen uit Brussel. Ook al weer een gril en ik heb vermoeden dat het niet alleen was omdat zij zich op de balletschool achtergesteld voelde bij Marion. Zij en Hélène zitten me te veel samen te fluisteren, het zal dus wel een geschiedenis geweest zijn. Mijn huis schijnt wel als een toevluchtsoord beschouwd te worden voor ongehoorzame dochters, die

ook nog door de liefde geplaagd worden. Die onverwachte logeerpartij bracht weer meer afleiding voor me dan me te pas kwam, van den overste Karsten natuurlijk, tweemaal per dag urenlang op bezoek, omdat hij zijn dochter mee naar huis wou hebben en die verdraaide het, ze wou niet naar Naarden en ging desnoods liever naar Brussel terug. Die brave overste zeurde zooveel over het fatsoen en den goeden naam, dat ik het heusch niet allemaal aan kon hooren, met cliënten in den winkel die me spreken wilden. Dus liet ik Odilie maar om het met hem op te knappen.

Van de andere lasten die ik te verduren had zal ik maar zwijgen, ook van al dat mannenbezoek, dat heusch geen goed deed aan een modistewinkel op het Noordeinde. Ik verzocht den vader van Adeline en den overste alles per correspondentie af te doen. Het is opvallend zooveel meer bezoek een gescheiden vrouw van mannen krijgt dan een getrouwde, al was dat in mijn geval voor een deel om de meisjes die zich telkens onder mijn vleugels verscholen. Frans Ringelinck ontving zijn brieven van Marion bij mij geadresseerd, om thuis vervelende gesprekken te vermijden. En zelfs hem heb ik moeten verzoeken niet zoo dikwijls meer te komen.

Maar het scheen of de duivel met mij spotte. Toen Cecilie Rentenaar, die met de meisjes op het pensionaat geweest is, mij haar verloving berichtte, schreef ik haar natuurlijk. Haar vader was een van die menschen die gescheiden vrouwen verfoeide. Een week later kwam Cecilie hier om hoedjes uit te zoeken. Den tweeden keer kwam

haar papa mee, die uitvoerig wilde weten hoe de zaak liep, en hij kwam nog eens en nog eens, een uiterst saaie man. Hij is schoenfabrikant, dus ik begreep niet waarom hij zooveel belang stelde in modisterie. Maar dat was het toch heusch, hij wou me alleen raad geven over de boekhouding. En Cecilies aanstaande kwam ook, eerst met haar, toen alleen met een doos bonbons voor Hélène. En dam informeerde hij naar Marion en de dansschool en zoo, en was niet weg te krijgen. Goed dat ik Odilie weer bij de hand had om hem te verstaan te geven dat een modiste ook wat anders te doen heeft dan met jongelui te converseeren.

Het is een uitkomst dat Odilie Hadee hier in den Haag is komen wonen, maar nu, na een jaar al, wil ze weer verhuizen. Het bevalt haar niet in de Piet Heinstraat, zegt ze, vooral omdat ze zonder het te weten vlak naast dien mijnheer Deursting kwam te wonen, aan wien ze erg het land heeft. Maar ik geloof eerder dat het nieuwe verhuisplan weer van Frans is uitgegaan. Die zou het prettig vinden als ze in Brussel zat, om zijn dochter te verwennen.

Die Odilie is een beste, men kan altijd op haar rekenen. Vroeger mocht ik haar niet, met haar manie voor waltzen, die ze nog altijd niet afgeleerd heeft al wordt ze er wel wat te dik voor, en haar blinde vereering voor Frans. Maar ik heb haar beter leeren kennen, een hart van goud. Ik mag gerust zeggen dat zij mij de helft van mijn cliënten heeft aangebracht. En handig dat ze is! Toen ze, samen met tante Pulcheria, die geschiedenis van Marion zou opknap-

pen, was het haar in een ommezien gelukt vriendschap te sluiten met mevrouw Walewijn, en die kreeg ik natuurlijk ook tot cliënte. Ze bedenkt van alles om Marion en dien jongen bij elkaar te brengen. Maar of dat haar lukken zal betwijfel ik, want de jongelui schijnen er zelf niet van gediend te zijn. Van Marion zou men soms denken dat zij wel wil, maar dan krijgt men weer den indruk dat zij niets om hem geeft.

Het nieuwste van Odilie is haar drukke omgang met dien student uit Amsterdam, een vriend van dien Walewijn, die telkens bij haar komt logeeren. En dat heeft misschien nog een staartje voor Hélène, maar daarover straks. En dan inviteert ze Ringelinck ten eten, en mevrouw Walewijn als die in de stad is, en laat die onder mekaar de zaak bekokstoven van de geliefden, die niets van mekaar willen weten. Mevrouw Walewijn is, geloof ik, de verstandigste, die vindt dat men er zich niet mee bemoeien moet, omdat het duidelijk genoeg is, dat de twee zich niet tot elkaar aangetrokken voelen. Van Ringelinck is het te begrijpen, dat hij het beste wenscht voor zijn dochter, en van Odilie is het zeker goed bedoeld, maar ik zou ook zeggen: laat ze met rust, als een van de twee er afkeerig van is. We leven in een anderen tijd dan toen ik een meisje was, maar wat Ringelinck en Odilie nu willen is eigenlijk hetzelfde als wat onze ouders deden, menschen aan elkaar binden die er zelf niet het minste voor voelen.

Nu kwam de vorige maand Ringelinck een beetje neerslachtig uit Brussel terug. Hij had Marion in een pension

in Oostende achtergelaten, omdat ze nooit meer naar Holland wou komen, ook naar de school wou ze niet meer terug, ze wou heelemaal niets meer met dansen te maken hebben, ze wou dit niet en dat niet, ik ben vergeten wat het allemaal voor kuren waren. Weet je wat het is? zei Frans, ze wil dien jongen hebben en als het in mijn macht ligt krijgt ze hem ook. Je zal zien wat Frans kan.

Met recht, ik zou wel eens zien of hem dat lukt, want volgens de verhalen die Odilie van dien student Rosenhoff hoort moet die jongen Walewijn niet iemand zijn die zich door Frans laat bepraten.

Goed, maar hij zou dan eens aan het werk gaan. Odilie schreef aan dien student om bij haar te komen dineeren. Frans en zijn zuster waren er, Hélène en ik ook. Hoor eens hier, Rosenhoff, zei Frans aan tafel - hij is altijd vlug met tutoyeeren -, als jij je zin op een meisje hebt gezet en je krijgt een spaak in je wiel, kom dan bij mij. De jeugd moet altijd geholpen worden. Zoolang je onder de dertig bent, jongeman, kan je bij mij aankloppen als je vooruit wil. Maar ik verwacht dat anderen ook zoo doen, zie je. Daarom moet je me helpen met vrind Walewijn in contact te komen. Waar zit hij op het oogenblik?

Rosenhoff zei: In Londen. Hij haalde een brief uit zijn zak en las er uit voor dat Walewijn verbonden was aan het Alhambra Theater, waar hij meewerkte aan een grootsch ballet, met driehonderd personen.

Dat zal er vroolijk toegaan, zei Frans. Ik inviteer alle aanwezigen mee te gaan naar Londen, morgenochtend,

met den trein van zeven uur veertig, dan zijn we om zeven uur 's avonds daar. Aangenomen?

Voor mij was het een meevallertje om eens te kijken wat men daar in de season draagt. Dus vertrokken wij vroeg in den morgen. Frans had aan zijn dochter getelegrafeerd ook in Londen te komen. Natuurlijk deed hij alles op zijn manier, wij logeerden in een groot hotel niet ver van het theater. Ik ging veel op mijn eentje uit, zoodat ik mij door Odilie moest laten vertellen wat er gebeurde.

Frans Ringelinck ging naar dien jongen Walewijn op het kantoor van het theater en vroeg of hij plaats had voor een uitstekende ballerina. Neen, er was geen plaats voor haar, omdat haar dans wel voor de opera geschikt was, maar niet voor het moderne Engelsche ballet. Toen zocht hij hem thuis op en had een heel lang gesprek met hem. Het schijnt dat die Walewijn erg luxueus woont, in een deftige buurt, en prachtig gemeubileerd. Wat Frans met hem besprak, wist Odilie niet, maar hij was bijzonder opgewekt en hij zei: Alles komt terecht, je zal zien.

Maar Walewijn en Marion hebben elkaar in die vier dagen niet ontmoet, volgens Odilie wilden ze dat geen van beiden. En van Marion wist ze daar ook de reden van, maar ze wou er liever niet van spreken.

Drie avonden achtereen ging ze met Marion naar het theater en ik ben twee keer mee geweest. In een van de scènes danste een zwarte duivel met een prinses, die duivel

was Walewijn, of De Moralis zooals hij op het programma heette. Ik geef toe dat hij het uitstekend deed en ik kan mij voorstellen dat een kind ervan griezelen zou, hij kon zich klein draaien en dan opeens zoo hoog opstaan dat je niet begreep hoe hij het deed. En dan de manier waarop hij de knieën optrok en de teenen strekte, op de maat van een soort houten instrument in het orchest. Maar meer dan merkwaardig kon ik het niet vinden, niet echt mooi.

Marion scheen er anders over te denken. Ze zat ademloos, met ijskoude hemden, dichtgeknepen. De menschen begrijpen er niets van, zei ze toen die scène voorbij was, zooals hij beweegt. Ik weet niet of het nog dansen is, maar hij heeft een overweldigend rhythme, telkens gebroken, en dan voel je het weer terug komen in de harmonie, uit de verte... Om bang van te worden...

Is het dat misschien, wat er tusschen haar en hem staat, dat ze bang is voor iets in hem dat ze niet begrijpt? Ja, een man dien men liefheeft is nooit een gewone man, maar dan heeft men vereering voor hem, geen ontzag of vrees. 't Is mogelijk zooals ze zei, dat wij het niet begrijpen. Maar intusschen kan ik toch wel zien dat de liefde, die zij voor hem voelt, geen geluk is.

Frans was luidruchtig vroolijk toen we weer terug waren, hij sprak er telkens van dat alles wel terecht zou komen. Hij zong gedurig een lied dat veel indruk op hem gemaakt had, van een Australischen bariton in dat theater: Dearest Dolly I must leave you, goodbye Dolly Gray.

Toen kreeg hij een kort briefje waar hij even van schrok,

van Walewijn, die schreef dat hij bij nadere overweging het beter vond niet naar den Haag te komen om Marion te ontmoeten, zooals afgesproken was. Het is lastig, zei Frans, maar een Ringelinck geeft nooit den moed op.

Marion, Adeline en Jeanneton logeerden toen weer alle drie bij mij, maar de vroolijke stemming was er nu niet. Twee hadden er hard te vechten tegen hun papa's, want zoowel de overste als Teloor hadden genoeg van de balletschool en kwamen weer elk oogenblik bij mij den winkel binnen stappen. Frans moest met zijn goede diensten tusschenbeide komen om die twee heeren over te halen het nog een jaartje aan te zien.

Marion veranderde heelemaal. Van het open, zangerige wezentje, dat ze vroeger was, werd ze opeens een stille, teruggetrokken vrouw, die haar leed voor zich hield. Nooit sprak ze een enkel woord waaruit je iets van de teleurstelling kon merken. Ze werd veel mooier, vond ik, niet meer dat snoezige, maar waardig, met een stillen glimlach op het gezicht en iets ongenaakbaars over zich. Je moet niet denken dat zij het is die een blauwtje heeft opgeloopen, zei Odilie tegen me. Maar daar had het toch wel den schijn van.

Intusschen kreeg ik nieuwe zorgen met Hélène, die nu een bevlieging heeft voor dien student Rosenhoff en hem drie keer in de week in Amsterdam opzoekt. Ik zie hem voor een fatsoenlijken jongen aan.

In onzen tijd werden wij wel al te kort gehouden met de vrijheid. Maar het is de vraag of de jeugd van tegen-

woordig zich niet al te veel vrijheid toeëigent. Ach, dat een mensch wat ouder moet zijn om de gulden middenmaat te vinden.

9
Het verhaal van den bloemist

Ik geloof in tegenstellingen. Hoe sterker de tegenstellingen, hoe beter het resultaat wanneer zij in botsing komen. Daarvan zou ik tallooze voorbeelden kunnen noemen, om te beginnen de harmonie in ons huwelijk omdat mijn vrouw uitsluitend in het principe van het goede gelooft, terwijl ik ook de macht en het nut van het tegendeel inzie. Een eenvoudiger voorbeeld is ons magazijn. Denise en ik, wij zijn beiden grootgebracht in winkels van vleeschwaren. Toen wij trouwden zeiden wij: Laten wij in 's hemelsnaam ons leven doorbrengen temidden van andere geuren dan van ham en saucys. Dus begonnen wij een bloemenwinkel, ofschoon wij geen verstand hadden van bloemen, en van den eersten dag voelden wij ons daarin volkomen tevreden. Maar wij weten het evenwicht te bewaren door, telkens wanneer wij oververzadigd zijn van bloemengeur, het tegendeel daarvan te zoeken. Het tegendeel van bloemengeur? Neen, dat hoeft niet onsmakelijk te zijn. Wij vinden het bij den parfumeur van de Boulevard Bonne Nouvelle, waar wij zelf kunnen mengen naar onze behoefte, eenige druppels van muskus, twee van otto

van rozen op vijftig van lavande d'Avignon, of eenigszins gevarieerd, al naar Denise gestemd is. En ziedaar, gedurende een week kunnen wij weer zuiver genieten van de bloemen die bij ons binnen komen, omdat parfumerie en bloemengeur van elkaar verschillen als het paradijs van het vagevuur.

Helaas dat men dit middel niet in alle omstandigheden kan toepassen, bijvoorbeeld in de liefde niet. Is men verzadigd van een blonde, dan komt men weleens bedrogen uit als men het bij een zwarte zoekt. De liefde is een sfinx, wie zal haar raadselen doorgronden? Ik heb er gekend die haar trachtten te dwingen naar hun wil, helden à la Don Quichotte, en zij eindigden miserabel. Ik ken er één, wiens magnifieke pogingen om de liefde te overwinnen ik al sinds twee jaren volg met sympathie, ik mag zeggen met vriendschap. Ik moet er bij voegen de oprechte dankbaarheid die wij hem verschuldigd zijn. En zijn geval is wel een heel duidelijk voorbeeld van botsende tegenstellingen, hoewel ik het resultaat daarvan nog niet voorzien kan.

De sympathie, omdat iedere man van eer bewondering moet voelen wanneer hij ziet hoe een andere man, die op duizenderlei wijzen belaagd wordt door de liefde op haar kleinst, met haar verraderlijke strikken, haar slinkschheden, haar successen à prix de camelot, strijdt om zich daarvan te verlossen teneinde de liefde in haar groote gestalte waardig te zijn. De sympathie ook voor de langdurige verblinding van zoo'n man die de groote liefde, wanneer zij vlak voor hem oprijst, niet eens herkent.

Het is ruim twee jaar geleden dat De Moralis voor het eerst onzen winkel binnentrad. De zaak had tot dusver niet gefloreerd en bracht ons amper de bescheiden levensbehoeften op. Van dien dag begon de opkomst. Het was midden November. Behalve twee potten azalea's in de étalage hadden wij geen bloemen, alleen clivia's, aspedistra's, palmpjes. Voor bouquetten niets. Wij begrijpen nog niet waarom hij hier binnen kwam, een donkeren winkel in een vervelende zijstraat van den boulevard. En dat op een dag met mist. Hij groette hoffelijk, maar kort, een vreemdeling van wien men niet dadelijk de nationaliteit zou zeggen, iets van een Argentijn in het gezicht, Engelsch gekleed. Ik verzoek u, zei hij terwijl hij twee kaartjes uit zijn portefeuille nam, twee bloemstukken te zenden, een van honderd donkerroode rozen, Clos Vougeot, bevallig geschikt, en een van honderd gardenia's, met de bladeren. Honderd Clos Vougeots? honderd gardenia's? Half November? Het mochten ook Sanguinaires of Red Stars zijn als ik zooveel Clos Vougeots niet vinden kon. Naar den prijs vroeg hij niet, maar er lagen al zeshonderd francs ter betaling. Iemand die niet voor het eerst bloemstukken zond, al zag hij er jong uit, zes, zeven-en-twintig. Ik zag 4e adressen, Mlle Juliette Hoche, de mezzo-sopraan van de Grand Opéra, en de comtesse Ruzeaux, bekende naam.

Twee dagen later ontbood hij mij in het hotel Brillat, waar ik hem met een verkoudheid te bed vond. De directie van dit hotel is zeer select, men weet het, en ontvangt

niet iedereen. De Moralis, die mij een stoel wees naast het bed, gaf mij een lijstje van andere bloemstukken ter verzending. Ik maakte de opmerking dat er, in dit seizoen, een hoog bedrag mee gemoeid was. Hij antwoordde: In ons vak ziet men veel vrouwen en het beste wat men aan vrouwen kan geven zijn bloemen. Die zijn morgen verwelkt en laten weinig herinnering. Zijn beroep was metteur en scène van het Engelsch ballet, hetgeen heel iets anders was dan het opera-ballet, waarvoor hij minachting scheen te hebben. Iedere week kwam hij een paar dagen uit Londen hier, omdat hem de inrichting van het nieuwe theatre Olympic was opgedragen, juist om den hoek van ons magazijn.

Toen ik hoorde dat hij Hollander was kon ik niet nalaten hem te vertellen wat ik wist van eenige Hollandsche danseuses aan de Opéra Comique. Men moet weten dat mijn vrouw gedurende korten tijd daar habilleuse is geweest, zoodat zij nog altijd toegang had en bijgevolg het heele corps de ballet kende. Bovendien was Mme Hublon, habilleuse van de eerste danseres, haar beste vriendin. De drie Hollandsche dames waren er toen al en zijn er nog, alle drie buitengewoon charmant en van onberispelijke zeden, volgens Mme Hublon. Vooral over de prima ballerina Mlle Tintarion was mijn vrouw enthousiast, iedereen trouwens. Hoewel ik niet van de opera houd ga ik soms mee met mijn vrouw om van het ballet te genieten en ik heb het meer dan eens gezien dat het heele publiek in extase verrijst voor de verrukkelijke Tintarion. Zij is

vriendschappelijk met mijn vrouw, die haar dikwijls gekleed heeft en die zij nog steeds bij zich roept wanneer zij kleine diensten verlangt of een hartelijken raad. Vandaar dat wij ook iets van haar intiem leven wisten. Zij leeft streng ingetogen hetgeen, bij de luxe die zij zich permitteert, menigeen ongeloofwaardig voorkomt. Toch is de reden heel eenvoudig. Eens in de maand ontvangt zij bezoek van een jovialen heer, met een baard tot over de borst. Hij is het die haar kostbaar appartement betaalt, dat men haast niet vinden zou in een rustige zijstraat van de rue Faubourg St Honoré, haar automobile, haar toiletten etcetera. Die heer is haar vader.

Toen ik dit alles aan De Moralis vertelde en er bij hem op aandrong Mlle Tintarion eens te zien optreden, luisterde hij onverschillig. Hij had van haar gehoord, scheen het. Wat het ballet betreft, mijnheer Papelon, zei hij, daar stel ik geen belang in. Het is een verouderde vorm van den dans. Misschien kan er een vernieuwing in komen, ik heb tenminste in St Petersburg mooie pogingen gezien, maar hier in Parijs danst men het ballet nog precies als onder het tweede keizerrijk. Men kan het goed doen, zooals waarschijnlijk Mlle Tintarion het doet, maar het staat ver van de levende danskunst. Let maar eens op de absurde huppelsprongetjes, de kniebuigingen, de horizontale balance, het trucje van op de teenen te trippelen, op de korte rokjes die onze grootvaders zoo'n pleizier deden, dat alles op een muziek waar men nauwelijks iets van merkt.

Hij kende het vak, dus mocht ik niet tegenspreken. Alleen vond ik het jammer dat hij Mlle Tintarion niet wilde zien. Zij maakte toen reeds furore. Al wat een naam had moest naar de Opéra Comique. De grootste mannen van den tijd heeft mijn vrouw daar in de loges of de stalles opgemerkt, de ministers Hableteux en Livronce, den millioenair Archebaud, den grootvorst Poppinsky, Ali Pacha, den radjah van Paspour, om de ambassadeurs en académiciens maar niet te noemen.

Ook talrijke heeren uit Holland gingen haar bewonderen en dit vermeld ik met opzet omdat zich hier het curieuse geval voordeed dat verscheidene van dezen in ons magazijn bloemen bestelden. Waarom? Hollandsche heeren nemen bij voorkeur hun intrek in het Grand Hotel, waar men recht tegenover den ingang een modern bloemenmagazijn ziet, terwijl onze zaak vijf minuten verder gelegen is, in een zijstraat. Zij kwamen allen kort nadat De Moralis onze cliënt geworden was, vandaar dat mijn vrouw hem als onze ster van de fortuin beschouwde. Curieus was het intusschen wel, dat zooveel van zijn landgenooten hem volgden, terwijl de overige clientèle nauwelijks toenam. Zij schenen ook bekende namen te hebben, want als ik ze hem noemde, bij een van zijn bezoeken, knikte hij weleens. Maar Holland is geen groot land, allicht dat iedereen elkaar daar kent.

Laat ik de merkwaardigste coïncidentie vermelden. Een heer en een dame kwamen bloemen bestellen voor alle drie de Hollandsche danseuses juist toen onze juffrouw

Mlle Marguerite onachtzaam een kaartje had laten liggen van De Moralis voor Mlle Mujac, van de Lyrique. De dame maakte er haar man opmerkzaam op. Toen deze mij zijn drie kaartjes, behoorende bij de bloemen, overhandigde, zei hij: Zeg aan mijnheer De Moralis dat zijn vader hier ook bloemen besteld heeft, het zal hem genoegen doen. De dame voegde erbij: En dat zijn moeder gezien heeft aan wie hij bloemen zendt. Zij lachten tegen elkaar als jonggetrouwden. De vader draagt een anderen naam dan de zoon. Intusschen hadden wij aan dit toeval te danken dat zij dikwijls terugkeerden, vooral mevrouw, die altijd zeer vriendelijk was. Zij moet een schoonheid geweest zijn. En deze twee brachten hier weer andere cliënten aan, bijvoorbeeld een corpulenten heer, een epicurist, die een groote bewondering koesterde voor alle dames van het ballet. Die mijnheer Jonas bracht ons binnen een maand zeker duizend francs winst.

Is het duidelijk dat wij aan De Moralis onze opkomst te danken hebben? Hij zelf bleef onze beste cliënt. Wel hebben mijn vrouw en ik soms overwogen of wij den jongen man niet den raad moesten geven iets minder kwistig te zijn. Ten eerste, omdat zelfs de rijkste beurzen zulke uitgaven niet lang verdragen. Ten tweede, en dit was belangrijker, omdat uit de verscheidenheid van de door hem bewonderde personen bleek dat hij veel te hooge eischen stelde aan de edelmoedigheid van zijn hart. Wij raakten den tel kwijt van de vrouwen aan wie hij zijn hulde liet zenden. Maar er waren er vier, tenminste waar wij van

wisten, aan wie hij nu meer dan een jaar trouw was gebleven. Dat was te veel, vonden wij.

Den vorigen zomer liet hij mij weer bij zich in het hotel komen, omdat hij weer te bed lag, van oververmoeidheid. Al ben ik niet oud genoeg om zijn vader te zijn, ik meende toch uit zuivere sympathie een woordje met hem te mogen spreken. Mijnheer, zei ik, beschouw het niet als indiscretie, maar als blijk van de vriendschap die wij u toedragen. Een ieder zoekt het geluk, dat spreekt van zelf, en zooveel mogelijk. Maar ik heb den indruk dat u het in het aantal zoekt, terwijl men het ware slechts vindt in de hoedanigheid. Ik spreek niet van de godheden aan wier voeten u toevallig eenige bloemen strooit, alleen van de vier voor wie u een dienst onderhoudt, Mme Le Bon, Mlle Juliette Hoche, Mme Ruzeaux, Mlle Mujac. Ik neem aan dat zij u alle vier even schoon voorkomen en dat de keuze moeilijk is. Maar ik geloof dat men in één enkele vrouw meer schoonheid zal ontdekken als men haar met onverdeelde aandacht beschouwt, zonder zich te laten afleiden door drie anderen. Zeker, men zal dan ook fouten ontdekken, maar vergeet niet dat de anderen die ook hebben, en bovendien, het is dikwijls een klein foutje dat ons de deugd zooveel te beter doet waardeeren. De filosoof, die menschen kent, zou zelfs de stelling kunnen geven, dat men in de meeste gevallen de vrouw bemint om een eigenschap, die geen deugd is te noemen. Ik spreek tot uw bestwil, mijnheer. Zoek het geluk bij één enkele, om later geen spijt te hebben over een verkwiste jeugd.

Hij lachte even, maar ernstig, een beetje weemoedig. Toen antwoordde hij: Ik houd van de openhartigheid, ik dank u voor uw vriendschap. Maar uw indruk is verkeerd, mijnheer Papelon. Als ik u alles vertelde zou u het misschien niet begrijpen. Nooit heb ik om een vrouw gegeven. De dames die u noemde, ja, ik heb ze een enkelen keer de hand en zelfs de wang gekust, maar niet eens alle vier. De bloemen die ik zend moeten hun steeds herhalen dat ik zelf niet kan komen. Misschien is het u opgevallen dat ik u, telkens wanneer ik in Parijs ben, in toenemende mate verzoek bloemen te zenden. Dan, wanneer het te veel wordt, maak ik er een eind aan en vertrek naar Londen. Daar heb ik ook een vriend die bloemist is en er hetzelfde voor mij doet als u hier. In toenemende mate. Tot ik plotseling vertrek naar Parijs. Ik heb een strijd te voeren, mijnheer Papelon, niet minder zwaar dan die van den heremiet Saint Antoine, alleen tegen de bekoringen van de vrouwen, het is waar, maar ik denk dat de demonen van de woestijn het dien heiligen man niet moeilijker gemaakt kunnen hebben. En waarom die strijd? Waarom zou een man van mijn leeftijd niet aanvaarden wat voor hem neergelegd wordt? Omdat ik ook een geloof heb, het geloof in de liefde. Maar van het geloof is het moeilijk spreken, waarde vriend. Ik zei dat ik nooit om een vrouw heb gegeven. Dat is niets dan een wensch, ik wou dat het waar was. Ik wou dat ik in de wereld niets anders te doen had dan waar ik voor geboren ben, dansen. Niets dan dansen. Een dans voor twee, een dans voor allen samen.

De wereld zou beter zijn als alle menschen hun eigen rhythme verstonden en het in harmonie konden brengen met dat van anderen, bij de muziek die van den hemel komt. Wat een heerlijk feest. Misschien begrijpt u mij.

Hij sloot de oogen, ik zag dat hij vermoeid was. Wat hij met het rhythme bedoelde begreep ik niet heelemaal, maar de harmonie, ah zeker, dat is een mooie droom voor de menschheid.

Hij had niet duidelijk gesproken, geen bijzonderheden genoemd, hetgeen ik apprecieerde. Welbeschouwd heeft ieder van die dames een geheim van het hart, dat geëerbiedigd moet worden. Maar hij had van zijn eigen hart een tipje van den sluier opgenomen, genoeg voor een inzicht dat mij verraste van zoo'n jongen man. Een menigte van vrouwen, denk eens aan het geluk dat ieder van hen hem aanbood. En hij had er maar een paar de hand, de wang gekust. En verder ontvluchtte hij ze.

Mijn vrouw was er stil van toen ik het haar vertelde. Dat is een minnaar, zei ze, meer niet.

Zoo was het, een minnaar. Ik heb hem ook anders gezien dan als een vluchteling voor de vrouwen.

Dit voorjaar vierde La Tintarion nieuwe triomfen, men zag haar portret in alle kranten, de Grand Opéra kreeg twist over haar met de Opéra Comique, Mme Hublon vertelde dat een heer uit New York haar engageeren wilde, lederen dag las men iets over haar vie privée, maar dat was verzinsel van de journalisten.

In onze zaak ging het ook druk van de bestellingen,

bloemstukken voor Mlle Jeanne Chrestien, Mlle Adèle Legagne, dat waren de andere Hollandsche ballerines, maar vooral voor Mlle Tintarion. De meeste cliënten, ik hoef het nauwelijks te zeggen, waren Hollanders. De portiers van het Grand Hotel kenden nu ons adres. En wanneer De Moralis kwam vroeg hij: Wel, madame, of monsieur, welke Hollandsche namen heeft u weer geleerd? Wij noemden er hem drie die indruk op hem maakten, bij het hooren van twee ervan was hij aangenaam verrast, bij den derden betrok zijn gezicht, hoewel noch Denise noch ik zich juist dien naam goed herinnerde, een naam ook moeilijk uit te spreken. Een heer van de ambassade had een mooi bouquet bij ons besteld, hij heette Van Roodenburgh. Ah, zei De Moralis, is hij hier? dan zal ik hem eens opzoeken. Zij waren oude vrienden. Men ziet hoe de wegen uiteen kunnen loopen, de een metteur en scène, de ander attaché d'ambassade, een druk en een rustig leven.

Het hooren van den tweeden naam deed hem goed. Rosenhoff is hier geweest? riep hij, en met zijn vrouw op de huwelijksreis? Dit bevestigde ons vermoeden dat het een jonggehuwd paar was. En zij schenen de danseuses goed te kennen, want Mme Hublon zag de dame in de kleedkamer, die volgens haar beschrijving dezelfde was.

De derde naam wilde ons niet goed te binnen schieten, mijn vrouw verhaspelde hem hopeloos, maar wat ik ervan maakte begreep De Moralis toch wel. Het was zooiets als Rainaud Sterré -, met nog een syllabe. Een eenvoudige, weinig spraakzame jongeman, die een kleine corbeille met

vijftig rozen La France bestelde voor Mlle Tintarion. Een hulde die indruk maakte, zooals wij weer van Mme Hublon hoorden. La Tintarion, die anders nauwelijks een blik heeft voor den overvloed van bloemen, raakte enkele rozen aan en staarde onder het kappen naar zichzelf in den spiegel. De Moralis zeide niets toen hij dien naam gehoord had, maar het was te zien dat hij hem kende. Het was zeker een rivaal, dacht mijn vrouw later.

Misschien had zij gelijk, want spoedig daarop zagen wij De Moralis veranderen.

Er werden in de maand April twee opera's in de Comique opgevoerd, die beide buitengewoon succes hadden, vooral door de magnifieke balletten, Faust en Don Juan. In ieder daarvan trad het heele corps de ballet tweemaal op, vooral het slot was éclatant.

Op een morgen nu kwam De Moralis den winkel binnen, frisch en met een nieuwen klank in de stem, ik dacht eerst van de lente. Wie een stralende April niet boven Parijs gezien heeft, weet niet wat de lente is. Welke bloemen zijn er? vroeg hij, alsof hij haast had. Al hielden wij niet alles in voorraad, er waren alle bloemen die hij maar wenschen kon, vooral, omdat het een week lang warm was geweest. Lelietjes-van-dalen, nog klein, maar superbe van geur en regelrecht uit de bosschen. Tulpen in alle kleuren, ook de grillig gevormde van Darwin, de bloemen uit zijn eigen land. Goed, zei hij, vanavond lelietjes-van-dalen, morgenavond tulpen. Wat verder? Ik kon hem de anjelieren aanbevelen, de rozen in prachtige variëteit, alles

uit Menton. Goed, zei hij, dat is voor twee volgende avonden. Wat verder? Tuberosen, leliën, arumskelken, exquise pensées. Goed, goed, was het weer, noteer s'il vous plait. Dat is voor een week. Zijn er seringen? jasmijnen? Ik wil seringen voor Zaterdag, en jasmijnen, heel veel jasmijnen voor Zondagavond. Er is maar één adres voor: Marion! Ik was verbaasd, ik vroeg of hij inderdaad de prima ballerina van de Opéra Comique bedoelde. Er is geen andere vrouw in de wereld! riep hij en ging zoo, met de hand naar boven gestrekt, den winkel uit.

Dien avond gingen wij zelf Faust zien. Wij zochten overal naar De Moralis en ontdekten hem eindelijk, heel in donker achteraan op de amphitheatre, alsof hij zich verborgen hield. Na de pauze zagen wij hem niet meer. Mijn vrouw, die door de binocle keek, vond dat Mlle Tintarion erg hijgde bij het dansen. Den volgenden avond, bij de Don Juan, was het evenzoo, na de pauze geen spoor meer van De Moralis. Van Mme Hublon hoorden wij hoe de bloemen in de kleedkamer ontvangen werden. Mlle Tintarion was stil, zij had een trekje van zenuwen aan de neusvleugels. Nu en dan kwamen haar vriendinnen Mlle Legagne en Mlle Chrestien even binnen en keken van de bloemen naar haar. Op den Zondagavond, toen het achter de coulissen naar jasmijnen rook of men in het park van Saint Cloud wandelde, zooals Mme Hublon zei, zag zij bij het ontkleeden dat mademoiselle een traan veegde. Haar handen waren koud.

Toen kwam die groote scène waarbij wij tegenwoordig

waren, mijn vrouw en ik. Ik heb er zijn vader en moeder van verteld. De Moralis had mij den dag tevoren gewaarschuwd: Het zenden van bloemen loopt weer naar het toppunt, zei hij, morgenavond vertrek ik naar Londen, maar met een ander hart. En ik moest zorgen voor zóóveel bloemen dat wij besloten ze met twee fiacres te brengen. Ditmaal niet naar de opera, maar om drie uur in den middag bij haar thuis. Het was bijna zoo warm als in den zomer. Wij droegen de bloemen boven, geholpen door de koetsiers, ik geloof dat nog nooit een bloemist zoo'n bestelling heeft uitgevoerd. Met armen vol liepen wij naar boven, er waren er zooveel dat een gedeelte op het portaal en op de trap neergezet moest worden. In de kamer van Mlle Tintarion waren de jalouzieën neergelaten. Zij was gekleed voor de reis, met hoed en mantel, Mme Hublon droeg de gepakte valiezen binnen.

Toen kwam De Moralis, groot van geluk, het hoofd rechtop, als een overwinnaar. Hij kuste haar even op de wang. En zij keek rond naar de bloemen, en zij keek hem aan, zonder een woord.

En opeens veranderde haar houding, zij wendde het hoofd naar de gesloten jalouzieën en staarde. Aan den overkant was een violoncellist die zich oefende, ik denk dat het venster daar open stond. Het was een melodie die ik weleens gehoord heb, ik weet niet waar, het klonk als een ouderwetsch menuet. Het is eigenaardig dat het geluid van een violoncel alleen mij altijd sentimenteel maakt, ik zou er zelfs tranen van kunnen krijgen. Mlle Tintarion

ging op de sofa zitten met den zakdoek voor de oogen. De Moralis knielde voor haar neer. Wij zijn toen weggegaan, mijn vrouw en ik.

Van Mme Hublon hoorden wij den dag daarna dat hij alleen vertrokken was. Was hier een te groote tegenstelling? Wat kon de reden zijn? Wat anders dan de liefde met haar mysteries.

10
Het verhaal van de kleedster

Laten wij niet hard oordeelen over het voorkomen van een mensch. Men kan nog zoo mooi geboren worden, als het leven onvriendelijk is gaat alle schoonheid verloren. Ik was een mooi kind en wat is daarvan gebleven? Onder de leelijkheid van een vrouw zit soms veel schoonheid die mishandeld is.

Zoo erg is het intusschen niet met mademoiselle, dat men zich over haar uiterlijk ongerust hoeft te maken, zij is pas acht-en-twintig en zij heeft energie, haar bloei moet nog komen. Alleen maakt het mij soms droevig te zien hoe zij in dit eene jaar veranderd is. De dokter vergiste zich toen hij, in die dagen van de erge koortsen, steeds herhaalde dat het niets was dan een kwaal van de zenuwen, die voorbij zou gaan met drankjes en versterkende voeding. Het zat dieper dan de zenuwen en mijnheer Raynaud zag het goed in toen hij zei dat er maar één ding voor de ware genezing was. Dat was een echte vriend, een man die een offer wist te brengen. Helaas dat zij hem ook verloor.

In den eersten tijd van haar ziekte kwam ik elken dag

alleen omdat ik aan haar gehecht was geraakt. Als men de dames kleedt ziet men gauw het verschil van de karakters. Bij Mlle Jeanneton heb ik nooit goed kunnen doen, zij begreep zelf niet dat haar figuur moeilijk is. Mlle Adeline kon dingen zeggen waaruit plotseling bleek hoe egoïst, hoe ijdel zij is, hoe onoprecht. En mademoiselle, die plaagde me weleens, maar zooals een stout kind, zonder kwaad, en dan kreeg ik onverwachts een omhelzing en twintig francs. En toen ik, gedurende haar ziekte, zag hoe haar vriendinnen haar behandelden en kwaad van haar spraken, bood ik aan bij haar te blijven. De taal die zij onder elkaar spreken versta ik niet, maar als men goed op de gezichten en de gebaren let en naar den toon van de woorden luistert, begrijpt men genoeg. Bovendien, mademoiselle verborg nooit iets voor me, integendeel, zij vertrouwde mij veel toe. Dat Mlle Jeanneton en Mlle Adeline hun toiletten konden bekostigen op een wijze, die de andere dames van het ballet hun benijdden, hadden zij aan mademoiselle te danken, die even gemakkelijk is met duizend francs als ik met twee stuivers. Maar nauwelijks kregen zij het vermoeden dat de ziekte lang kon duren of zij toonden hun waren aard. En het werd ruzie tusschen die twee, wie de plaats van de prima zou krijgen. Dat interesseert mij niet, want mademoiselle zal het niet meer worden.

Toen de koorts afnam vertrouwde zij mij veel van haar geheimen toe. Op een morgen vond ik haar wakker, met een kleur en blinkende oogen. Ik word gauw beter, zei ze, loop naar den overkant en vraag dien violoncellist

even bij me te komen. Toen ik terugkeerde met de boodschap dat hij al sinds drie weken vertrokken was, een Spanjaard die zijn rekening niet betaald had, schrok zij. 's Middags was zij weer vroolijk, zij had een gelukkigen droom gehad van mijnheer Raynaud. Ga naar dien vriend van u, zei ze, dien bloemist en vraag hem het adres van mijnheer Raynaud. Die kan mij het best helpen want wij hebben het samen gedanst toen wij nog kinderen waren, hij kent de heele melodie uit zijn hoofd.

Den morgen daarna stond zij op, tegen het voorschrift van den dokter, en kwam in het salon voor de piano zitten, met een gezicht bijna zoo wit als haar peignoir. Telkens wanneer ik haar overreden wilde weer naar bed te gaan, zei ze: Even nog, het zweeft me in het hoofd, het komt dadelijk in de toetsen. Langzaam deed zij het met de vingers, zoekend, er kwamen van de inspanning druppels op haar voorhoofd. Mijnheer Ringelinck, die voor een week naar Holland had moeten gaan, kwam toen juist terug, hij juichte dat hij zijn dochter weer op zag en hield haar lang in de armen. Samen lukte het ons mademoiselle weer naar bed te krijgen.

Ondertusschen had ik met de Papelons gesproken en ik vertelde het mijnheer, dat er gezocht werd naar dien Raynaud, omdat die de dansmuziek wel kennen zou. Hij streek over zijn baard, hij dacht na. Menuet? zei hij, het is me of ik daar meer van gehoord heb, van een goede vriendin in Brussel. Wacht, ik ga haar telegrafeeren dadelijk hier te komen. En dan spreek ik ook even met

uw Papelon, want die Raynaud moet gevonden worden.

Loopen dat die man kan, ondanks zijn leeftijd en zijn gewicht, en dat met de warmte van die Augustusdagen! Binnen een uur was hij terug. Papelon denkt dat hij zeker niet meer in de stad is, zei hij, maar hij zal informeeren bij de prefectuur, of hij ergens in een hotel staat ingeschreven. En madame Hadee kan vanavond uit Brussel hier zijn. Wat er voor mademoiselle gedaan moet worden, wordt gedaan.

Dien avond arriveerde die dame. Op weg van het station had mijnheer er al met haar over gesproken en toen zij bij mademoiselle aan het bed zat, als een moeder, hoorde ik dat zij over het menuet spraken, om beurten zongen zij iets. En den volgenden middag kwam Papelon met dien Raynaud, een bescheiden jongeman, die mademoiselle met eerbied begroette. Ik hoorde dat hij ook voor dokter had gestudeerd, hij voelde haar even den pols en hij zeide dat zij morgen wel met hem voor de piano mocht zitten. Over het menuet lachten zij of hij er alles van wist en haar gerust stelde. Ah! riep mijnheer Ringelinck, Boccherini! De dame herhaalde het, ik weet niet hoeveel keeren ik Boccherini hoorde zeggen. En mijnheer was vroolijk en schudde Raynaud dikwijls de hand. Die jongeman informeerde bij mij naar de beste musici van de Comique, maar ik kende alleen den naam van Juillerot, voor wien ik soms een boodschap overbracht aan een van de dames.

's Morgens om half elf was hij er al met drie anderen, twee met een vioolkist, een met een violoncel. Zij zaten

om de piano toen mademoiselle binnenkwam, in haar Chineesche peignoir. Ah, mademoiselle, zei Juillerot met een buiging, u wil een nieuwen dans instudeeren en u kiest het verrukkelijk menuet van Boccherini, dat zal mooi zijn, geïnterpreteerd door u! Zij speelden, het klonk heel liefelijk. Maar al bij het begin onderbrak mademoiselle hen, zij wilde het langzamer, plechtiger. Lento, maestoso, zei ze. Juillerot en de andere violist waren het niet met haar eens. Arioso, allegretto, wilden zij het. Zij floot het voor zooals zij het wenschte. Pardon, mademoiselle, zei de violoncellist, waar hebt u het zoo gehoord? in Duitschland misschien? Boccherini gaat zóó, op schoentjes van satijn. En hij speelde, zacht, vlug. Zij konden het niet eens worden, maar tenslotte gaven de musici toe om het langzaam te spelen. Ook Mme Hadee had gezegd dat het langzaam moest, zooals zij het zich herinnerde. Zij deed iemand na, dien zij het had zien dansen, en proestte van het lachen. Goed, het werd langzaam gespeeld. Maar na een poosje schudde mademoiselle weer het hoofd. Het was niet hetzelfde wat de violoncellist van den overkant had gespeeld. Zij had een discussie met Raynaud, die toegaf dat zij het als kind toch anders hadden gehoord, maar later had hij dien dans toch altijd voor Boccherini gehouden. Mijnheer Ringelinck kwam tusschenbeide. Wacht eens, zei hij, nadenkend. Was het niet op Carnaval voor Marion naar het pensionaat ging? Was het niet een zekere Deursting die het je leerde? Neen, zei Raynaud, hij heette Janson. Janson? vroeg mijnheer, ah, ik weet het, Jonas

was de man. Wel, niets is eenvoudiger dan een telegram aan Jonas om even hier te komen, dat heeft hij zeker voor ons over. Mme Hublon, wees zoo goed het telegram dadelijk te laten verzenden.

Men ziet het, mijnheer telde geen bezwaren om aan een wensch van zijn dochter te voldoen. Ik sprak er over met Raynaud, die het mij verklaarde. Mademoiselle had een idée fixe, dat zij niet gelukkig kon worden als zij juist dezen dans niet kende. Nu mocht men over idées fixes denken zooals men wilde, meende hij, zij bestonden nu eenmaal en als het geluk er van afhing, deed het er niet toe of het een idée fixe was of wat ook. Ik had redenen om te gelooven dat hij meer dan een gewone genegenheid voor haar koesterde en nu ik zag, hoe hij zijn best deed om haar met dezen dans te helpen, begreep ik wat voor karakter hij had. Vreemd, dat ik hem nooit anders dan bij zijn voornaam heb hooren noemen, hoewel men soms ook dokter zei. Had ik in mijn goede jaren zoo'n man ontmoet, wie weet wat er van mij geworden was.

Binnen een dag of tien was mademoiselle veel beter, alleen had zij die kleur van porcelein waar de adertjes door schenen, en een figuurtje of zij zeventien was. De dokter stond er op dat zij voortging met de pillen en drankjes en veel bedrust, maar als Raynaud ervan hoorde zag ik dat hij dat alles onnoodig vond. Tegen haar vader zei hij: De muziek, mijnheer, die eene dans die zij in het hoofd heeft en niet weet, als wij dien vinden wordt het een mooie tijd voor ons allen.

In deze dagen was er ook afleiding van veel bezoek. Het kwartet kwam iederen morgen, soms ook 's middags, men begrijpt het als men de gulheid van mijnheer kende. Raynaud nam geen honorarium aan dan een doosje Russische cigaretten.

Onder de bezoekers was er een die ongetwijfeld als bewonderaar kwam, een mijnheer de Roodenburgh. Hij scheen het hier wat bizarre te vinden, met al die muziek en die discussies over de danspassen. Hij was bijzonder hoffelijk en zei dikwijls dat mijnheer over hem beschikken kon.

Dan waren er vrienden uit Holland, wier namen ik niet weet, veel vrienden: jonge echtparen en ouderen, allen vroolijke menschen, dadelijk tot dansen bereid als de musici zich maar even lieten hooren, en op allerlei plekjes van het salon en de zijkamer zag men glazen en schoteltjes met bonbons. In de stad ontmoette mijnheer ook andere vrienden, over wie hij met zijn dochter praatte.

Mademoiselle had behoefte haar hart uit te storten. 's Morgens voor zij opstond hield zij lange gesprekken met Mme Hadee en wanneer ik haar hielp bij het toilet vertrouwde zij mij allerlei dingen toe. Zoo van een heer, die de vader was van dien Moralis en in groote zorg verkeerde. Mijnheer had aangeboden hem bij te staan met geld, maar dat had hij geweigerd. En ook dat de moeder van Moralis erg ziek was. De vader was dan ook hier gekomen om hem te zoeken, want in Londen was hij niet. Mademoiselle lag over die dingen veel te denken.

Toen kwam die heer die per telegram uit Holland ontboden was, een zwaarlijvige en hartelijke man, en hij bracht twee vrienden mee, een deftig gekleede heer, die in het begin stil en vormelijk was maar later luidruchtig werd, hij heette Eweg. En een lange, magere man, een majoor en retraîte, die er uitzag als een artist. Zij spraken bij voorkeur Fransch, maar ik had moeite ze te begrijpen.

Die eene heer, Janson of Jonas, was degene die het misverstand over den dans moest ophelderen. De musici kregen bericht vroeg te komen, aan het begin van October was dat, een frissche zonnige dag. Telkens wanneer ik binnen kwam zag ik dien heer, die toch veel te zwaar was om nog te dansen, met de slippen van zijn jacquet wijd uitgespreid door het salon stappen, met kleine pasjes of hij trippelen wou, en dan kwam hij bij Juillerot staan, en tikte op zijn viool, en discussieerde hoe het moest. Hij wilde het veel langzamer. En dan tilde hij de slippen van zijn jacquet weer hoog op en zei: Comme ça, comme un prince, comme un pa-onn. Een pauw, bedoelde hij. De anderen lachten telkens, Mme Hadee met den zakdoek voor den mond, en mijnheer Eweg deed hem na en sprak ook al van een pa-onn. Na een uurtje zag ik Raynaud op het portaal ongeduldig heen en weer loopen. Mais il est absurde, zei hij, ce spécialiste de menuet à paon.

Na het déjeûner zetten zij de studie voort. Er ontstond weer een discussie. Eerst zei mijnheer Jonas dat de musici de maten niet begrepen, want wat hij geleerd had was heel anders. Daarna ging hij zitten, schudde koppig het

hoofd en zei dat hij Boccherini nooit had hooren noemen, het kon onmogelijk Boccherini zijn.

Juillerot antwoordde: Dat begin ik ook te gelooven. Maar er was ons gevraagd dit te spelen. Beter de mooie muziek van Boccherini dan een dans dien niemand kent.

Mijnheer Ringelinck sprak toen heel verstandig, hij zei: Hoor eens hier, er moet toch iemand zijn die het kent, want onze vriend Jonas is niet de man om een dans uit te vinden, dus moet hij het van een ander geleerd hebben. Is dat niet zoo, Jonas? Welnu, als hij nog weet van wien hij het geleerd heeft kunnen wij daar navragen.

Mijnheer Jonas knikte en noemde een naam. Het gezicht van mijnheer betrok. Die dame is ernstig ziek, zei hij, maar ik zal dadelijk aan Walewijn schrijven.

Toen betrok ook het gezicht van Raynaud en hij bleef verder stil.

Daarna zaten mijnheer en Jonas op de tweeling-crapaud in ernstig gesprek, heel lang, want toen ik weer binnen kwam met het drankje zaten zij er nog. Ik begreep dat het over de ouders van Moralis ging.

Mademoiselle was vermoeid en stil, zij had een droevigen trek om de lippen en soms sloeg zij de oogen naar mij op. Een kamer vol menschen die aan niets anders dachten dan aan een dans, en er over lachten en praatten met drukke woorden, alsof er niet iets ernstigs onder lag. Alleen zij, die er de genezing van verwachtte, was vervuld van den waren zin.

Hoewel nu die goedige Jonas de musici niet verder kon

brengen, kwam hij iederen morgen en telkens probeerde hij hun uit te leggen wat hij bedoelde, maar hoe hij het ook voorzong en pasjes maakte, zij begrepen hem niet. Ook die major kwam soms mee. Dien vertrouwde ik niet, hij keek mij te veel naar mademoiselle en niet met onschuldige oogen. Later hoorde ik dat hij ook bij de twee Hollandsche danseuses, Chrestien en Legagne kwam en hun alles vertelde wat hier in huis gebeurde, hoewel hij van de brouille wist.

Gedurende de regenachtige en donkere dagen die volgden hadden wij den eenen tegenslag na den anderen. Mademoiselle kreeg een inzinking, ontstaan uit een gewone verkoudheid, zij bleef weer in bed, met lichte koorts en een hardnekkigen hoest. Mme Hadee loste mij af met de zorgen. De musici mochten vooral niet weggezonden worden, zij moesten 's morgens in het salon spelen, elegante muziek, dan kon mademoiselle het in bed hooren, gedempt. Weet u, madame Hublon, zei ze, misschien komt die melodie onverwachts. Ach, zoolang er muziek is blijft de hoop.

Toen verliet Raynaud ons. Ik had opgemerkt dat hij den laatsten tijd zoo melancoliek naar haar keek. Hij schreef haar een kort briefje, dat het hem speet niet meer met het kwartet te kunnen spelen, omdat hij plotseling op reis moest. Eerst vond ik het vreemd, dit abrupte afscheid, maar uit enkele gezegden van mademoiselle begon ik te begrijpen. Zij sprak dikwijls met hem over Moralis en zij had al eens gevraagd of hij, Raynaud met

hem wou gaan spreken en zeggen dat zij genoeg geboet had en verstandig was geworden. Raynaud had steeds geantwoord dat het beter was te wachten tot zij dien dans kende, maar zij was ongeduldig en drong aan. Natuurlijk werd het te veel voor hem. Hij had al veel vriendschap gegeven en dat was voor een man, die iets anders voelde, al meer dan men verwachten kon. Het gaat zonderling in de wereld. Ik geloof zeker dat zij met hem gelukkig had kunnen zijn, maar het schijnt soms of wat de liefde wil niet het geluk is.

Het was nu minder druk in huis, zonder al die mannen. Mijnheer moest tegen Kerstmis voor eenigen tijd naar Holland waar hij, zooals ik voor het eerst hoorde, nog zijn vrouw had. Mademoiselle had daar nooit over gesproken. Om hem te vervangen kwam zijn zuster, een allerliefste vrouw, voor wie ik van den eersten dag een groote sympathie koesterde. Zij behandelde mij ook als een vertrouwde vriendin, niet als een ondergeschikte. Dan was Mme Hadee in huis, ook een hartelijk persoon. Mannen zagen wij niet in die dagen omtrent het nieuwe jaar, behalve in den morgen Juillerot en zijn kameraden.

Toen ontving Mlle Ringelinck een langen brief van haar broer, die veel indruk op haar maakte. Zij sprak er over eerst met Mme Hadee, daarna met mij. Hij schreef voornamelijk over mijnheer Walewijn, dat was de vader van Moralis. Die bevond zich in groote moeilijkheden. De zoon had in Londen ongelooflijk hooge sommen uitgegeven voor de opvoering van een ballet. De mon-

teering daarvan verslond rijkdommen, hetgeen men begrijpt als men weet dat er voor ieder van de driehonderd danseressen minstens vijf costuums noodig zijn, daarbij de salarissen, ook voor de musici en het overig personeel. Moralis had er meer dan een fortuin, dat hij geërfd had, bij verloren en zijn vader had ik-weet-niet hoeveel bij moeten passen. Daarbij kwam dat hij voor geschenken rechts en links roekeloos met het geld omsprong. De vader leefde in vrees van een débâcle. Mijnheer Ringelinck had hem opgezocht en hem zijn hulp aangeboden, hij was rijk genoeg om den jongeman door alle moeilijkheden heen te helpen, maar mijnheer Walewijn had geweigerd en daar een reden voor gegeven.

Wij besloten over de geldelijke zaken niet met mademoiselle te spreken, het zou haar maar bedrukken. Maar wij waren het er niet over eens of wij het andere deel van den brief voor haar zouden verzwijgen, en dat was dit:

De reden, waarom mijnheer Walewijn de hulp weigerde, was dat zijn zoon een leven leidde, dat hij niet goedkeurde. Hij had een vriendin, een Amerikaansche danseres, met de buitensporigste caprices, een vrouw die al een millioenair en een lord geruïneerd had, de namen werden er bij vermeld. Zelfs dit vond mijnheer Walewijn het ergste niet. Maar de vrouw was betrokken geweest in een schandelijke zaak en hoewel zij vrijgesproken was hield de politie haar nog in het oog. En Moralis wilde met haar trouwen.

Wij beraadslaagden of mademoiselle hiervan weten moest. Mme Hadee wilde het voor haar verzwijgen. Ik

daarentegen vond dat het beter voor haar was de waarheid te weten. Beter geen hoop dan een holle illusie. De wanhoop mag hard zijn, maar een hoop, die nooit vervuld wordt, verteert langzaam. Mlle Ringelinck was het met mij eens. Beter verminkt en gezond, zei ze, dan altijd kwijnen.

En zij sprak er over. Toen ik een uur later in de slaapkamer kwam lag mademoiselle met een glimlach naar het plafond te staren. Zij wenkte mij, dat ik bij haar moest zitten. Madame Hublon, zei ze, ik had niet gedacht dat mijn lieve tante zoo onverstandig was. Zij wou dat ik niet meer aan hem denken zou, omdat hij een vrouw heeft. Waarom, madame, waarom zou ik al zooveel jaren naar een rhythme zoeken? Omdat het zijn rhythme is. Vind ik het, dan vind ik hem. Met iemand die het niet heeft kan hij niet leven.

Zou er eenig verschil geweest zijn als wij het voor haar verzwegen hadden? Wij menschen, al meenen wij nog zoo wijs te zijn, wat begrijpen wij van de liefde?

In haar ziekte kwam geen verbetering, integendeel, zij werd magerder. De dokter sprak van een zachter klimaat.

Maar op een morgen, toen ik juist bij haar was geweest om de chocolade te brengen en weer binnen kwam, was zij van het bed opgestaan. Ik hoorde de piano en vond haar in het salon. Gelukkig brandde het vuur daar al. Ik weet het, zei ze, of tenminste ik ben op weg. Ik heb het gedroomd.

Is het niet vreemd dat dienzelfden morgen de post een brief voor haar bracht van mijnheer Walewijn? Hij schreef

dat zijn vrouw gestorven was. Op haar laatsten dag was zij nog begonnen aan een brief voor mademoiselle, maar zij had hem niet voltooid. Het waren ook maar weinig regels. Mademoiselle vertaalde het voor mij:

...Als ik mij niet vergis - maar het is al lang geleden - was het de Pavana Castillana die de heer Jonas bij ons danste. Ik leerde het van mijn vader, die weer van mijn grootvader had gehoord dat het niet deugde als men er niet dezelfde Moorsche statigheid in had van de zarabanda. Ik zeg zarabanda, dat is een zang, maar hij wilde den stijl aanduiden. In mijn jeugd kende ik het, nu zou ik het niet meer weten. Danst men te vlug, dan herinneren eenige maten aan een menuet van Boccherini. De Pavana Castillana is edeler. Ik vrees dat men dezen dans zelfs in Spanje niet meer kent...

En ziedaar, zwak was zij, zeker, mager, met de wangen ingevallen. Maar zij had een nieuwe kleur op het gezicht, een klaren glans in de oogen. Dat was de jeugd, weer opgestaan om de schoonheid terug te brengen, de hoop van een hart dat blind is en toch weet. Zooiets te zien is misschien mooier dan het te ondervinden.

11
Het verhaal van een andere dame

Het was een droevige kermis en niet om dat te zien had ik mijnheer van Roodenburgh verzocht mij in kennis te brengen met de Ringelincks. Ook zou ik hier niet zoo lang gebleven zijn als ik niet een diep, maar weemoedig gevoel voor Marion had opgevat. Ik had van Roodenburgh in Den Haag leeren kennen in den tijd toen mijn man daar geplaatst was, ik ontmoette hem ook in Londen en daarna, toen ik weduwe was, in Parijs. De nieuwsgierigheid dreef mij de danseuse van het ballet te kennen, die de Moralis had weten te betooveren. Een ongepaste nieuwsgierigheid, ik erken het, die mij geen goed kon doen toen ik eenmaal besefte dat ik moest vergeten. Maar op mijn leeftijd wordt men soms, tegen het verstand, gedrongen om nog iets voor het onbevredigd hart te zoeken, een laatsten geur van den zomer, een droom van wat had kunnen zijn. Dat kondigt het eind van de verwachting aan, ik weet het, daarna blijft men eenzaam met de berusting, misschien met een herinnering, bouquetten rozen.

De heer Ringelinck had pas de villa Mirafior boven

Nice gekocht en toen ik hem zeide dat ik er de meeste villa's kende omdat ik daar vroeger met mijn ouders den winter doorbracht, noodigde hij mij uit de gast te zijn van hem en zijn dochter. Ik wist nog niet dat hij buitengewoon gul was met uitnoodigingen en dit was de gelegenheid om de dochter van nabij te zien.

Laat ik dadelijk zeggen, dat ik haar lief heb gekregen, dat ik nooit een jonge vrouw heb gekend zoo helder en open, zonder de minste smet van belangen. Of zij de Moralis werkelijk bekoord heeft, ik weet het niet. Zij is onaardsch, zij leeft hier in een lichaam omdat het niet anders kan, maar het is zoo broos dat het geen behoeften heeft, en haar hart is ergens anders. Haar groote oogen kijken iemand aan of zij de menschen nooit zal begrijpen. De dichter kan zijn hart aan haar verliezen, niet de man. Niet een man zooals hij, die door een idee bezeten is en de vrouwen ontvlucht. Misschien vergis ik mij, want welbeschouwd is hij een raadsel voor mij gebleven. Wie zou gedacht hebben dat hij veroverd kon worden door een schepsel als die Amerikaansche?

Het was een van de eerste dagen van Mei toen ik in Nice aankwam. Aan het station kreeg ik een indruk van mijnheer Ringelincks gastvrijheid, want hij haalde niet alleen mij af, ook twee heeren, die Deursting en Eweg heetten, die elkaar evenmin kenden en toevallig met denzelfden trein hadden gereisd. Er waren twee automobielen voor ons. Aan den weg naar de Mont Gros vond ik niets veranderd, maar het park van Mirafior scheen mij weelderiger

van plantengroei, de geuren deden mij aan mijn kindertijd denken. Aan de villa was veel bijgebouwd.

Van de kamenier Hortense - voor wie ik op mijn hoede zou moeten zijn, een welbespraakte persoon, die veel opmerkte - hoorde ik dat er nog andere gasten waren en dat de rijke Amerikaan O'Dinnell aan het diner zou zijn, de eigenaar van Les Palmiers. Ik ging rusten, maar om vier uur stond ik al op, omdat er beneden mij piano werd gespeeld op een wijze zooals alleen een virtuoos dat kan, uitbundig, brillant, de soort muziek die van het eerste oogenblik verveelt. En hij speelde zonder even op te houden. Beneden was de muziekzaal.

Toen ik voor het diner kwam was ik verwonderd zooveel menschen te zien, hoewel ik er toch al verscheidene in het salon had ontmoet. Ik telde zestien personen aan de tafel. Mijn plaats was tusschen mijnheer Eweg, een ondernemer, ik dacht van bouwwerken, maar dat bleek niet zoo te zijn, en een jonge vrouw, mevrouw Hélène Rosenhoff, een vriendin van Marion. Eweg vroeg of ik ook voor de gezondheid kwam, evenals hij en de heer Deursting, die professeur was en zich wat zwak voelde. Verder sprak hij over de natuur, vooral de palmboomen bewonderde hij en natuurlijk de oranjeboomen. Connaissez-vous le pays où fleurit l'oranger? vroeg hij met een verrukten blik naar de ramen en de zee in de verte.

Er waren nog drie jonge vrouwen, van wie de eene eveneens een vriendin, en twee van wie ik mij de namen niet herinner. Maar de merkwaardigste persoonlijkheden

waren O'Dinnell, die alle schotels voorbij liet gaan en boos naar zijn leeg bord zat te kijken, en zijn vrouw; voorts een dame die zich gemaquilleerd had als een clown, Lady Pamela Brocksopp, en de maestro Chlepski, de traditioneele artist, of liever genie. Hij zat tusschen mijnheer Ringelinck en Lady Pamela, die hem heraldisch flankeerden met de gezichten schuin opgeheven in bewondering, gedurig glimlachend over hetgeen hij zeggen zou. Soms deed hij niets dan snel eten, maar zoodra hij zijn bord van zich had weggeschoven, maakte hij zich breed met de elbogen op tafel en verhief zijn geluid, dat hij even machtig beheerschte als de pianoforte. Hij genoot het vertrouwen van de meeste gekroonde hoofden en over alle beroemdheden wist hij een weinig vleiende aardigheid te zeggen. Het viel mij tegen van mijnheer Ringelinck, die op mij den indruk had gemaakt een oprechte man te zijn, dat hij zich door dit genre liet imponeeren. Later vertelde de kamenier van Marion mij de reden. Hij meende zijn dochter zooveel mogelijk afleiding te moeten geven, vandaar ook het aantal gasten, en de maestro had aangeboden haar een zekere muziek te leeren waar zij bijzonder op gesteld was. Het was de affectie voor zijn dochter die hem verblindde. Toen hem op een dag de oogen open gingen werd hij, vrees ik, door een ander verblind.

De Engelsche en de Amerikanen waren even onbeminnelijke typen. Jegens de O'Dinnells deed onze gastheer eerder onverschillig, maar zij zonden zijn dochter iederen dag bloemen, daarom noodigde hij ze iederen avond bij

den dans. En Lady Pamela beschouwde hij als hofdame van messire maestro. Het zijn gewoonlijk zeer jonge of bedaagde vrouwen die, bij gebrek aan een beteren godsdienst, een artist verafgoden. Maar ik heb reden Lady Pamela ervan te verdenken dit niet geheel belangeloos te doen, want ik had al eerder gehoord dat zij musici bij vermogende families introduceerde, bij wijze van impressario.

Mijnheer Ringelinck had een mooie balzaal aan het huis laten bouwen, waar wij den avond doorbrachten. Er werd iederen avond gedanst. Voor degenen, die er geen lust in hadden, waren de biljartzaal, de serre en de muziekzaal beschikbaar. Er kwamen nog een paar heeren, die in de stad verblijf hielden, een Argentijn, een Rus, een Oostenrijker. Zij maakten Marion expressief het hof en deden hun best mijnheer Ringelinck te behagen. Ook deze typen waren niet nieuw voor wie in de streek bekend is. Een gemoedelijke gastheer, een vergulde dochter, een casino, daar fladderen zij een seizoen om heen en verdwijnen.

Om Marion te zien had ik tot dusver weinig gelegenheid gehad. Nu kreeg ik mijn eersten indruk in de balzaal. Oh, droevig! Was dit de prima ballerina geweest, gevierd nog pas twee jaar geleden? Bij iedere invitatie trok zij de wenkbrauwen samen, stond langzaam op, of zij te vermoeid was maar het niet laten mocht. Zij bewoog zich met een waardigheid die men van haar tengere gestalte niet verwacht zou hebben, een waardigheid die vreemd

afstak bij de nieuwe Amerikaansche dansen. Alleen in de waltz, met haar vader tot partner, zag ik een glimlach en een sierlijkheid, die deed vermoeden dat voor haar de dans meer was dan voor anderen. Voor ons is het een vermaak, soms wel een vreugde gedurende een kort oogenblik. Voor een geboren danseres, zooals zij, is het wat het licht voor een vlinder is. Het speet mij dat ik haar niet in het ballet was gaan zien. Dien avond wist ik al dat het niet een ziekte van het lichaam was, die den dans in haar gebroken had. Het laatste spoortje van rancune was gelukkig bij mij verdwenen, ik voelde nu niets dan medelijden, een behoefte om haar in de armen te nemen.

Eerder dan ik gedacht had hoorde ik over de Moralis spreken, eigenlijk over zijn ouders, ik had het liever niet gehoord. In den morgen had ik een oogenblik met Marion gewandeld, toen haar naar de muziekzaal begeleid, maar ik had geen ooren voor de rhapsodieën van den maestro en ik was naar de biljartzaal gegaan. Daar vond ik voor het venster de heeren Deursting en Eweg, met sigaren en portwijn, in bewondering voor de blauwe zee. Eerst spraken zij Hollandsch, waarvan ik in den Haag wel eenige woorden had geleerd, maar niet genoeg om een gesprek te volgen. Toen ik den naam de Moralis hoorde noemen zeide ik dat ik den Londenschen metteur en scène eens ontmoet had. De heeren konden mij inlichten, ah! Mijnheer Deursting vertelde dat hij zijn leermeester was geweest in de aardrijkskunde, en hij had toen reeds voorspeld dat het verkeerd met hem zou gaan, een verkwister

die aan niets dan aan de vrouwen dacht, een man zonder plichtsgevoel. Beide heeren kenden den vader, een notaris Walewijn, wiens vrouw het vorig jaar gestorven was. En hierover kwam mijnheer Eweg aan het woord, langzaam, zakelijk, superieur. Hij was directeur van de grootste begrafenis-onderneming in zijn land en als zoodanig kwam hij in aanraking met de hoogstgeplaatsten. Ook de begrafenis van mevrouw Walewijn had hij bezorgd. Het was hem van den notaris tegengevallen, die immers bekend stond als zeer vermogend. Maar de zoon had zooveel geld verkwist dat hij voor zijn vrouw geen begrafenis overeenkomstig zijn stand kon bekostigen. Het ging in de tweede klas. Toch was het vervoer nog kostbaar geweest, omdat mevrouw wenschte begraven te worden in een klein plaatsje, waarvan Walewijn de seigneurie bezat, een boerendorpje aan een rivier. Niemand dan de echtgenoot was meegekomen. Hoewel er zich een familiegraf bevond had Walewijn een gewoon graf gekozen. En hij had geen monument gewild, zelfs geen steen, hetgeen mijnheer Eweg jammer vond omdat hij beschikte over een prachtigen voorraad marmer in verschillende kleuren, en bovendien een overeenkomst had met bekwame beeld- en steenhouwers. Zoo praatten de heeren nog een poosje voor zij terugkeerden tot den zoon, een verloren zoon volgens beiden. Toch had de ondernemer gehoord dat hij een week later op het kerkhof was geweest en de professeur wist te vertellen dat hij ook zijn vader had opgezocht. Het was een leege conversatie en ik vroeg mij af

waarom ik er naar luisterde. Ja, waarom? Kan hij dan niet meer un tel n'importe qui voor mij worden? Heb ik ook een dans verloren?

Pas bij de gong voor het déjeûner zag ik Marion uit de muziekzaal komen. Ik vroeg of de maestro mooi voor haar gespeeld had. Haar gezicht veranderde terwijl zij mij aankeek, een ondeugend trekje kwam in de plaats van den vermoeiden glimlach. Zij nam mijn arm en vroeg mij met haar te déjeûneeren in haar kamer. Madame Hublon, zei tegen de vrouw die ons bediende, zorg dat Mme de Ruzeaux een andere kamer krijgt dan boven de muziek, Madame houdt niet van rhapsodie. Ik ook niet.

Mme Hublon lachte. Maar als mademoiselle geen vertrouwen heeft in den maestro, waarom zegt u het niet aan mijnheer?

Omdat ik dan een anderen krijg, antwoordde zij, en wie weet wat die speelt. U denkt er ook zoo over, zei ze tegen mij, het is niet alles muziek dat uit een piano komt en een wijsje dat men fluit kan mooier zijn dan een brillante compositie. Mijn vader geeft mij te veel omdat hij mij één ding niet kan geven.

Van dat oogenblik verstonden wij elkaar. Wij spraken niet over het onderwerp waarover wij toch niets te zeggen hadden, maar ik wist dat zij mij even goed begreep als ik haar. En dat is de reden dat ik hier langer bleef dan ik mij had voorgenomen. Marion had in de afleidingen, die haar vader voor haar noodig vond, behoefte aan rust, en al waren er anderen, die haar veel genegenheid toedroegen,

haar tante en Mme Hadee, zij vond die het beste bij haar kamenier en bij mij, twee ouderen van wie tenminste de eene wist wat verliezen beteekende.

Ja, waarlijk, het kostte mij soms moeite hier te blijven. Hoeveel menschengezichten heb ik in die paar maanden gezien? hoeveel woorden werden er gesproken, in verschillende talen? hoeveel liederen gezongen, dansen gedanst? Vooral, hoeveel muziek werd er voortgebracht? Het dansen, oh, het dansen, middag en avond, alsof dat in deze wereld de hoogste vreugde was, een verlossing van alle misère. De dans was een verschijnsel dat men al eenigen tijd in aantocht had gezien en men weet hoe het toenam dadelijk toen de oorlog uitbrak.

En onder de gezichten die ik zag waren ook eerlijke, maar niet veel, zooals onder de muziek die ik hoorde weinig goede was.

Mijn spraakzame kamervrouw Hortense vertelde mij de ondeugden van de andere gasten, waarschijnlijk verklapte zij de mijne aan anderen. De kapper Chaudou, een méridional, die voor het gemak in huis verblijf hield omdat er zooveel te kappen viel, was haar man en die vertelde haar nog meer anecdoten over de gasten. Lady Pamela Brocksopp bestelde dagelijks twee flesschen zoeten wijn op haar kamer, tegen de rheumatiek, en in een lade verstopte zij tafelzilver, dat Hortense dan weer wegnam. De maestro had een lade vol verschillende jujubes. Hij was onzindelijk, zoodat Chaudou, wanneer hij hem gekapt had, zich de handen moest desinfecteeren. Dan was er

de vriendin Mme Cécile Vink, een persoon met een onschuldig voorkomen, die samen met Mlle Mujac, de sopraan, 's morgens naar de keuken ging om met den kok over het dessert te spreken. Vandaar de veelvuldigheid van baba au marasquin en glacé napolitaine. Maar behalve aan het dessert wilde Corneille, dat was de kok, niets aan zijn menu's veranderen.

Die Mlle Mujac, uitgenoodigd op verzoek van den maestro en Mr O'Dinnell, kwam begin Juli met twee bewonderaars, een Serviër en een Hollander. Deze heeren logeerden weliswaar in de stad, maar zij brachten den heelen dag hier door, van het déjeûner tot na middernacht. Beiden droegen hun bewondering over op Marion, hetgeen Mujac zich niet aantrok omdat O'Dinnell haar veel aandacht wijdde. Ik sprak van eerlijke gezichten. Met de hier genoemden was het lijstje van de individuen, die een losse opvatting van het geweten hadden, voltallig, enkele anderen kwamen er later bij. Het was een kleine, maar uitgezochte collectie avonturiers, die mij herinnerden aan wat een vriend in Londen, Sir Randells Bowlder, die politie-rechter was, weleens vertelde van dergelijke typen. Op een avond noemde ik, in een gesprek met mijnheer Ringelinck, zijn naam en ik merkte dat de Serviër de ooren spitste. Ik heb er zelfs over gedacht mijn gastheer een wenk te geven, maar hij bleek verre van onnoozel te zijn.

Mijnheer Ringelinck behoorde tot die menschen die lang verdragen zonder ongenoegen te toonen, maar dan zoo onverwachts handelen dat men er zich over verbaast.

En hij had een origineelen stijl. Terugkeerend van een wandeling zag ik op het bordes voor de deur hem en zijn zuster, vriendelijk lachend en buigend voor den Serviër en den Hollander, die in de automobile wegreden. Mlle Pulchéria, steeds lachend, nam mij mee en zeide: Zoo is mijn broer, heel goed maar niet gek. Hij liet de automobile voorkomen en verzocht die rare lui dadelijk weg te gaan, zonder andere reden dan dat hun gezichten hem niet meer bevielen. Natuurlijk heeft hij wel een andere reden, die zal hij zelfs tegen mij niet zeggen. Let op of hij de automobile niet nog eenige keeren laat voorkomen.

De rare lui werden reeds twee dagen later door anderen vervangen, zelfs door vier personen, binnenkort door meer. Eén was een oude vriendin, een zekere Mlle Vervarcke, door Marion en haar vader zoowel als door de jongere vriendinnen Mme Rosenhoff en Mme Vink enthousiast ontvangen en omhelsd, een gezellige grijze dame met een kleur als een dahlia. Zij was directrice van een pensionaat in Brussel. Maar zij kwam niet alleen en van de heeren die haar vergezelden behoorden er twee weer tot de rare soort. Dat waren beiden professeurs de danse, een Portugees Cotinho en een Belg Vangeughem. Zonderling dat zij van den eersten dag vriendschap sloten met den professeur Deursting, die zich na het vertrek van zijn vriend Eweg wat verveelde, maar nu zijn eigen vertrek weer uitstelde. De vierde van de nieuwe gasten was een juwelier, eveneens uit Brussel, die op verzoek van mijnheer Ringelinck een collectie kwam toonen. Ik had Marion

geen enkel sieraad zien dragen tot zij, voor een dag of tien, een eenvoudigen ring aan de pink deed. Volgens Mme Hadee had haar vader haar dien gegeven op een avond van Carnaval, madame herinnerde het zich goed, een avond dat zij een menuet danste. Nu had haar vader opgemerkt dat zij dien ring droeg en dadelijk besloten haar kostbaarder dingen te geven. Hoewel zij er onverschillig voor bleef kocht hij de mooiste sieraden voor haar. En hij toonde weer hoe gul hij was, alle dames moesten iets uitzoeken. Ik wilde er geen gebruik van maken. Maar hij had gezien dat ik een dun paarlen-collier mooi had gevonden en 's avonds lag het étui in mijn kamer op de tafel. Ik wist niet hoe ik het geschenk kon teruggeven zonder hem te grieven, daarom besloot ik het te bewaren tot ik er een gelegenheid voor vond.

Spoedig had ik ook reden mijn verblijf hier niet langer te rekken. De heer Deursting, met wien ik zelden sprak, kwam eens tot mijn verwondering onder de pergola naar mij toe en, wijzend naar mijnheer Ringelinck die voor ons liep, zei hij: Onze vriend schijnt het hoofd kwijt te raken. Al bezit hij meer dan ik, u moet niet denken dat hij millioenair is en ik verzeker u dat een huishouding zooals hier handen vol geld kost. De rest van zijn woorden herinner ik mij niet. Of het waar was of niet, ik meende dat ik niet verder mocht genieten van de grenzenlooze gastvrijheid. En ik kondigde Marion mijn vertrek aan voor de volgende week, omdat ik eindelijk een lang uitgestelde reis wilde maken. Zij werd er stil van en kreeg tranen in de

oogen. Madame, zei ze, ik wou dat alle anderen weggingen en u bleef. U en ik, wij hebben genoeg aan de stilte. Ik voelde dat ik een vriendin naast mij had, een vriendin die mij noodig kon hebben. Zij had maar te schrijven, zei ik, en ik kwam. Wij keken naar de bladeren en ik geloof dat wij aan hetzelfde dachten.

Die laatste week van mijn verblijf kwamen er weer andere gasten en er hadden dramatische scènes plaats. Voor mijnheer Ringelinck kwam er een vriend uit Holland, een Dominicaner pater, met wien hij veel in zijn bureau zat, tot laat in den nacht. Hij kreeg het ook zeer druk met correspondentie en hij liep met zijn zuster heen en weer langs het gazon in ernstige gesprekken. Ik hoorde dat hij gauw naar Holland zou moeten gaan, voor zaken.

Dan was er een dokter Rosenhoff, een rustige man, weinig interessant in de conversatie, die zijn vrouw kwam halen. Mme Hadee zeide dat hij een vriend was van de Moralis. Verder Mlle Chrestien, van het ballet, die samen met Cotinho en Vangeughem eenige nieuwe dansen demonstreerde, een onestep, een twostep, een shimmy, rhythmische bewegingen van de negers op een eentonige muziek.

Er was iederen avond bal en nu er twee professeurs aanwezig waren zou Marion eindelijk den dans laten zien waarvoor de maestro drie maanden noodig had gehad om hem haar te leeren. Zij had zich in een costuum Louis Seize gekleed. De dans had iets van een pantomime, maar was heel aardig en er werd ook geestdriftig geapplaudisseerd.

Hierop volgde een onverwacht tooneel. Toen ik in den morgen langs de muziekzaal ging hoorde ik daar een heftigen twist tusschen den maestro en Lady Pamela eenerzijds en de professeurs anderzijds, er werd geschreeuwd en op de tafel geslagen. Cotinho noemde den maestro een sale crétin, Vangeughem noemde hem een voleur, een bagnard. Toen mijnheer Ringelinck met den pater in de hall verscheen en het rumoer hoorde, gingen zij dadelijk binnen. Cotinho liep op hen toe en hield hun een muziekboek onder de oogen, hij liet de titelpagina zien, waarop zijn naam stond. Het was zijn pavane, die de maestro had ingestudeerd, het was bovendien heelemaal geen pavane uit Castilië, zooals hij het noemde, maar gewoon van de Algarven, zooals de boeren daar dansten. Cotinho was razend. Hij ging voor den vleugel zitten en speelde. Mijnheer Ringelinck streek over zijn baard, terwijl Vangeughem hem het boek voorhield en de noten aanwees. Lady Pamela zat te huilen. Eindelijk zei mijnheer Ringelinck: Dus gewoon van de Algarven, een boerendans, drie maanden lang -, en ging de zaal uit.

Een uur later stond er een automobile voor de deur. De maestro en Lady Pamela stapten er in. Mijnheer Ringelinck boog herhaaldelijk, terwijl de aanwezige gasten lachend toeschouwden. De Dominicaan schreed langzaam onder de palmen heen en weer, met zijn boekje in de hand, een schilderachtige gestalte, wit en zwart. Marion, die voor het venster stond, keerde zich af. Een tooneel uit een comedie, maar het was geen kluchtspel.

En den dag daarna vertrok ook Cotinho in een automobile, de reden wist ik niet. Evenmin waarom de omgang met de O'Dinnells verbroken werd.

Voor ik zelf vertrok hoorde ik nog dat er een andere maestro voor Marion werd verwacht. Het was alles om een dans. Of zij dien leeren zou? Hoe mooi, maar hoe droevig waren haar blauwe oogen bij ons afscheid.

12
Het verhaal van den politierechter

Mijn reis door Spanje had iets van een spel, dat ik eens te Rotterdam ten huize van een vriend door kinderen zag spelen, het ganzenbord genaamd. Ieder kind wierp op zijn beurt de dobbelsteenen en mocht dan met het daarbij verkregen getal zijn herkenningsteeken op een hokje zetten, dat hetzij een gewoon nummer droeg, hetzij een vroolijke of een onaangename omstandigheid van het leven voorstelde. De aardigheid van het spel was dat men zijn medespelers inhaalde of zelfs voorbij liep naar een verder hokje. Men kon in de gevangenis komen en moest dan op bevrijding wachten, of men ging dood, maar mocht dan opnieuw beginnen. Het doel bestond in de winst, een inzet van ronde harde koekjes, alleen te genieten door een kind.

Op deze reis was ik een medespeler zonder ander doel dan de bevrediging van mijn aarts-ondeugd nieuwsgierigheid. Voor de anderen was het de winst, hoewel ieder van hen daarvan een eigen opvatting had. En of er inderdaad iemand gewonnen heeft, weet ik niet, ik weet wel dat sommigen zwaar verloren. Eén van hen gunde ik het verlies

van harte, maar voor een ander was het wel al te zwaar, want die ging dood en mocht niet opnieuw beginnen. Vier van de medespelers had ik eerder ontmoet, hetgeen mijn nieuwsgierigheid begrijpelijk maakt.

Men mag vragen of het noodig was dat ik in Spanje reisde om eenige vreemdelingen, die mij niet aangingen, een soort hazardspel te zien doen. Noodig was de reis volstrekt niet, behalve volgens mijn vrouw. Zij stond er op dat ik ontspanning zou zoeken om verlost te worden van een hardnekkige indigestie, die mij den heelen winter gekweld had. Dat had ik eenvoudiger kunnen bereiken als ik bij de vervulling van mijn taak het plichtsbesef minder zwaar had laten wegen dan de barmhartigheid. Dat doe je toch niet, zei mijn vrouw, je bent verstokt hardvochtig. Zij heeft gelijk. Ik word geslingerd tusschen genadigheid en recht, maar al heeft het verstand moeite mij aan den plicht te herinneren, het is toch de plicht, dien ik zoo goed mogelijk doe. Hoewel ik het ambt al zestien jaar vervul, een goed magistraat zal ik nooit worden, om te beginnen omdat ik te nieuwsgierig ben naar de drijfveeren van de menschelijke handelingen. En als men die kent beschikt men niet meer over de noodzakelijke objectiviteit. Het oordeel wordt dan beïnvloed door de barmhartigheid, die prijzenswaardig is, ongetwijfeld, maar niet steeds gunstig voor het algemeen welzijn. Een ernstig vonnis, zeg, meer dan drie maanden, wordt bij mij altijd gevolgd door een ernstige indigestie, bewijs dat ik niet deug voor rechter. Maar laat ik niet dramatisch worden.

Dunstan, de ‘hanging judge’, krijgt na ieder kapitaal vonnis, dat hij uitspreekt, een hooge doktersrekening.

Dus moest ik voor ontspanning op reis, en wel naar Spanje omdat mijn vrouw wenschte dat ik mij tegelijkertijd een beter oordeel zou vormen over Murillo. Nu, ik heb de werken van Murillo bezichtigd en er mij inderdaad een gunstiger oordeel over gevormd, maar dit was lang niet het interessante deel van mijn reis. Woode, mijn bediende die mij vergezelde, is mij zeer nuttig geweest.

Aan de Spaansche grens begon het spel. Men moet daar in een anderen trein overstappen. Er kwam een man in mijn coupé, dien ik mij herinnerde als getuige gezien te hebben in de zaak Spankley, een zaak die Dunstan open heeft moeten laten. Hij was magerder geworden, hij zag er zelfs slecht uit, en minder verzorgd in de kleeding. Het trok dadelijk mijn aandacht dat hij, voor de trein vertrok, eenige malen uit het raampje keek en in de corridor liep, of hij iemand verwachtte, maar met gefronste wenkbrauwen, onrustig. Hij heette Moralis en was vroeger aan een van de groote music-halls verbonden, als danser, geloof ik. Zijn onrustigheid was opvallend. Eerst nam hij uit zijn valies muziekpapier, waarop hij eenige noten schreef; toen een reisgids; toen een map met uitknipsels van kranten; toen de Times, een week oud, waarin hij de advertenties las. Daar ik een boek had met aangename memoires, lette ik verder niet op hem.

Burgos was het eerste hokje en ik kwam er het eerst aan, met Woode, dadelijk gevolgd door dien danser. In

het hotel kreeg ik het eerst een kamer. Toen ik beneden kwam keek ik het register in, een maatregel van voorzichtigheid dien ik een ieder aanbeveel. Daar vond ik onder mijn naam, dus na mij aangekomen, behalve Moralis twee andere namen die ik kende. De eene was zoowaar Dinah Spankley,artiste. De andere Comtesse de Ruzeaux. Spankley, de danseres, indertijd verdacht van vergiftiging en van chantage, hoorde bij Moralis, dat wist een ieder. Dat de comtesse eenige betrekking met hem gehad had, wist niet iedereen. Ik neem aan dat die betrekking van vergeeflijken aard was en zal er dus niet van spreken. Of het toeval was dan wel opzet, dat zij aan het spel meedeed en op denzelfden dag op dit hokje aankwam, kan ik niet zeggen. Toeval en opzet gaan dikwijls hand aan hand.

In de eetzaal zag ik dat de beide dansers niet bij elkaar hoorden, zij zaten afzonderlijk aan tafeltjes met de ruggen naar elkaar gewend. De comtesse was verwonderd mij te ontmoeten en ik sprak haar even aan. Ik had vroeger met haar man, die aan de Fransche legatie was, in de club schaak gespeeld.

De persoon naar wien Moralis in den trein had uitgekeken was, ik kon het nu wel raden, de vrouw Spankley geweest. Nu keek zij telkens en telkens naar de deur, waaruit ik opmaakte dat ons hokje nog niet vol was. Den volgenden speler ontmoette ik 's avonds op straat onder het licht van een cinema - men is in Spanje nog gekker op cinema's dan bij ons. Het was Moffat, de moeilijke schavuit, dien men pas twee keer heeft kunnen veroordeelen, zijn Ameri-

kaansch register niet meegeteld. Maar dat was een sujet wiens loon veilig aan de bank bewaard werd. Natuurlijk was hij de speler die bij Spankley hoorde, ik meen zelfs dat hij indertijd wettig bij haar had gehoord. Wat had hij hier in den zin? Alweer afpersing? Moralis zag er niet naar uit dat er veel af te persen viel. Maar veel of weinig, waar een Moffat zich vertoont zit er toch iets dergelijks in de lucht.

Woode, die zijn kamer naast die van Moralis had, zeide toen hij mijn scheergerei klaar legde: Wonderlijke vreemdelingen, sir Randells. Eerst hadden de dansers ruzie in de kamer naast mij. Ik hoorde de dame zeggen: Ik vermoord je, en tien minuten later hoorde ik haar zeggen: Lieveling. Is de bedreiging met moord niet strafbaar, mijnheer?

Zeker, Woode, antwoordde ik, zeker is het strafbaar. Maar ik geloof dat zulke uitdrukkingen herhaaldelijk gebezigd worden tusschen echtelieden, of daarmee te vergelijken paren, zonder dat men er den rechter over lastig valt. Weet je zeker dat zij het tegen dien danser zei? Ik dacht dat zij geen paar meer waren.

Toen hij om half acht in den morgen mij mijn thee bracht zei Woode: De dansers hooren bij elkaar, mijnheer. Samen naar het station in de hotelbus. Ze hebben de stad al heel oppervlakkig bezichtigd. Naar Madrid, zei de portier.

Ik voelde een neiging om de stad eveneens maar kort te bezichtigen. Boeide het spel mij al om haastig het volgende hokje te bereiken? Maakte de nieuwsgierigheid mij

onrustig? De dansers waren afzonderlijk de stad binnen gekomen, gezamenlijk er uit gegaan, let op, en dan was er de man Moffat. Maar de plicht gebood mij toch minstens de kathedraal te zien. Ik ontdekte dat men op een reis, wanneer men bezienswaardigheden bezoekt, dikwijls dezelfde menschen ontmoet. De comtesse was in de kerk en later stond zij voor mij naar de middeleeuwsche stadspoort te kijken. Vermoedelijk wist zij nog niet dat Moralis naar het volgende hokje was opgeschoven.

In den namiddag wist zij het, want zij kwam aan het station voor denzelfden trein als ik. Uit dien trein stapten de laatkomers van het spel, drie dames van wie de comtesse er twee inderhaast omhelsde, zij wuifde en riep hun nog toe: Au revoir!

In Madrid heb ik niet zooveel tijd voor het museum kunnen vinden als ik wenschte. Natuurlijk heb ik alle schilderstukken aandachtig bekeken, maar sommige had ik mij sterker in het geheugen willen prenten. Ik zag er een madonna van een artist die eveneens Moralis heette, een stuk dat mij zeer behaagde, een blonde madonna. Overigens interesseerde de stad mij weinig en toch ben ik er langer gebleven dan ik mij had voorgenomen. Alle spelers waren hier aanwezig, allen in het eenige hotel de luxe dat men in Spanje vindt, behalve dan die Moffat. En voor allen was het klaarblijkelijk onaangenaam zich daar tezamen te bevinden. Wat de comtesse betreft, ik mocht aannemen dat haar reis inderdaad toevallig samenviel met die van Moralis, maar nu dit toeval zich eenmaal

voordeed had zij liever Spankley hier niet gezien, noch de Hollandsche dames, aan wie zij mij voorstelde, een zekere Madame Hadee en een jongere dame met een ziekelijk voorkomen. Ik heb later vermoed dat deze een van de voornaamste spelers was. De derde was de kamenier. Iets van de verhoudingen was spoedig te begrijpen uit de blikken die deze dames wierpen op Moralis en partner, in de eetzaal, in de hall, of waar zij hen ook ontdekten. Ongetwijfeld vervulde hij de hoofdrol, maar gelukkig voelde hij zich daarin niet. De comtesse scheen hij niet te kennen, terwijl ik toch beter wist. Met Spankley zag ik hem zelden een woord wisselen. Op den tweeden dag begon ik meer te begrijpen dank zij Woode, die veel tijd had en geen belang stelde in de bezienswaardigheden. Ik had dien morgen Moralis in de bank ontmoet en gezien dat hij een wissel inde. Na de lunch stond hij in de hall opgewonden met den gérant te spreken, de portefeuille in de hand, met gebaren die duidelijk toonden dat er iets uit verdwenen was. De gérant haalde eenige keeren de schouders op en keek geërgerd. Een andere heer kwam er bij, ik hoorde hem zeggen: pickpocket. Woode, die tabak voor mij was gaan koopen, opende het busje, keek naar Moralis met de portefeuille en knipoogde tegen mij, een familiariteit die hij zich nooit had aangematigd. Daar ik te nieuwsgierig was om hem terecht te wijzen wenkte ik hem mij naar de rookzaal te volgen. Hij fluisterde mij toe: Zoek de vrouw, sir Randells. Arme vent, bedrogen door miss Spankley. In die breede straat zag ik haar oversteken

naar den stillen kant, een uurtje geleden, daar wachtte een man. Ik stak ook over, op mijn manier. Zij gaf hem dadelijk een pakje, hij bekeek het en telde banknoten. Toen ging zij terug, met een gezicht of zij dien vent verafschuwde. Hem heb ik gevolgd, een vluggen man, ik denk ook gespierd, naar een hotelletje, achter het postkantoor. Makkelijk te herkennen aan scheur door rechter wenkbrauw.

Ik dacht: Moffat, dus toch afpersing, via de vrouw. Als je niets anders te doen hebt, zei ik, houd dan dien man in het oog, het is Moffat, naar wien in Londen gevraagd wordt.

Dat kan kloppen, antwoordde Woode, hij heeft een American twang. Het is een leelijk span. En met dien Moralis kan het slecht afloopen. Gisteravond laat, nadat u naar bed was gegaan, heb ik ze gevolgd naar een danshuis, een schandelijke plaats. Moralis sprak met de dansers en de danseressen. Toen ze weer buiten kwamen stond Moffat op wacht. Moralis en de vrouw kregen ruzie onderweg. Hij duwde haar van zich af en wilde hard loopen, maar zij klampte zich aan hem vast. Ze schreeuwde haast: Ik vermoord je nog! Hartstocht in het spel, sir Randells. Als menschen met hartstocht omgaan loopt het mis, voor alle partijen.

Zooveel als Woode had ik ook al begrepen. De danser wilde niet op het zelfde hokje blijven met de danseres, de danseres liet hem niet los en zij werd zelf weer gevolgd door het leelijke type.

En nu kwam er een verwikkeling. Ik ging voor den derden keer naar het museum. Heb ik al gezegd dat men bij bezienswaardigheden op de reis zoo dikwijls dezelfde personen ontmoet? Nu was het Madame Hadee, die ik aantrof voor de madonna van Morales (-es, niet -is, bijgenaamd Divino, 1509-1586). Zij sprak Fransch vloeiender dan ik, maar met een accent. Die schilder, zei ze, heet precies zooals die magere heer in ons hotel. Weet u misschien waar die naar toe is gegaan? Ik zou het zoo graag weten omdat ik hem iets over het dansen wou vragen. Die dame, met wie hij was, is er nog, maar ik ken haar niet.

Ik antwoordde dat ik haar tot mijn spijt niet kon inlichten. Vraag: waarom was Madame nieuwsgierig? Want, om iets over het dansen te vragen wilde zij hem bereiken op een plaats die zij niet eens kende. Gelet op haar leeftijd was een teeder sentiment waarschijnlijk niet haar drijfveer. Toen ik mijnerzijds nieuwsgierigheid toonde door te vragen of de reis haar jongere vriendin niet vermoeide, werd zij terughoudend. Overigens een sympathieke, ontwikkelde dame, die mij op eenige détails wees in de stukken van Murillo.

Twee dagen later vertrok ik, overtuigd dat ik het heele gezelschap wel weer ontmoeten zou. In Toledo was ik weer de eerste die aankwam. Toledo heeft maar één hotel, donker als een spookhuis, aan het pleintje. Behalve de kathedraal, het bekende smeedwerk, een soort kadettenkazerne was er niets te zien, dus had ik dat in een enkelen middag afgedaan. Aan het diner zaten danser en danseres

samen aan een tafeltje, die elkaar dus weer gevonden hadden. Later verscheen de comtesse, die eerst verbaasd naar de dansers keek, toen tegen mij glimlachte en, bij mij staande, zeide dat zij hier de architectuur bewonderde.

Wat kan men zich vergissen. De dansers waren erg vriendelijk met elkaar, of het weer alles appeltaart tusschen hen was, zij gingen gearmd uit voor een wandeling. De klok had al één geslagen, ik lag nog wakker toen ik een schot hoorde in de kamer naast mij. Ik stond op en in de gang vond ik Woode al. De portier en de eigenaar kwamen boven, die om beurten op de deur van die kamer klopten. Eindelijk werd er geopend door Moralis, die erg opgewonden was, geïrriteerd. Neen, zei hij, hier was niet geschoten, hij had niets gehoord. Een handdoek was om zijn linkerhand gewikkeld. Hij gedroeg zich dus als een gentleman. In den morgen vertelde Woode dat hij al vroeg vertrokken was, alleen. Hartstocht, sir Randells, herhaalde hij.

De comtesse verliet dien morgen Toledo met een lateren trein. De vrouw Spankley weer later, vergezeld door Moffat, zooals Woode gezien had. Wel, dacht ik, laat ik het die vier maar gunnen eerder het volgende hokje te bereiken, misschien verbeteren intusschen de onderlinge verhoudingen weer. Niet alleen was er bedreiging geweest, ook poging tot moord. Woode kon wel gelijk hebben dat het misliep, maar wat kon ik er tegen doen?

Dien middag arriveerden de drie Hollandsche dames in het hotel en ik nam mij voor uit te visschen wat hun aandeel in het spel was. Na het diner, in het duffe slecht

verlichte salonnetje, sprak ik Madame Hadee aan, die daar met de jongere dame zat. Ik vertelde haar het een en ander over Toledo en tot mijn verbazing vroeg zij mij of er hier een café cantante was, een flamenco, waar gedanst werd, want zij stelden belang in den dans, voornamelijk den volksdans. Dit bracht mij gemakkelijk op het onderwerp Moralis.

Ik zal er naar informeeren, madame, zei ik. Jammer dat die heer Moralis juist vertrokken is, hij weet er zeker meer van.

De jongere dame, Mlle Ringelinck was haar naam, legde een tijdschrift, dat zij in de hand hield, neer en keek naar mij. Ik vervolgde tot de andere: Hij vertrok overhaast van hier en zonder zijn partner, die eenigszins opzichtige dame, nadat zich een incident had voorgedaan. Men heeft vannacht op de deur van zijn kamer geklopt omdat men dacht dat er een ongeval was gebeurd, er was een revolverschot gehoord. Maar gelukkig was dat een vergissing. Alleen heeft Moralis zich misschien aan de hand bezeerd.

De jongere dame was opgestaan. Zij ging haastig het salon uit. Voor zij haar volgde zei Madame Hadee dat ik geen moeite hoefde te doen te informeeren naar een flamenco.

Ik twijfelde niet meer wie van deze dames het meest geïnteresseerd was. Trouwens, ik herinnerde mij dat Moralis den naam had van een Don Juan te zijn en ik had dus eerder kunnen vermoeden wat de drijfveer was om iets van den dans te weten. Maar volgde deze bleeke, stille

speelster in het spel? of ging zij voor? Tot dusver was zij achteraan gekomen en had zij zich bescheiden getoond.

Vroeg in den ochtend vertrok ik en daarmede verloor ik dit gezelschap tijdelijk uit het oog.

In Cordova had ik een verrassing, ik zag daar een van de mooiste dingen van de heele reis, iets dat mij ook daarna nog zoozeer vervulde, dat ik niet eens wist of het in Sevilla was dan wel in Cordova waar men een uitgezochte collectie Murillo's heeft. Volgens mijn Murray mocht ik niet verzuimen een rijtoer te maken naar een kerk ongeveer vijf mijl buiten de stad gelegen. Het was een gehucht van eenige armoedige, vervallen woningen, verspreid om een grasplein met drie hooge eucalyptusboomen en aan een groenachtige beek. Onder een van die boomen stond een ander rijtuig. Ik was in de kerk geweest, waar niets mij geboeid had, en toen ik weer buiten kwam zag ik op dat grasplein mannen, vrouwen, kinderen in een kring, er werd op guitaren gespeeld en castagnetten klepperden, heel langzaam. Naderbij gekomen zag ik in het midden een mageren landman en een jonge vrouw, met twee vlechten, in het glimmend zwart, zij kon wel een gitana zijn. Zij dansten, zonder elkaar aan te raken, met sierlijke en toch statige bewegingen. De vrouw nam soms de tippen van haar zwarten rok op en spreidde dien achter het hoofd uit, terwijl de man hetzelfde gebaar maakte en op een langzame maat rondom haar trad. Beide figuren hadden in de houding iets van de vorsten zooals men ze door Velasquez geschilderd ziet. Ik was bewogen, ik die

toch niets van dansen wist, en die aandoening kon door niets anders teweeggebracht zijn dan door de schoonheid. De omgeving deed mij denken aan een klassiek landelijk tooneel, zooals ik mij dat op school voorstelde bij het leeren van Latijnsche poëzie. Dat ook de andere omstanders het bewonderden bleek uit hun kreten, uitbundig, juichend. De verrassing werd nog overtroffen door een andere toen de landman, die gedanst had, op mij toetrad met twee bekers wijn, waarvan hij er mij een aanbood, en zeide: Your health, sir Randells! Het was Moralis, met de eene hand verbonden, het gezicht glanzend van extase. In Toledo had ik al iets van sympathie voor hem gevoeld, nu schudde ik hem de hand. Hij vertelde mij dat deze pavana een dans was, dien hij nooit geheel had gekend, hij had er lang naar gezocht en hem eindelijk gevonden. Hij kuste de gitana herhaaldelijk de hand. Op mijn vraag of hij dezen dans op het tooneel zou vertoonen, antwoordde hij: Daar is hij veel te mooi voor. Toen ik terloops vroeg of hij nog verder in dit land zou reizen fonkelden zijn oogen en hij zeide: Ja zeker!

Men zou zeggen: Wat wilde hij hier nog meer nu hij zijn dans gevonden had en een ongewenschte persoon kwijt was? In de stad teruggekeerd ontmoette ik hem in een rijtuig, met zijn valiezen. Misschien voelde hij zich nog niet veilig voor Spankley.

Van Cordova gaat men naar Sevilla, daar zou ik hem dus wel weer tegen komen. Inderdaad. Maar ik was nog geen kwartier in dat hotel Londrés, vol Amerikaansch

geluid, of Woode klopte op mijn deur, trad binnen, knipoogde en zeide: Present, sir Randells, allemaal, eerder dan u. De Hollandsche dames in den linkervleugel. De dansers afzonderlijk, kamer nummer zooveel en kamer nummer zooveel. Wacht, u moet er van hier uitzicht op hebben, aan den anderen kant van de binnenplaats. Hij wees mij de jalouzieën van hun vensters aan, half geopend. En vlak daar naast, weet u wie daar zit? Moffat. De valiezen op slot, mijnheer, en opgepast met de portefeuille.

Sevilla is een aangename, levendige stad, waar ik gaarne langer dan een week vertoefd zou hebben. Men wandelt er met genoegen zoowel in de drukke straten als langs de rivier en in een prachtige laan onder boomen. Er is ook veel belangrijks te zien, dat ik nu niet vermelden zal, omdat dit geen beschrijving van de reis is, maar een relaas van een liefdesspel. Ik zag de betrokkenen iederen dag en Woode kwam mij herhaaldelijk iets vertellen dat hem getroffen had, steeds met de voorspelling dat het mis zou loopen. Maar ik zal alleen de twee voornaamste gebeurtenissen vermelden.

Er bevindt zich in deze stad een school waar, zooals ik vernam, alle dansers die in de music-halls van Spanje en van heel Europa hun Spaansche dansen vertoonen, opgeleid worden. Daar werden 's avonds voorstellingen gegeven voor de vreemdelingen, die aan de twee lange zijden van de zaal zaten en de demonstratie van iederen dans verzoeken konden, niet alleen die van Andalusië, bolero, seguedilla, ook die uit andere landstreken, mala-

guena, jota aragonesa, follias en wat dies meer zij. Toen ik er was zag ik er mijn reisgenooten, Moralis, Spankley, afzonderlijk gezeten, de comtesse, de Hollandsche dames tezamen. Een heer trad gedurende de pauze in het midden en deelde mede dat iemand uit het publiek om een dans gevraagd had die zeer zeldzaam was, maar dien men hoopte den volgenden avond te vertoonen. Daar ik na mijn ondervinding buiten Cordova smaak voor den dans had gekregen, besloot ik aanwezig te zijn.

En ik zorgde er voor dat ik vooraan zat. De reisgenooten waren er ook, behalve Moralis. In de pauze kondigde die zelfde heer aan dat men een beroemden danser bereid had gevonden met senorita zoo-en-zoo de zeldzame pavana uit te voeren. Allen, die aan het reis- of liefdesspel deelnamen, mij en Woode daarbij gerekend, waren verbluft toen wij Moralis zagen binnentreden met een vrouw in het zwart, een groote zwarte shawl over hoofd en schouders dragende. Hier was voor mij de gelegenheid goed op te merken. Dadelijk viel het mij op dat de jongere Hollandsche dame, aan de overzijde van de zaal, diep geroerd was. Zij staarde, met een teringachtig kleurtje op de wangen. Ik wist niet dat iemand de oogen zoo lang open kon houden zonder ze te knippen. Toen de danser, met het gebaar of hij iets achter zijn hoofd uitspreidde, statig rondom zijn partner trad, die hetzelfde gebaar maakte met de zwarte shawl, zag ik de bleeke dame de maten meedoen met de voeten. Aan het eind van de pavana, onder de toejuichingen, keken zij en de danser elkander aan.

Het was de blik van menschen die elkaar begrijpen. Ik hoefde niet meer te vragen waarom Moralis verder in Spanje reisde.

Woode had intusschen Spankley waargenomen. Toen wij naar het hotel terugkeerden zei hij: Er wordt kwaad gebrouwen, mijnheer. De Amerikaansche vrouw beet op haar lippen en zij houdt een revolver in haar tasch, zij heeft hem in de hand gehad.

De tweede gebeurtenis kwam toch nog onverwacht. Twee van de medespelers vielen uit.

Ik had tot laat in de rookzaal gezeten met achterstallige kranten toen ik, in mijn kamer komende, schrok van Woode, die er in donker stond. Stil, fluisterde hij en hij voerde mij bij den arm naar het venster. Door de reten van de jalouzie kon ik de verlichte jalouzie aan den overkant zien. Gauw, zei Woode, of het is te laat. Ik zag twee gedaanten die worstelden, een van hen viel. De kerel heeft een mes, zei Woode en hij rende weg. Ik volgde hem de gang in. Binnen een minuut rende hij de trap weer op met twee bedienden en wij gingen naar de kamer nummer zooveel. Tot mijn verwondering was de deur niet op het slot. Moffat hoorde ons niet eens, hij stond een damestasch na te zien. De vrouw Spankley lag op het bed, bloedend. Wij hadden de overmacht en Moffat was spoedig aan de politie overgegeven. En het was al ver na middernacht toen wij voor een beambte onze verklaringen aflegden. Wie, zooals in mijn beroep, veel van de misdaad ziet, wordt geslingerd tusschen twee polen, cynisme en mede-

lijden met de armzalige menschheid. In dit geval kon ik niet anders denken dan dat het beter was, dat Moffat zijn loon nu ontving inplaats van later. Over zijn slachtoffer paste geen oordeel.

Voor mij lag er nu een schaduw over de reis en ik dacht er over naar huis te gaan, maar volgens het opgemaakt reisplan mocht ik Granada niet missen, dus moest ik er nog een week bijvoegen. Wat de toevallige reisgenooten betreft, die ik in het begin spelers noemde, die ook wel speelpoppen konden zijn, ik hoopte nu ze niet terug te zien. Het toeval wilde dat het tot het einde een spel zou blijven en gelukkig waren wij de gevaarlijke hokjes nu voorbij.

In Granada voelde ik mij het meest op mijn gemak. De stad zelf bekoorde mij weinig, maar op de plaats waar het hotel lag, halverwege den heuvel naar Alhambra, was de lucht zuiver en frisch, er heerschte een Oostersche rustigheid. Hier trof ik de Hollandsche dames en de comtesse. Over Alhambra, een van de allerschoonste bouwwerken die ik ooit zag, heb ik voor mijn genoegen een uitvoerig stuk geschreven, daar mag ik dus nu over zwijgen. Alleen noem ik hier tot slot een kleine episode van de reis, die mij te denken gaf.

Er is in de voornaamste straat een winkel van antiquiteiten. Daar trad ik binnen om een kastje van ingelegd hout te koopen en ik vond er de Hollandsche dames, van wie de jongste met een groote shawl over de schouders stond, van zwarten kant, een weinig gouddraad aan de

randen. Hij omhulde haar en hing tot de voeten. Bewonderend streek zij er over met de hand. Ik meende dat zij met de andere dame overlegde of zij hem koopen zou. Maar zij scheen hem te duur te vinden, zij vouwde hem voorzichtig op en legde hem neer.

Terwijl ik nog stond af te dingen op den prijs van het kastje trad Moralis binnen. Hij groette mij vluchtig alsof hij niet in het minste verbaasd was mij hier te treffen en het eerste wat hij deed was de shawl opnemen en tegen het licht houden. Hij riep terstond den eigenaar en vroeg naar den prijs. Ik hoorde het: vijftienhonderd peseta's. Hij legde den shawl dadelijk neer, hetgeen ik begreep daar hij onlangs beroofd was, groette en ging den winkel uit.

Nu was het mijn beurt mee te spelen. Ik vermoedde dat hij de jonge dame met den shawl om de schouders had zien staan, ook dat zij zich dien dans herinnerde. Ik had gezien met welke blikken zij dien shawl beschouwden. Misschien werd het ding morgen gestolen en mocht een rechter dat niet voorkomen? Ik bekeek den shawl en zag dat het inderdaad bijzonder fijn, glanzend kantwerk was, op een motief van zwarte rozen. Dus kocht ik hem. Ik liet Woode zoeken waar de danser verblijf hield en ik zond Moralis den shawl met het volgend briefje: Mijnheer, vergun mij, als bewonderaar van de danskunst en uit erkentelijkheid voor uw vertooning van de pavana, u dezen shawl aan te bieden. Uw partner zal er ongetwijfeld waardig en sierlijk mee dansen.

Ik verliet de stad voor hij mij het geschenk terug kon zenden. Wie zijn partner zou zijn kon ik niet zeker weten, maar het lot voert niet voor niets de menschen van de eene plaats naar de andere tezamen, vandaar ook mijn aandeel in het spel.

13
Het verhaal van den juwelier

In de eerste weken dachten wij allen dat het in een verschrikkelijken débâcle zou eindigen, maar de onzen hielden stand en wij konden gauw gerust zijn dat wij met behulp van de geallieerden de overhand zouden krijgen. Wie over de grens konden komen hadden het minst te klagen, mij persoonlijk ging het zelfs beter dan voor dien tijd. Het is waar dat ik het aan de voortvarendheid van Gabrielle mocht danken dat wij, den dag dat de oorlog begon, den winkelvoorraad pakten en Brussel verlieten, zoodat wij veilig waren en de zaak konden voortzetten. Zij is een bekwame vrouw, met een helder hoofd. Maar aan den anderen kant is zij zoo overdreven hartelijk dat het allerlei last veroorzaakt. Iedereen vindt zij sympathiek en iedereen haalt zij aan. Ik zal in den morgen honderd francs verdienen, zij zal er in den middag tweehonderd uitleenen om iemand te helpen, zoodat ik op die manier een boek moet houden alsof ik een bankier was. En onze dochter overtreft haar nog. Zonder die twee was ik al rijk geweest, maar als ik dat zeg lachen zij mij uit, dat ik zonder haar in Brussel had gezeten en waarschijnlijk van

alles beroofd. Je hebt een verward hoofd, dat moet ik dikwijls van Gabrielle hooren en Nathalie lacht dan. Al geef ik toe dat ik niet alles dadelijk thuis kan brengen, het is overdreven. En intusschen hebben wij hier, in een veel te klein apartement, Mlle Vervarcke moeten huisvesten, en Mlle Honingblom ook nog vier maand, alleen omdat zij met denzelfden trein ontsnapten. Zoolang wij het hebben, zegt mijn vrouw, kunt ge bij ons blijven.

Wat de oude Mlle Vervarcke betreft, de gastvrijheid had zijn nut, want zij was het die de dochter van Ringelinck vertelde dat wij hier waren en zoodoende kreeg ik een mooie hoeveelheid koopwaar in huis, allemaal voorwerpen die ik kende omdat ik ze zelf voor een jaar of drie aan haar vader had verkocht. Dank zij het goede hart van mijn vrouw werd de relatie onderhouden, zoodat ik te zijner tijd kon rekenen op de beste sieraden, die zij nog bezat.

Aan mademoiselle heb ik niet veel verdiend, maar het werd toch een voordeelige handel. Vooral in de eerste maanden van den oorlog wilden de menschen hun kostbaarheden kwijt, terwijl er spoedig een toenemende vraag ontstond, met levendige prijzen, stijging van de waarde. Dat is de reden dat ik Mme Hublon, telkens wanneer zij kwam met een bijou van Mlle Ringelinck, steeds gunstige voorwaarden kon bieden, ja, sommige voorwerpen betaalde ik zelfs meer dan ik er indertijd in Nice voor ontving. Dat was een buitenkans voor de mademoiselle, die veel noodig heeft omdat ze veel weggeeft

en van haar vader maar weinig gesteund wordt, alweer door den oorlog. Zoodoende werd het voor beide partijen een aangename relatie.

Bovendien, eerlijk gezegd, hebben wij aan de mademoiselle nog meer te danken, en daarbij dient dan tevens Mlle Vervarcke genoemd te worden, die nog levenslustiger is dan zij oud is. Mijn vrouw, Nathalie en ook ik zelf, wij hebben door toedoen van haar beiden een vroolijken duivel in de ziel gekregen. Maar daar hoef ik niet veel van te spreken.

Mlle Honingblom, die te Amsterdam een zaak in manufacturen bezit, reisde samen met Mlle Vervarcke, gevlucht uit Brussel naar Parijs in de consternatie van die eerste dagen. Wij mogen onbeschermde vrouwen niet aan hun lot overlaten, zegt Gabrielle, en ziedaar ons allen eerst in een hotel, daarna in dit donker apartementje, en ik om alles te betalen. Die vrouwen sloten dadelijk vriendschap onder elkaar. Mlle Honingblom bleek een uitstekende ménagère te zijn en ook mij hielp zij bij mijn zaken. En na een week al kwam Mlle Vervarcke met geld en met het groote nieuws dat zij haar liefste leerling had ontdekt, in de straat achter de onze. Zoo kwamen er nog twee vriendinnen bij, Mlle Ringelinck en Mme Hublon. Als zij nu allen zoo stil waren geweest als die Hollandsche Honingblom zou ik mijn rekenwerk thuis hebben kunnen doen, maar gelukkig vond ik de gelegenheid daartoe in het café Latour, waar ook andere juweliers kwamen, en 's middags zaten wij in Jouard.

Hoewel ik al die vrouwen wel mocht lijden moet ik toch zeggen dat ik voor Mlle Honingblom en voor Mlle Ringelinck het meeste gevoel had, na mijn vrouw en mijn dochter, welteverstaan. Die twee konden ook goed overweg. Alle twee waren zij zeer bescheiden, zeer behulpzaam, Mlle Ringelinck dikwijls levendig, maar soms kon zij zoo bedroefd kijken, dat ik met haar begaan was. Het scheen dat zij verdriet had van de liefdeshistorie, waar ik in Nice al over had gehoord, maar de een zei dit, de ander dat, en het ware wist niemand er van. Volgens Mme Hublon ontmoette zij haar beminde in Spanje en zij waren er een week zoo gelukkig als kinderen in het paradijs, maar toen het ernst zou worden schrok zij terug, naar aanleiding van een châle, werd er gezegd. Een raar praatje. Ik heb het niet begrepen, maar Gabrielle zegt dan ook dat ik altijd alles door elkaar haal en in de war raak. Als men met karaten omgaat kan men zich niet door praatjes laten afleiden.

Goed, het zijn zaken die mij niet aangaan, anders zou ik haar gezegd hebben: Kind, - bij wijze van spreken, want zij is al over de dertig - kind, je vergist je, die man houdt integendeel wèl van je en iemand als ik, die door zijn vak goed op de menschen let, heeft zijn reden om dat te denken. Maar ik heb al lang geleerd dat men zich met liefdeszaken niet bemoeien moet, of men wordt zelf de dupe. Zoo ook met oneenigheden tusschen man en vrouw, als een derde er zich mee inlaat krijgt hij de schuld. Daarom heb ik ervan gezwegen toen, een jaar later,

Moralis bij mij kwam. Hoe wist de man mijn adres? En toen hij vroeg of ik ringen te koop had en ik er hem eenige toonde, hoe wist hij zoo precies dat die eene, die hij zonder zoeken opnam, in Holland gemaakt was? Het was maar een kinderring van weinig waarde, dien mademoiselle onverschillig bij anderen had gevoegd. Iemand, die een onbekenden juwelier, zonder winkel, opzoekt om zoo'n bagatel te koopen, heeft bedoeling. Ik kwam nog meer te weten. Hij zag er poovertjes uit, gelijk zooveel anderen in die dagen. Toch keerde hij een maand daarna bij mij terug, nu bij Latour, en kocht een antiek broche van bloedkoraal, eveneens van mademoiselle afkomstig, en hij vroeg mij, terwijl hij mij recht aan zag, of ik misschien liegen zou: Mijnheer Aldeliest, is het u bekend of de dame, aan wie dit behoord heeft, ook andere voorwerpen van de hand doet, kantwerk bijvoorbeeld? Ik kon hem antwoorden, omdat ik het wist via mijn vrouw, dat zij alleen haar bijoux verkocht, daar zij er niet meer aan hechtte. Toen ik hem zeide dat wij met haar bevriend waren, vroeg hij om papier en een enveloppe en schreef een briefje, dat hij mij dringend verzocht haar te overhandigen. Ik gaf het aan mijn vrouw, maar die verscheurde het.

Evenwel, dit gebeurde pas een jaar later, zooals ik zei. Was het in het begin geweest, misschien zou ik ervan gesproken hebben in de meening dat het haar genoegen zou doen. Achteraf beschouwd is het maar beter dat ik het naliet, want misschien had het haar tot hem nader

gebracht of, ingeval er oneenigheid was geweest, hetgeen mijn vrouw niet wist, tot verzoening geleid. En daar wilde ik niet aan meewerken. Ik kreeg namelijk ongunstige berichten over hem te hooren en wel uit verschillende bronnen. Nu is het waar dat men niet alles wat de menschen vertellen gelooven kan. Er wordt in de wereld veel gezegd alleen maar omdat de monden niet dicht kunnen blijven, er wordt zoo-en-zoo gezegd met geen ander doel dan praten. En een ander, die evenmin iets te zeggen weet, herhaalt het ook weer om te praten, een beetje anders, omdat de menschen verschillend zijn. Zoo komt een on-dit in de wereld. En, let op, een on-dit is in de meeste gevallen ongunstig. Is het heel ernstig, dan noemt men het laster, hoewel het misschien niet daarvoor bedoeld was, want de laster is op benadeeling uit. Maar al is dan meestal een gewoon praatje geen laster, het heeft toch dikwijls dezelfde uitwerking. Daarom waarschuw ik altijd mijn vrouw en mijn dochter om op den mond te passen. Ik neem aan dat de dingen, die ik over dien Moralis vernam, tot de praatjes zonder beteekenis behoorden, maar dingen van dezelfde soort werden mij uit verschillende bronnen bekend en dan vraagt men zich af of er aan de koe, die zoo bont genoemd wordt, niet een vlekje zit.

Wat Adeline Legagne vertelde kan ik als lompe kwaadsprekerij beschouwen. Mlle Vervarcke heeft haar als leerling gekend en noemde haar een geboren leugenaarster. Mme Hublon verachtte haar om haar valschheid tegen de vriendin Mlle Ringelinck, op wiens kosten zij eenige jaren

heeft geleefd. Men ziet haar langs de straat op Montparnasse, zoo erg aan lager wal dat geen fatsoenlijk mensch haar groeten zal, en nu Mlle Ringelinck haar niet wilde helpen, deed zij leelijke dingen. Dat Moralis zich met zoo een zou afgeven, geloof ik niet, omdat hij wel mooiere kan kiezen. Ah, mijnheer, zegt ze tegen mij in het café Latour, etcetera over Moralis en haar, en dat ik het maar aan Marion Ringelinck moest vertellen. Natuurlijk heb ik die praatjes niet eens aan mijn vrouw en mijn dochter overgebracht, het zou maar standjes gegeven hebben, dat ik met zoo'n schepsel praatte, en Mlle Ringelinck zou het toch gehoord hebben.

Maar dat hij toch al te slordig leeft en niet kieskeurig is, werd bevestigd van andere zijde. Jeanne Chrestien heb ik leeren kennen als een eerlijke verstandige vrouw, die gevoel heeft voor een oude vriendin. Hoewel zij een vermoeiend leven leidt in de dancings bezoekt zij mademoiselle geregeld en haar zelf vertelt zij niets van hetgeen haar over Moralis bekend is. Maar wat mijn vrouw er over hoorde deed haar, die de wereld toch wel kent, de haren te berge rijzen, en zij vond het zoo ontzettend, dat zij zeide: Neen, dat is al te bar en dan is het maar goed dat Marion niets met dat beest te maken heeft, beter het verdriet dan de schande en daar zal ik haar voor beschermen zoolang ik leef. Emile, zweer dat je me bijstaat haar voor dat monster te beschermen.

Gabrielle overdrijft in alles. Het is waar dat de dingen, die haar verteld waren, verre van fatsoenlijk waren - ik

zal ze verzwijgen, want niemand heeft er ooit baat van gehad van schandelijkheden op de hoogte te zijn -, maar bij mijzelf dacht ik of alles wel zoo erg was als gezegd werd. Betreft het verboden dingen, dan zijn de menschen even gelijk de kinderen, altijd bereid er het allerergste van te maken. De duivel heet nog zwarter dan men zich kan voorstellen, terwijl hij zich in de werkelijkheid dikwijls voordoet in de gedaante van een beschaafd heer. Wie zekere milieus in Parijs kende gedurende den oorlog, weet hoe het met de zeden was gesteld. De jonge mannen, die van het front kwamen of er heen moesten, meenden ze niet meer noodig te hebben. In welke straat van de stad zag men geen danslokaal? Daar kon men elk genot vinden om de ellende te vergeten en zich te bedwelmen tegen den angst. En wie in die lucht ademde, zooals Jeanneton Chrestien die er haar brood moest verdienen, zag en hoorde dingen die men vòòr dien tijd niet eens geloofd zou hebben. Moralis leefde er ook in, dus kon men aannemen dat hij er eveneens door besmet was, maar wat kon men eigenlijk precies weten van hem, die niet in Parijs woonde, maar nu en dan uit Engeland kwam? En daarginds was het immers niet zoo erg als hier. Enfin, heel erg of minder erg, dat doet er niet toe, maar naar mijn meening was het toch ook beter dat die arme mademoiselle geen omgang met hem had.

Hierin werd ik nog versterkt door de berichten die ik van mijn zwager Gerard Kwinkel in den Haag ontving, gelukkig poste-restante, zoodat ik Gabrielle niet alles

haarfijn hoefde uit te leggen. Gerard en ik, wij hebben elkaar altijd verstaan als broers en daar hij veel te goed is voor een zaak als de zijne en zich makkelijk laat misleiden, vraagt hij dikwijls mijn raad. Met de stoornis in de posterij ging dat soms lastig, maar hij zou toch niet handelen zonder mijn antwoord. Zoo was ik op de hoogte van het aantal wissels dat hij, voor geleend geld, van Moralis in portefeuille had, terwijl de vader van den danseur, op wien hij zich desnoods verhalen kon, niet meer solide was. Vroeger was Gerard gedekt door de erfenis die verwacht kon worden, nu niet meer. Toch drong Moralis aan op een nieuwe leening. Wat moest mijn zwager doen? Als hij weigerde vond Moralis het misschien bij een ander op condities die de waarde van de vorige wissels verminderde. Ik ried hem zich eerst tot den vader te wenden, hetgeen hij deed, en de notaris honoreerde de wissels, maar schreef dat hij verdere verplichtingen van zijn zoon niet zou betalen. Bij informatie bleek dat hij het ook niet zou kunnen. De jonge man was dus een doorbrenger en met zijn vak kon hij nu nog wel verdienen, maar op lateren leeftijd brengt het dansen geen cent op. Een goede partij was hij dus niet. En als ik daarbij bedacht dat er op zijn zedelijk gedrag wel wat viel aan te merken, de hoeveelheid van laster en praatjes verdisconteerd zijnde, dan was het toch maar beter mademoiselle uit zijn bereik te houden. Nu begrijpt men waarom ik later, toen ik vermoeden had dat hij van haar hield, het verzweeg en haar niet uit den waan hielp dat zij hem onverschillig was.

Zoo was mijn gedachtegang. Alhoewel ik toch medelij met haar had, want ik was overtuigd dat zij er over kwijnde, zij kon zoo droevig uit het venster kijken en soms niet eens hooren wat men tegen haar zei. Gabrielle, die de menschen doorgrondt, zei ook: Zij is geen persoon om te treuren over de miserie van het geld, al wordt zij straatarm, het deert haar niet, maar zij heeft een hart dat maar één keer kan beminnen en daarna langzaam afsterft.

Neen, om den geldnood maakte zij zich geen zorg en dat hoefde ook niet, want haar vader mocht dan al in moeilijkheid verkeeren, hetgeen ik van een anderen Hollander vernam, dat die man alles zou verliezen kon ik niet gelooven. Daarom bleef ik overtuigd dat ik haar later weer andere bijoux zou leveren.

Maar intusschen, wat moest er gebeuren als zij alles verkocht had en nog steeds niets van haar vader ontving? Zij gebruikte verbazend veel geld en er was geen dag dat Gabrielle of Nathalie niet thuis kwam met het nieuws dat dat zij nu eens deze en dan weer die iets had gegeven, de meesten oude collega's van haar aan het ballet, vrouwen die hun tijd van de kunst voorbij hadden zien gaan en nu op allerlei manieren aan de kost moesten komen, soms fatsoenlijk en soms wat onregelmatig. En niettemin bleven zij vroolijk.

Voor veertien dagen zegt mijn vrouw: Emile, ga om vier uur naar Marion, ze wil je een bracelet verkoopen en zorg dat je een goeden prijs geeft want ik houd veel van haar. Welnu, toen ik kwam vond ik er behalve Mlle

Ringelinck, Mlle Vervarcke, Mme Hublon, nog vier vrouwen, ik had nauwelijks zitplaats op de sofa en het rook in de kleine kamer zoo sterk naar een nieuw parfum, waarin een van de dames zaken deed, dat ik er flauw van in het hoofd werd. Marion, zegt er een, waarom ga je toch niet weer dansen inplaats van je mooie bijoux te verkoopen? Ik heb het verleerd, antwoordt ze terwijl ze opstaat en lachend net doet of ze geen danspasjes meer maken kan. En twee dames toonen haar een nieuwen dans, dien zij van een neger geleerd hebben, en de anderen doen het na, en Mme Hublon neemt mij bij de hand en inviteert mij om het ook te leeren. De kamer was zoo klein dat wij schouder aan schouder dansten, of eigenlijk alleen maar heen en weer schommelden. Nathalie kwam ook nog binnen en ook mijn vrouw, die mij uitlachte: Ah, Emile die danst! Ja, waarom niet? Maar ik was om dat bracelet gekomen, daarom nam Mlle Ringelinck mij mee naar het keukentje om het mij te toonen. Ik bood driehonderd francs, hoewel het misschien minder waard was, en zij stemde toe. Maar ik moest in kleine biljetten betalen en toen wij in de kamer terugkeerden zag ik dat zij aan drie van de dames, die nog steeds dansten, ieder wat gaf. En de booze blik waarmee Gabrielle mij aankeek, hoewel zij niet eens wist wat ik betaald had dacht zij toch dat het te weinig was.

En zoo was het niet één keer bij mademoiselle, maar dikwijls. Daarom had ik al eerder kunnen voorzien hoe het gaan zou, want er komt een eind aan het bezit van bijoux,

nietwaar? Dus zou Gabrielle mij nog boozer aankijken en zeggen: Allee, Emile, gierigaard, egoïst, met je verwarde gedachten, wij moeten Marion helpen en daarmee uit.

Eigenlijk begreep ik niet waar ik het wegvloeien van het goede geld het meest aan toeschrijven moest. Daar was de goedhartigheid van Gabrielle, de hulpvaardigheid van mademoiselle, de tegenspoed voor de dames, de duurte van alles, de onvaste waarde van het geld, de dans die alles vergeten deed. Ja, de dans. Men danste maar, als men niet aan het front was danste men. Wie danste verdiende niets, dat is duidelijk.

Ik. deed er zelf aan mee, niet alleen omdat Gabrielle en mijn dochter er mij toe verlokten, maar omdat ik ervan aangestoken was, want de manie werkte als een ziekte, in het hoofd en in de beenen. Het gillen van de saxophoon ging door merg en been, dan voelde men eerst in het hoofd de maten dreunen, zooals men in den trein het regelmatig geluid van de as meetelt, een-twee, een-twee, en op het laatst niet meer weet wat men doet. Dan kwam er gewiebel in de beenen en de voeten werden zenuwachtig van een-twee. En men sprong op, men had een dame om het middel, men danste. Men vergat alles. Ik weet niet of ik ook zoo'n gezicht daarbij had als anderen, strak, of men pijn had en het niet weten wou, sommigen of ze bedwelmd waren van een gas, sommigen of ze aan iets akeligs dachten.

Er was aan het stille deel van Boulevard Raspail een

lokaal, Pontoise heette het, met kleine roode lampjes verlicht waarbij men nauwelijks kon zien of een dame mooi en jong was. Daar kwamen wij hoe langer hoe vaker, eindelijk iederen avond, om tien uur al en ver in den nacht zaten wij er nog. Wanneer wij naar huis keerden was ik altijd zeer moe, Gabrielle en mijn dochter hingen aan mijn armen. Mlle Ringelinck zat er aan ons tafeltje op een verhooging, Mlle Vervarcke, Mme Hublon, Mlle Jeanneton, die er voor beroep danste, met haar partner, en afwisselend allerlei menschen die wij niet kenden, de mannen bijna allen militairen met verlof, Franschen, Negers, Belgen, Tonkineezen, Engelschen. Zij inviteerden bij voorkeur mijn dochter, die er forsch en welgemaakt uitzag, maar ook wel mijn vrouw en de andere dames. Mlle Ringelinck werd weinig gevraagd en meestal weigerde zij omdat zij vermoeid was. Dat kon men duidelijk aan haar zien, de oogen met donker omringd in het mager gezicht, dat zij niet opmaakte, heel eenvoudig gekleed, en meestal staarde zij lusteloos in het gewarrel en gewoel rondom ons. Ik nam mij altijd voor verstandig te zijn en hoogstens twee dansen te doen, omdat ik er met mijn leeftijd kloppingen van het hart en stramheid van de beenen van kreeg, maar altijd vergat ik ook mijn voornemen. Mijn vrouw en mijn dochter wilden mij niet tot partner, maar als ik Mlle Ringelinck vroeg lachte zij zoo lief, stond op en reikte mij haar hand. Dan voelde ik dadelijk dat hier iemand was die zweefde, nog lichter dan de muziek. Ik vond haar lief, heel lief. Menigkeer stond ik op het punt haar te zeggen:

Ach kind, waarom vind je toch geen man die je gelukkig maakt, jij die het zoo waard bent! Maar dan, ik wist het immers, zij wilde er maar één, een onwaardige, en die wilde haar niet eens.

Hier in de dancing, neen, hier had zij geen bewonderaars, ik denk dat zij er alleen uit verveling kwam of om ons een pleizier te doen, want zij moedigde ons altijd aan. Eén bewonderaar had zij er wel, een bejaarden dandy, om door een ringetje te halen, een gewezen Hollandsche militair en innige vriend van Mlle Vervarcke, zijn naam was kolonel Fraybone. Hij kwam eenige keeren aan ons tafeltje naast haar zitten en danste soms met haar, maar overigens bleven zij in kalm en ernstig gesprek. Hoewel hij een goed gezicht had hoopte ik toch dat zij hem niet zou nemen, want hij was te oud, veel ouder dan ik, het heele gezicht vol rimpels en al draaide hij den knevel nog zoo mooi, men kon toch zien dat hij afgedaan had.

Maar kort nadat Moralis bij mij geweest was om een broche te koopen bemerkte ik dat zij nog andere bewonderaars had. Den eersten zag ik niet zelf, hij was evenwel volgens mijn vrouw, die hem eenige keeren bij Mlle Ringelinck ontmoette, een deftige persoon. Mme Hublon zeide dat hij bij de ambassade was en dat hij al jaren geleden mademoiselle had willen trouwen. Het scheen dat hij haar nu weer een voorstel deed en dat zij nogmaals weigerde, want toen bleef hij weg en zond alleen maar bloemen.

Dan was er nog een die haar bloemen zond, en Mme

Hublon was blij toen zij zijn naam weer hoorde. Tegen mijn vrouw zei ze: Ik zou gelukkig zijn als mademoiselle kon besluiten mijnheer Raynaud te trouwen, een betere man bestaat er niet. En dat hij middelen bezat ondervond ik zelf. Hij had gehoord dat ik haar juweelen had gekocht, hij kwam bij me en wilde alles zien wat ik nog had. En ook praatte hij niet eens over den prijs, maar hij liet mij alles inpakken en nam het mee. Gelukkig dat ik daar een winst op maakte, zoodoende kon ik Gabrielle weer geld geven om mademoiselle te steunen. Zij stond anders al voor een groot bedrag in mijn boekje. Die mijnheer Raynaud evenwel liet het bij bloemen en een voorstel deed hij haar niet, zij heeft hem zelfs niet eens ontmoet voor zoover ik weet. Het is een vreemde wereld, waar veel meer om de liefde wordt gedaan en ook geleden dan men denken zou. Het was een tijd vol van ellende en toch bestond er nog de liefde. Ach, de liefde, laten wij er maar niet van spreken.

14
Het verhaal van den liefhebber

Wie in dezen tijd niet de wapens droeg, zat te wachten op het einde, waarbij een van de partijen vernietigd moest worden. Hoe ik de toestanden ook beschouwde, ik kon niet gelooven dat er spoedig een einde aan den strijd zou komen, integendeel, ik meende dat er voor de menschheid een periode van duurzamen oorlog was aangebroken, waarin de strategie, die wij geleerd hadden, nutteloos was geworden, maar waarin de strijd gevoerd zou worden op alle denkbare wijzen. In deze periode, dacht ik, konden menschen, die hun welzijn vonden in den vrede, niet meer leven. Voortaan behoorden de menschen tot een andere soort en mijn soort stierf in 1914, al mochten wij onze dagen nog uit sukkelen. Ik geef toe dat deze beschouwing uit wanhoop voortkwam, zeker, en veel hoop had ik voor mijn lot- en tijdgenooten nooit gehad. Daar ik zelf een mensch ben wenschte ik den komenden geslachten alle heil toe in een betere samenleving, maar ik meende dat die in een zoo verre toekomst lag, dat geen van de thans levenden haar zou zien. Misschien sproot deze opvatting tendeele uit de teleurstelling, die ik mij thans

eerst recht bewust begon te worden, over een mislukt leven. Het is mogelijk, maar ik vrees dat, temidden van dezen chaos, vele anderen zich zooals ik afgevraagd hebben wat zij met hun leven hadden gedaan. Wij behoorden tot het geslacht dat opgroeide in het laatst van de vorige eeuw, een geslacht dat weinig geloofde en met alles blagueerde. Hoevelen heb ik er gekend, die geen voldoening vonden in het beroep en teneinde toch maar eenigszins de behoeften van het hart te stillen, liefhebberden in de kunst of in een godsdienstige nieuwigheid. Op mijn twintigste jaar werd ik een enthousiast officier en dat kan ik nu nog begrijpen. Maar dat ik, het enthousiasme spoedig gevloden zijnde, officier bleef en mij liet bevorderen, zelfs tot majoor, kon ik aan niets anders toeschrijven dan aan mijn karakterlooze overgave aan den sleur. Ik vrees dat er meer zulke karakterloozen tot mijn generatie behoorden en niet alleen onder de militairen. Mijn dienst deed ik niet uit plichtsbesef, niet uit eerzucht, niet uit financieele noodzaak, laat ik zeggen alleen maar omdat ik genoegen nam met de plaats die het toeval mij had toegewezen. Maar intusschen zocht ik toen reeds mijn troost in de liefhebberij. In alles stelde ik belang. Ik heb van alles verzameld, opgegraven aardewerk, ethnografische rariteiten, opgezette vlinders, oude boeken, alle prenten die ik maar vinden kon betreffende dans en kleederdrachten, en met deze aardigheden gingen de jaren genoegelijk voorbij. Tot ik, den vorigen winter, opeens besefte dat ook de liefhebberij spoedig voorbij zou zijn.

De dagbladen las ik niet meer omdat er toch niets anders in stond dan van overwinning of nederlaag, hetgeen beteekende: gewonden en gesneuvelden. Tot in mijn droomen toe zag ik jonge gevallenen voor mij. En of het toeval was, weet ik niet, maar wanneer ik luk-raak een portefeuille op de tafel legde om prenten te bekijken, waren het altijd prenten van doodendans. Ik werd bezeten van een fantasie van geraamten, zoo erg dat ik op straat mijzelf en de voorbijgangers als geraamten zag. Was het een zieke verbeelding? Of was het, wat alle menschen eenmaal krijgen, het ware, heldere gezicht? Ik besefte dat mijn pit plotseling lager begon te branden en dadelijk uit zou gaan. Naar de gesprekken in de club stond mijn hoofd niet meer, ook het genoegen dat ik er altijd in had, in café of music-hall de menschen gade te slaan, was plotseling verdwenen.

Ja, ik begreep het wel, het was de seniliteit, dat ik alleen nog behagen schepte in het gezelschap van die twee oude vrouwen, alsof het voorgevoel mij zeide dat ik weldra hulpeloos zou zijn en zorg behoeven. Ik denk dat Mme Blondeau het ook begreep. Zooals het de huishoudster van een zonderling, waarvoor zij mij hield, paste, had zij mij nooit langer met haar aanwezigheid verveeld dan strikt noodig was. In December viel het mij op dat zij bij mij in de kamer op een stoel ging zitten, eerst aan de tafel, toen tegenover mij. Als zij mij aansprak had zij altijd gezegd: Mijnheer Frayboon, nu was het alleen: Mijnheer, als of zij begreep dat zij er mij niet aan moest herinneren wie ik was. En

als de brave ziel nu een opmerking maakte, over het weer of over den benarden tijd, keek zij mij vragend aan, of het mij goed deed. Ja, oude vrouw, het deed mij goed en het spijt mij dat ik, wanneer uw tijd komt, niet iets goeds voor u kan doen.

De andere werd mij door een gril van het lot gezonden. In de Jardin du Luxembourg stond zij voor mij stil: Vraiment, vous, cher ami? Voordien had ik haar maar twee keer ontmoet, lang geleden in Brussel, toen zij nog een pensionaat hield, en eens hier in Parijs in de goede dagen van Marion Ringelinck. Nu was zij mijn chère amie, die mij den arm gaf, vertrouwelijk naar mij opkeek met haar vroolijke onschuldige oogen en met mij meeging naar mijn apartement om een kop chocolade te drinken. En zij kwam mij iederen dag wat opmonteren met haar gebabbel, werkelijk als een oude vriendin. Clémentine heette zij nu van mijn kant en zij noemde mij Jean en had geen geheimen voor mij. Waarom kreeg ik, op mijn leeftijd, deze vriendin thuis gezonden? Was het niet een genade van het lot, om mij te toonen dat het den eenzelvigen genieter niet straffen wilde met eenzaamheid in zijn laatste dagen? Ik weet zeker dat Clémentine Vervarcke tot het einde bij mij zal zitten, of ik bij haar als zij voorgaat.

Zij was het die mij herinnerde aan het geval van Marion en Moralis. Marion leefde in ongerustheid door de berichten over haar vader, wien het slecht ging met de gezondheid en de zaken, en toch kon zij niet besluiten naar Holland te gaan, omdat zij, zeide Clémentine, nog altijd

geloofde dien man hier in Parijs te zullen ontmoeten. Het geval interesseerde mij. Twee menschen, die elkaar al achttien jaar liefhadden en elkaar ontweken, wat kon daar de reden van zijn? Een ongelooflijke zotheid, zeide Clémentine, die niettemin een feit is. Verwonder u niet, Jean, de menschen doen tragische dingen door een idee die men, op onzen leeftijd, niet anders dan zot kan noemen. Die twee gelooven dat er voor hen geen geluk bestaat omdat zij niet samen kunnen dansen. Misschien is er in de groote zotheid ook wel wijsheid, maar ik vind het niet aangenaam dat te gelooven. Ik ook niet, antwoordde ik, laten wij het dus zotheid blijven noemen.

Toen rees, tusschen Clémentine en mij, de vraag of wij die twee niet wijzer konden maken en leeren samen te dansen. Het zou mij zoo innig gelukkig maken, zeide ze. Ik verzekerde haar dat ik mijn best zou doen haar dat geluk te verschaffen voor de macht daartoe mij ontging.

In mijn toestand was het gewenscht orde te stellen op mijn zaken en ik had dan ook al eerder daarvoor naar Holland willen gaan, maar aangezien men via Engeland moest reizen, met allerlei beslommering van vergunning, visa en dergelijke, had ik het steeds uitgesteld. Nu besloot ik het door te zetten om, voor mijn eigen gemoedsrust, tenminste één goede daad gedaan te hebben. Ik nam mij voor Moralis in Londen op te zoeken. Marion, die hiervan natuurlijk niet wist, verzocht mij haar groeten over te brengen aan haar vader, die zich in den Haag bevond ten huize van mevrouw Hadee.

Het was misère wat ik daar zag. Ringelinck had ik gekend als een man van onverwoestbaren levenslust. Nu werd hij verpleegd door mevrouw Hadee, een vervallen oude vrouw, een sloof, die zuchtte en klaagde en mij ik-weet-niet hoeveel kwalen van hem noemde. Eén daarvan, de armoede, verzweeg zij, maar die was aan haar zoowel als aan hem duidelijk te herkennen. Hij lag uitgestrekt op een ligstoel en kon zich nauwelijks bewegen. Nadat de oude dame eenige keeren gezegd had, dat ik hem een brief en de groeten van zijn dochter bracht, begreep hij het, zijn oogen werden helder en ik hoorde hem zeggen: Marion. Een zekere mevrouw Beel, die op bezoek kwam, verwonderde zich dat ik niet vernomen had van den toestand. Zij noodigde mij uit bij haar thuis te komen, ik begreep dat het was om mij in te lichten en terwille van Marion wenschte ik ook meer ervan te weten.

Deze mevrouw Beel, die een winkel van dameshoeden hield, bleek een oude vriendin van de Ringelincks te zijn, op de hoogte van alle omstandigheden. Het is een treurige geschiedenis, zeide zij dadelijk nadat ik was gaan zitten. U hebt het gezien, hij is een wrak. Zijn vrouw, die in Brabant woont, is in goeden doen, maar hij wordt onderhouden met wat een paar vrienden, die het in dezen tijd zelf haast niet hebben, bij elkaar kunnen brengen. Ach, als ik u alles vertellen kon. Zooals u weet waren ze heel gefortuneerd, hij en zijn zuster, en nu zal het waar zijn dat ze door den oorlog veel verloren hebben, maar hij en de oude juffrouw Ringelinck, die dezen winter overleden

is, hebben altijd met ruime hand uitgegeven alleen voor het geluk van Marion. U weet misschien dat het met notaris Walewijn net zoo is gegaan, hij deed ook al het mogelijke voor zijn zoon en hij is er arm door geworden, maar hij hoopt nog altijd dat het terecht komt tusschen Daniel en haar. Het is treurig ze samen te zien als mijnheer Walewijn Ringelinck opzoekt en dan voorwendt of hij vroolijk is en Ringelinck gerust stelt, die hem zoo zielig aankijkt en het misschien niet eens meer begrijpt. Ik denk dat hij het nooit begrepen heeft, en wij geen van allen, waarom die twee het niet eens konden worden. Ringelinck kan haast niet meer spreken, het eenige wat je hem nog hoort zeggen is: Marion, dansen. Ja, dansen, het zou toch te gek zijn te gelooven dat het dat was, wat die twee van elkaar scheidde. Maar enfin, daar denk ik niet eens meer over. De reden dat ik u vroeg hier te komen, mijnheer, is dat ik dacht of u misschien iets goeds voor Ringelinck kon doen. Hij begrijpt zijn eigen toestand, het is hem aan te zien dat hij wacht op verlossing uit zijn lijden, maar hij wacht ook op de vervulling van zijn levenswensch, het geluk van Marion. In dien brief van haar, dien u meebracht en dien mevrouw Hadee gelezen heeft, stonden geen opgewekte dingen. Zij weet zeker niet hoe erg het met haar vader is. U gaat terug naar Parijs, nietwaar? Zou u haar willen vragen of zij hem een brief schrijft waarin ze zegt dat ze volkomen gelukkig is? U weet niet wat dat voor hem beteekent.

Alweer iemand om gelukkig te maken, alweer iemand

die wacht om toegelaten te worden tot de danse macabre. Ik beloofde dat Ringelinck zoo'n brief spoedig ontvangen zou.

Voor mijn vertrek bezocht ik hem nog eens. Mevrouw Hadee, die naast zijn ligstoel zat, bracht telkens den zakdoek aan de oogen en in de andere hand hield zij een testament. Zij fluisterde mij toe: Ach, hij begrijpt niet meer. Maar hij begreep wel, hij gaf mij de hand en kreeg een glimlach toen hij langzaam zeide dat ik Marion groeten moest. Ik zeide: Wees gerust, binnen een maand komt alles terecht. En hij knikte, hij gaf mij nogmaals de hand.

Ik had het voornemen eveneens mijn testament te lezen en er iets in te veranderen, maar toen de kassier mij mededeelde dat mijn bezit niet bestand was gebleken tegen den oorlog en nu een waarde had, dat mij in staat stelde nog slechts een jaar rond te komen, zag ik daar van af. Mij deerde het niet, maar voor de dansers en voor mijn twee oude vriendinnen was het jammer.

Ik kreeg den inval eens over financiën te gaan spreken met de bewonderaars die Marion, volgens Clémentine Vervarcke, reeds jaren trouw liefhadden en beiden welgesteld moesten zijn. Indien zij haar werkelijk zoo genegen waren zouden zij haar natuurlijk willen steunen. De een, van Roodenburgh, was in Parijs te vinden, ik kende hem. Naar den ander informeerde ik zoowel bij mevrouw Beel als bij mevrouw Hadee. De laatstgenoemde had hem dikwijls ontmoet, maar haar geheugen was zoo verzwakt dat zij alleen zijn voornaam wist en zelfs dien niet goed, Renaud,

zeide ze, of Renold. Ook mevrouw Beel had nooit anders dan van Reinold hooren spreken, hoewel zij zich herinnerde dat hij Marion reeds het hof had gemaakt toen zij nog een klein meisje was. Daarna schreef zij mij nog dat zij er haar schoonzoon naar gevraagd had, een dokter in Amsterdam, en als die zich niet vergiste moest die Reinold een neef zijn van een zekeren heer Jonas, eveneens in Amsterdam. Het werk van nasporen lag niet op mijn weg, bovendien had ik toen het visum op mijn paspoort gekregen en ik kon mijn vertrek niet uitstellen.

Op de terugreis kwam ik, in Londen aan het consulaat, het adres van Moralis te weten. Misschien had een Whistler nog iets moois kunnen maken van Charlotte Street in den mist, maar ik vond het er akelig, een straat voor zelfmoord. Het zou mij niet verwonderd hebben als Moralis dat ook dacht. Om drie uur in den middag vond ik hem, in een duister kamertje, half uitgekleed op bed liggend. De broek behoorde bij avondkleeding en de witte das had hij los gerukt, misschien was hij laat thuis gekomen, hetgeen bij zijn beroep te verwachten was. Ook was hij zeker vermoeid, want hij bleef liggen toen ik bij het bed kwam staan. Maar ik maakte hem wakker toen ik gewoonweg zeide: Ik kom u spreken over Marion. Hij sprong op, hij was opeens een gentleman, en wij spraken af elkaar over een uur te ontmoeten in het café Tivoli, dichtbij.

Intusschen had ik genoeg gezien. Indien hij en zij elkaar vonden zou er gewerkt moeten worden en wat kon hij anders doen dan dansen? Nu kan men met dansen ook

eerlijk het brood verdienen, hetgeen hij trouwens al deed, maar ik schatte zijn leeftijd dicht bij de veertig en, al was hij dan misschien wat jonger dan hij er uitzag, als danser kon hij het niet lang meer maken. En de ingevallen wangen, de bleeke lippen toonden ook voldoende dat hij niet sterk was. Als ik er in slaagde hen te verbinden zouden zij tijd en kommer tegen zich hebben.

Ik zeide hem dit alles en hij wist het. Hij wist ook dat zij altijd van hem hield, alleen het onoverwinnelijk misverstand over den dans hield hen gescheiden. Vroeger, vertelde hij mij, was ook hij overtuigd dat zij, ondanks de innigste gevoelens, niet bij elkaar pasten wegens het verschil in levensrhythme, maar hij had reeds lang geleerd dat er een harmonie kon bestaan. Het verzet kwam van haar kant. Misschien noemt u het een idée fixe, zei hij, maar het is meer, een fataal geloof. Het geluk komt voor haar als wij de pavana castillana kunnen dansen, maar zij is er bang voor, zij gelooft dat die pavana ook ons einde wordt. Ik voor mij, ik verlang niet anders dan het einde, maar niet als het ook voor haar moet zijn. Daarom, zoolang zij dat gelooft blijf ik ver van haar.

Wel was het nieuw voor mij, dat twee menschen elkaar bijna twintig jaar zoeken en niet vinden uit vrees voor een dans, maar ik stond voor een drempel waar men zich over niets meer verwondert. Het ging mij niet aan of het zonderling was of niet, mij die zelf mij het zonderling idee in het hoofd had gehaald het lot van twee menschen een anderen loop te geven. Als het fataal geloof van Marion

eens de waarheid was? Welnu, dan was ik ook maar een werktuig geweest in de hand van het noodlot. Ik beloof u, zeide ik, dat zij spoedig gelooft in een geluk dat alleen een einde heeft omdat wij allen moeten eindigen.

Wij spraken af dat hij naar Parijs zou komen zoodra hij bericht van mij ontving. Ik verzocht hem mij de muziek van die pavana toe te vertrouwen omdat ik eens zien wilde wat voor geheimzinnigs daar in school. En toen hij mij naar het station bracht had hij een gezicht of hij voor het eerst verliefd was. U zal nog lang moeten dansen! riep ik hem toe bij het vertrek van den trein.

In Parijs bezocht ik van Roodenburgh aan de legatie, die mij, nadat ik hem de zaak had uitgelegd, de toezegging gaf van geldelijken steun voor den vroegeren schoolvriend, hoewel hij twijfelde of Moralis dien zou aanvaarden. Rainaud, naar wien ik hem vroeg, kende hij niet. Wel herinnerde hij zich in zijn schooltijd den naam Reinold gehoord te hebben, maar dat was al. Nu, ik mocht tevreden zijn, want men moet niet al te veel over de toekomst willen beschikken.

Toen ik er mij toe zette den weg te banen bij Marion stuitte ik op een onverwachte moeilijkheid, het wantrouwen waarmee zij zich van mij afkeerde. Ik begreep het niet, ik herinnerde mij niet ooit iets gedaan te hebben om haar wantrouwen te wekken, noch in de dagen toen zij, met andere schoolmeisjes, bij mij thuis Italiaansche dansen leerde, noch later toen ik haar maar enkele keeren bezocht. Ik vroeg er Clémentine Vervarcke naar, die zich in het

begin evenzeer verwonderde, maar opeens schoot het haar te binnen. Ah, Jean, mon bon Dieu! zeide ze, wij hebben je altijd voor een ouden rakker gehouden, voor wien iedere vrouw op haar hoede moest zijn. Ik weet nog hoe Mme Hublon altijd van je sprak als van dien ouden losbol, oud natuurlijk omdat je knevel toen al wit was. Ah, Saint Antoine, hoe een mensch zich vergissen kan!

Hoe ik ook aandrong, een reden om mij voor een losbol te houden kon zij mij niet noemen. De reputatie was ontstaan zoo-maar, evenals een legende. Clémentine, zeide ik, je hebt zelf nooit eenige ondeugendheid van mij ondervonden, ik tart je iets van dien aard te noemen dat ik jegens anderen gedaan heb, zelfs niet in dat verfoeilijk lokaal Pontoise, waar jij me brengt. Dacht je dat ik naar Londen en den Haag reisde met geen andere bedoeling dan streken uit te halen tegen een arme danseres? Schaam je. Nu eisch ik van je evenveel geloof in mij te stellen als in Saint Antoine en dat geloof ook Marion bij te brengen. Ik verwacht haar morgenavond hier te zien en komt zij niet, dan doe ik niets meer voor je geluk.

Den morgen daarna stond ik vroeg op om de muziek van die pavana door te zien. Voor ik aan de piano ging zitten bekeek ik mijn vingers, die al erg wit en droog waren. Al lang hadden ze geen toets aangeraakt. En ze keken ook mij aan en zeiden: Gewezen majoor, gewezen liefhebber, moeten wij op onzen ouden dag nog spelen voor een beetje menschenspel? Ja, zei ik, nog een klein beetje. Ze deden het en, waarachtig, nog tamelijk goed.

Mme Blondeau, die Marion in de kamer leidde, was heelemaal niet verwonderd, ofschoon zij zich onmogelijk herinneren kon hier ooit een jonge vrouw gezien te hebben. Maar zij had mij den heelen dag eenigszins plechtige maten hooren spelen, allegro maestoso, en door het voorkomen van de gast had zij zeker al begrepen dat hier iets ernstigs zou gebeuren, eerder iets van de kerk dan van de balzaal.

Marion, met bleek gezicht en groote oogen, mager, was in het zwart gekleed, zonder eenige versiering. Het verdriet had haar vroeg oud gemaakt en toch had zij nog iets van een kind. Zij kwam dicht bij mij zitten en hield de oogen gedurig naar mij open. Het was duidelijk dat zij iets groots verwachtte, dus vond ik het niet noodig veel woorden te gebruiken. Zet je hoed af, zei ik en ik gaf haar een stoel naast mij voor de piano. Terwijl ik speelde keek ik niet naar haar. Na de laatste noot zei ik: Nu begint het. Sta op en dans. En Zondag schrijf ik aan je vader dat je gelukkig bent, zonder einde.

Zij stond op zooals een marionet die aan een touwtje wordt getrokken en terwijl ik weer speelde maakte zij de bewegingen van den dans, langzaam, zacht, men zou zeggen dat zij den vloer niet raakte. Den heelen dans deed zij en toen zij ging zitten had zij een kleurtje op het gezicht, zij staarde mij gedurig aan. Zondag, zei ik, kom je hier met je sjaal. En ik ging de kamer uit om haar even alleen te laten. Toen ik haar naar huis geleidde klemde zij zich aan mijn arm vast.

Ik wist nog niet of ik slagen zou, want ik kon haar en

Moralis wel tezamen brengen, maar zij waren al vele keeren samen geweest en toch weer dadelijk van elkaar gegaan door den angst die haar dan overviel. Het was noodig dien angst voor goed te verdrijven, anders kon ik mijn poging staken. Daarom zond ik haar een biljet met verzoek haar Zondagochtend even in de Jardin du Luxembourg te mogen ontmoeten. Het had geregend, maar de zon scheen op de boomen met kleine knoppen. Wij gingen op een bank zitten. Ik had begrepen dat ik niet vragen moest naar een raadsel dat zij zelf niet begreep, maar haar tot een keuze moest dwingen. Marion, zei ik, ik heb je verzocht vanavond bij mij te komen dansen en voor je komt wil ik dat je dit begrijpt: Het zal je eerste dans zijn in geluk en dan zal ik aan je vader schrijven: uw dochter heeft haar lot aanvaard en voortaan blijft zij gelukkig. Het kan ook je laatste dans zijn en dat is hij dan ook voor een ander. Maar hetzij eerste, hetzij laatste, het is de dans van het geluk van een ander zoowel als van jou. Als je niet durft, kom dan niet.

En zacht, met nadruk, voegde ik er bij: Dan zullen wij je niet meer zien.

Zij greep mij heftig bij de hand, zij wilde spreken, maar ik zeide: Nu breng ik je naar huis en rust dan den heelen middag.

Toen dien avond Moralis kwam liet ik hem in de achterkamer zitten, de schuifdeuren had ik geopend en de gordijnen er voor toe gedaan. Behalve bij de begroeting had hij geen woord gesproken. Ik voelde mij zelf nerveus,

ik die voor lotsbeschikker speelde en nu niet wist wat er uit voort kon komen. Belachelijkheid voor mij zou nog het minste zijn. Gelukkig wachtte ik niet lang, Mme Blondeau opende de deur en Marion kwam binnen. Zij was weer in het zwart, maar toen zij haar mantel uitdeed zag ik dat zij een rozeknop droeg en in haar hand hield zij nog twee rozen, in de andere een pakje waaruit zij den zwarten sjaal nam, dien zij open vouwde, voorzichtig. Zonder een woord stak zij een van de rozen in mijn knoopsgat. Ik ben niet moe, zei ze, ik kan niet wachten. En zij deed den sjaal over hoofd en schouders.

Je kent de maten? vroeg ik terwijl ik de eerste noten aansloeg. Zij strekte de borst, zij richtte het hoofd op en knikte met een glimlach. Toen nam ik haar hand en met dien glimlach op het gezicht liet ik haar door het gordijn de andere kamer binnen. En ik speelde dadelijk, allegro maestoso. In de andere kamer hoorde ik voeten op den vloer, zacht, langzaam.

De laatste noten hield ik langer aan dan misschien noodig was. Toen stond ik op en ging uit om te wandelen.

15
Het verhaal van de jeugdvriendin

Toen die oude dame hier was om nieuws over Marion, omdat zij in lang niet van haar gehoord had en ik had haar nog een paar maanden geleden gezien, kwam het gesprek vanzelf over de zaken van het hart en ik heb toen misschien meer gezegd dan een ander hoeft te weten. Maar zij meent het zoo goed met haar pleegkind, zooals zij Marion noemt, dat ik mij niet weerhouden kon openhartig met haar te zijn, wat doet het er dan toe dat zij ook over mij dingen te hooren kreeg die ik liever voor mij houd. Ik had haar al alles verteld van de moeilijke omstandigheden, dat zij zonder middelen zat, van de menschen met wie zij omging in die donkere dagen. En van het een op het ander liet ik mijn gedachten gaan. Je komt daar toe voor je het weet als je altijd alleen zit, zonder eenige aanspraak.

Ik heb er toch zoo'n spijt van dat ik niets gedaan heb om het tegen te houden, telkens als ik er aan denk. En natuurlijk moet ik er veel aan denken. Vooral nu ik de zaak aan kant gedaan heb en niets meer om handen heb. Dat zei ik tegen haar. U ziet het, mevrouw, zooals ik

hier zit, zoo zit ik elken dag uit te kijken over het grachtje, met wat breiwerk, wat maaswerk, en ik ken iederen tak aan de boomen. Misschien is dat ook een vergissing geweest, de bezigheid weg te zetten, want met de beslommering van een zaak kan je tenminste oud worden zonder al te veel geplaag van de gedachten. Ach ja, een mensch begaat veel vergissingen in zijn leven, de een meer, de ander minder, en dan komt er een tijd om te zien dat je er niets meer aan doen kan. En als je zelf zoo dom bent, hoe zou je dan een ander van zijn vergissingen kunnen afhouden, hoe zou je iemand raad kunnen geven wat hij moet doen of moet laten waar het geluk op het spel staat? Een ieder heeft het voor zich zelf al moeilijk genoeg als je oprecht wil blijven. Maar u bent ouder dan ik, dus hoef ik u dat niet te zeggen.

En toch vraag ik me telkens af, telkens als ik er aan denk, of ik toen niet, toen ik in Parijs was, haar had moeten waarschuwen. Dat ik het niet deed, ja, dat is ook te begrijpen. Ik ben niet zonder vooroordeel. Ik heb Daniel gekend van dat we zestien waren. En we hebben mekaar wel uit het oog verloren, maar uit dien tijd, toen hij haar voor het eerst gezien had, herinner ik me nog maar al te goed wat zij voor hem was. Een speelpop, ja, een pop zooals de anderen, maar deze juist de eenige waar hij niet mee spelen kon. Dansen, zooals u weet. Dat was de eene kant waarom ik mijn stem niet wou laten hooren. En als ik raad had gegeven, dan had ze mij allicht kunnen verdenken dat ik het deed omdat ik het haar niet gunde.

Want al heb ik haar nooit met zooveel woorden gezegd wat de oude vriendschap voor mij was, ze heeft het natuurlijk wel begrepen. En ze zou nooit geloofd hebben dat ik niets verwachtte, daarom vond ik het beter er zoo weinig mogelijk over te spreken. U begrijpt me zeker wel.

En toch heeft ze misschien wel gevoeld hoe ik er tegenover sta, want als er maar een greintje afgunst bij me was zou ik haar immers niet zooveel opgezocht hebben. We waren de beste vriendinnen, ik geloof dat ze in die paar maanden meer aan mijn gezelschap heeft gehad dan aan wat anders. En ze had den steun hard noodig. Voor iemand, die altijd zoo omringd was geweest van de beste zorgen, zat ze daar erg verlaten. Wie had ze behalve die trouwe Hublon? die deed al wat ze maar kon, dat weet u, maar de twijfel van het hart, daar kon ze niet mee helpen. En dan Juffrouw Vervarcke, ook een goed mensch, maar hoe die op den ouden dag den kolder in het hoofd kreeg hebt u zeker wel gehoord, ze dacht aan niets dan het vermaak, aan uitgaan, danshuizen en zoo. En verder was er de familie Aldelieste, heele brave menschen. Maar ze hebben toch nooit iets gemerkt van wat er omging in Marion, alleen het geldgebrek, daar hebben ze veel mee geholpen. Ze zeiden me ook dikwijls dat al het verdriet was om Daniel, net zooals iedereen dacht.

Ja, ik weet dat u daar ook van overtuigd bent en dat verwondert me. Dat menschen, die haar oppervlakkig kenden dat geloofden, kan ik me voorstellen, maar u kent haar toch al van kind af. Ik zeg niet dat ze niet om hem

geeft, neen, maar al te veel, dat maakt het ook zoo raadselachtig, maar het is toch iets heel anders dan iedereen gedacht heeft.

Het is treurig, diep treurig. En hoe langer ik er over zit te piekeren hoe zwarter wordt voor mij het raadsel. Ik ben bang dat het ons nooit duidelijk zal worden. Een vergissing is begrijpelijk, zelfs een vergissing waar een heel leven mee wordt verspeeld. Hoeveel getrouwde paren zijn er niet die, als ze eerlijk moesten zijn, zouden bekennen dat ze zich vergist hebben, ook al is de zilveren bruiloft achter den rug. Maar dat zijn toch menschen die tenminste begonnen zijn met te gelooven dat ze van mekaar hielden. En de vergissing van Marion is nog veel erger. Ze heeft nooit echt geloofd dat ze van hem houdt. Dat heeft ze me zelf gezegd, keer op keer, daar in Parijs als we tot diep in den nacht samen zaten op haar kamer. En sterker nog, hoewel ze het nooit gezegd heeft heb ik de overtuiging gekregen, uit allerlei kleinigheden, dat ze van een ander houdt. En waarom was ze dan altijd zoo van Daniel vervuld? Denkt u dat het hart zoo is dat het twee kan liefhebben? Neen, even zeker als ik weet dat ik wakker ben en niet droom, zoo zeker weet ik dat ze voor Daniel nooit de liefde heeft gekend. Kan u dan begrijpen waarom ze toch altijd naar hem gedreven werd? Het was een raadsel voor haar zelf. Ze zei ook weleens dat het geen verlangen was, dat ze eerder door hem werd afgestooten, dat ze bang was en koud als ze aan hem dacht. Ze voelde het als een dwang, of ze behekst was.

En de verklaring die ze gaf, dat is nu juist waar ik over pieker tot ik er suf van word. Dan denk ik maar: zij is van een ander maaksel dan jij, Alida, daar kom je toch nooit achter. Dat het een dans is, of liever de maat van een dans, die haar zoo aantrekt dat ze het niet kan weerstaan, zoo als de diepte beneden je als je op een toren staat, dat mogen we gek vinden, u en ik, of ziekelijk, maar ligt het misschien niet daaraan dat we kortzichtig zijn? ongevoelig voor zulke dingen? Jawel, u zegt zelf dat u altijd dol bent geweest op dansen, ik heb het ook gevoeld dat een maat je in de ziel kan dringen, zoodat je het nooit vergeet. Maar ik zie toch verschil tusschen een maat, die uit een instrument komt, en de mensch die het speelt. De maat kan voor iedereen zijn, de mensch daarentegen - hoe zal ik het zeggen -, die maakt ervan wat hij zelf is. Zoo komt het dat de een wel en de ander niet betooverd wordt, al naar de persoon die speelt. Maar voor haar was het de maat zelf, of nog iets anders dat er achter zat.

Weet u hoe zij het uitdrukte? We zaten op een avond op de canapé naast elkaar, elk met een deken om ons heen, want het was koud en de kachel uitgegaan. We hadden eigenlijk veel te zeggen, maar we zeiden niets en keken voor ons. Opeens legde zij haar hoofd tegen mij aan en zei zachtjes, net of het haar laatste gedachte was: Het is het noodlot dat me altijd roept uit een andere wereld, op die maat. - We hebben er veel over gesproken en ik heb mijn best gedaan dat zij het uit het hoofd zou zetten, maar het gaf niet. Neen, zei ze, het zal me nooit verlaten.

Natuurlijk dacht ik dat ze zich maar iets inbeeldde en dat ze ervan verlost zou zijn als het met dien ander in het reine kwam. Soms had ik ook het gevoel of ze er op wachtte dat ik daarover spreken zou. Maar ik durfde niet, uit vrees dat ze me verdenken zou van eigenbelang. Ze moet wel gehoord hebben dat de vriendschap tusschen Daniel en mij geen gewone vriendschap was. Ach, misschien heb ik me ook maar wat wijs gemaakt en was dat ook een spelletje. Zoo is hij, zonder dat hij kwaad bedoelt. Een vrouw is voor hem een figuur om te dansen.

Had ik haar toch maar den raad gegeven, had ik haar maar er van af gehouden. Wacht, ik zal u iets voorlezen uit dien brief. Ik heb dadelijk terug geschreven, maar ik denk dat zij de mijne niet ontvangen heeft, want al kort daarna hoorde ik van mevrouw Aldelieste dat ze met Daniel vertrokken was. En het was maar een paar dagen van te voren dat ze er zoo over dacht:

Zondag moet het gebeuren, zoo is het vastgesteld. Ik durf niet, ik kan niet. Ik heb het gevoel of ik ziek ben en dat ik verloren ben als ik ga. En ik mag ook niet, mijn geluk is ergens anders. Die maat is terug gekomen, sterker, veel sterker, ik hoor het zelfs als ik slaap en het klopt in mijn aderen. Het is de roep uit een ander leven en als ik luister is het of ik met een zwart laken word toegedekt. Neen, ik kan niet, voor dien dag moet ik vluchten hier vandaan.

U ziet het, zei ik, en nu is het te laat. En of het voor ons gek is of niet, en wat de verklaring ook mag zijn

laat ik daar. Maar zoo is het nu eenmaal en ik ben bang dat het niet het geluk is voor die twee.

Mevrouw was er stil van. Ze had tranen in de oogen, ze zei nog dat ze het zoo graag gewild had omdat ze dacht dat het voor Marions bestwil was, maar ze had toch dikwijls een voorgevoel gehad. Ze had nooit van dien dans gehouden. Dat vond ik geen verstandige praat, want er moest iets diepers achter zitten, maar dat zal voor ons wel verborgen blijven zoo lang we leven. We kennen niet eens alles wat er in ons eigen hart verborgen ligt.

16
Het verhaal van den jongeling

Je weet soms niet wat het is waarom je je tot iets aangetrokken voelt, iets waar je nooit aan gedacht had en wat je ook niet kende. Het is nu toch al twee jaar geleden dat ik het voor het eerst hoorde en het zit nog altijd in mijn hoofd, even nieuw, zoodat ik het soms fluit zonder dat ik het weet. Met Mary is het ook zoo. Ik hoor het haar weleens neuriën en als ik dan vraag: Wat zing je daar? kijkt ze verwonderd. Het is een maat die je nooit vergeten kan. Ja, het is ook het mooiste wat ik ooit gezien heb, zooals die Spanjaarden dansten, en als het niet om Mary was zou ik misschien nu nog danser willen worden. Een mooi baantje zal het wel niet zijn, daar heeft Mr Sedge me genoeg van verteld, van de eene music hall naar de andere, met weinig verdienste, veel nachtwerk, dat zou je niet kunnen doen als je een meisje hebt waar je voor voelt. En toch vind ik het geweldig, ik kan het niet helpen, met niets te vergelijken, dat is een van de dingen die ik het liefst zou willen, zoo te kunnen dansen. Maar alleen zooals Moralis, niet zooals je het anderen ziet doen in de halls. Ik heb weleens gedacht wat het verschil is, maar

dat kan je alleen voelen. Het een is echt, het ander namaak. En hoe dat komt? Mr Sedge heeft het ons vroeger dikwijls uitgelegd, maar als we er over praten zien we wel dat we het ware toch niet begrepen hebben. Wij zijn het zelfs niet eens over het tempo. Mary wil het vlugger dan ik en zij legt den nadruk op den eersten toon van het begin, ik op den derden, zachter dan zij. We waren er allebei toen we het voor het eerst hoorden, maar ik heb het zeven keer gehoord, zij maar vier.

Ik was toen vijftien en nooit in een music hall geweest. Op een avond, toen ik een brief voor mijn moeder naar de bus had gebracht, ging ik door de High Street, Brixton, en in de vestibule van de Star zag ik een foto van Senhor Moralis met zijn partner. Het gezicht van hem trok mij dadelijk aan, iets in de oogen. Toevallig had ik mijn geld niet thuis gelaten, zooals ik altijd deed als ik 's avonds even uitging, en ik nam een ticket. De menschen keken naar mij omdat ik toen niet groot van stuk was. Ik had promenoir en daar het niet vol was kon ik aan den zijkant vooraan staan, dichtbij het tooneel. Later hoorde ik dat Mary en Jane aan den anderen kant recht tegenover hadden gestaan. Naast me stond een heer, die me bij het uitgaan aansprak, dat was Mr Sedge, een architect, die in Frankrijk gewond was aan het been zoodat hij mank liep.

Eerst waren er acrobaten, daar vond ik niets aan, gevolgd door drie girls, ook niet bijzonder. Toen het gordijn weer openging had ik het in eens geweldig te pakken. Het leek heel gewoon, maar ik wist niet wat ik zag. Het

was een stomme mode-dans, zooals Mr. Sedge zei, maar de senhor bewoog zich net of hij aan onzichtbare koorden getrokken werd en het was of daar de maten uit kwamen, niet uit het orkest. Dat gevoel, of hij bestuurd werd door iets dat ik niet zien kon, is me bij gebleven. Je kan er van op aan dat ik iedere beweging gezien heb, op zijn partner, de dame, kon ik haast niet letten. Ik heb ook nooit geloofd, ook later niet, toen ik ze meer had gezien, dat zij het was die danste. Ik druk me niet goed uit, want natuurlijk danste zij wel, maar alleen omdat hij het deed. Daarna deden ze weer een mode-dans en nog een anderen. Ik keek in de zaal beneden en ik zag dat alle menschen met uitgestrekte halzen zaten.

Toen begon die groote dans, koninklijk, zou ik willen zeggen. Ik zag niets anders, geen tooneel, niets, alleen die twee. Van het oogenblik dat ze voor kwamen leek het of ze geen vloer onder zich hadden. Met dien eersten toon ging zijn hand langzaam in de hoogte en de hare, wit en veel kleiner, volgde. En bijna tegelijk, maar ik zou zeggen iets later, ging de eene voet op. Toen vergat ik op te letten omdat ik heelemaal meeging met de maten, de buigingen, de bewegingen van de handen en de voeten. Het was gedaan voor ik het wist en ik had er een gloeiend hoofd van. Uit de zaal kwam een geweldig rumoer op, je hoorde onder de stemmen ook menschen die de maten floten.

Ik bedacht mij nog even of ik blijven zou, maar ik had geen zin nog iets anders te zien, dus ging ik maar weg.

Die manke heer, die naast me de trap afging, nam mijn arm. Hij vroeg hoe ik het vond. En toen wij buiten waren zei hij dat hij met me mee zou loopen, hij woonde aan Clapham Gommon, iets verder dan ik. Waarom vond je het zoo mooi? vroeg hij. Zooiets kan je immers niet dadelijk zeggen, ik zei dat ik niet had kunnen denken dat het bestond, of men het nu dans noemde of wat ook, en dat ik het nooit zou vergeten. Ik geloof dat ik erg hard sprak, want hij wou dat ik bedaard zou blijven. Ik zei ook dat ik mij vast voornam een guitaar of een banjo te koopen om het na te spelen. Hij vertelde me dat hij zelf altijd sterk onder den indruk kwam hoewel hij ze toch dikwijls gezien had, want hij volgde ze al een jaar lang van het eene restaurant naar het andere. Wat dansen is weet iedereen, zei hij, maar niet wat maten zijn. Heb je wel gehoord van dien ouden heer die tegen een jongen man zei: Dans jij maar, al dansende kom je in de hel? Ik verzeker je dat een man, die zooals deze Spanjaard de maten in zijn hart heeft, gerust naar de hel kan gaan, daar danst hij even goed.

We praatten er den heelen weg over en uit hetgeen hij zei begreep ik dat ik een boel kleinigheden niet opgemerkt had. Daarom wou hij dat wij samen nog eens zouden gaan, naar de Zaterdag-matinee. Graag natuurlijk. Ik was zoo opgewonden dat ik tot na vieren wakker lag en den volgenden morgen op kantoor had ik mijn hoofd niet bij het werk.

Zaterdag kwam hij me halen van mijn boardinghouse

en hij vertelde mij veel van het dansen, waar hij een studie van gemaakt had. In oude tijden behoorde de dans bij den godsdienst, bij de wilde volken is dat nog zoo. Vroeger geloofde men dat rhythme de adem van den Schepper was en daarom kregen de ingewijden, die den geest in zich voelden, een geregelde maat in het lichaam. Een gewoon mensch bewoog zich gewoon, maar zoodra hij door den geest bevangen werd deed hij alles op rhythme. Het rhythme is de wijze waarop het wonder beweegt en daarom is het niet te begrijpen. Ik heb er veel over nagedacht en ik geef toe dat het nog altijd een raadsel voor me is.

Het was nu stampvol in The Star. We hadden plaatsen in het parterre en Mary en Jane, die ik toen nog niet kende, kwamen naast Mr Sedge te zitten. Hij was dadelijk met ze in gesprek, zij zeiden dat ze voor den tweeden keer kwamen, alleen voor die Spaansche dansers. Het publiek was vreeselijk rumoerig, zooals altijd op Zaterdag, zei Mr Sedge. Bij ieder nummer werd razend geklapt en bij de zangnummers zongen de menschen mee. Maar toen Moralis opkwam werd het ineens stil.

Bij de mode-dansen keek ik nu ook naar de partner, die kleiner was dan ik had gedacht, heel tenger, en zij bewoog zich ook moe en kwijnend. Toen kwam dat Spaansche menuet. Dadelijk hoorde je het rhythme onder de menschen in de zaal, alsof de voeten niet stil konden blijven, maar heel zachtjes en langzaam, en precies in de maat. Ik voelde het zelf ook. Dezen keer keek ik scherper toe dan dien avond. Toen was alles onverwacht voor me,

maar nu zag ik hoe fijn de bewegingen waren, sierlijk, gemakkelijk, en hoe licht de voeten gingen. Soms was het alleen de hand die een buiging maakte, maar je voelde dat de twee dansers heelemaal mooi waren, heelemaal gelukkig. Heelemaal misschien niet, daar kon Mary wel gelijk in hebben toen ze zei dat ze anders niet zoo donker uit de oogen zouden kijken. En Mr Sedge dacht ook dat het pijn doet als het rhythme zoo diep zit.

Toen ze gedaan hadden was er een ontzaggelijke opwinding, boven en beneden werd gezongen en geschreeuwd. De dansers moesten dikwijls terug komen, je kon zien dat ze moe waren. Mr Sedge en ik gingen weg, de meisjes ook. En buiten vroeg hij of wij mee gingen naar een tearoom.

Daar hebben we lang gezeten, een elk had er zijn meening over, maar we waren het er toch over eens dat het geweldig was. Ik heb Mary toen pas leeren kennen. Telkens en telkens neuriede zij de maten van dien dans en met de punt van haar schoen deed zij de pasjes op den vloer. Zóó zou ik altijd willen dansen, zei ze. En dat was het eerste waarin we elkaar begrepen.

Wel voelde ik me vrijer en vroolijker, maar ik wist nog niet wat ik van die dansers geleerd had. Ik was verliefd op ze, zoo zeg ik het misschien het beste. Bij al wat ik deed, op kantoor, in de bus, overal dacht ik aan ze. Ik ben nog eens naar The Star geweest en toen ze daar niet meer optraden kwam ik gauw te weten waar ze waren, dat was in The Windsor, een eind van mijn huis, maar daar ben

ik toch ook op een matinee geweest, met Mary, bij wie ik toen al thuis kwam. Wij waren het er over eens dat dit het mooiste was wat we ooit gezien hadden. Mary is godsdienstig en ze vond me overdreven toen ik zei dat ik aan dien dans meer had dan aan een preek, maar ze moest toegeven dat hij toch meer indruk op ons gemaakt had en dat wij er meer over dachten. Niet de dans eigenlijk, maar de maat. Ik kocht een banjo op afbetaling en om beurten speelden we die maten na. En daarbij bleek dat wij er ieder onze eigen opvatting van hadden, zij vlug en vroolijk, ik langzaam, plechtig. Maar als ik op Zaterdagmiddag bij haar thuis kwam speelde ik het om haar een pleizier te doen zooals zij het graag wilde en dan probeerde zij de passen en bewegingen. We wisten gauw dat we het nooit zullen leeren, hoe kan dat ook als je in een heel andere omgeving leeft, ik op een kantoor en zij in een winkel? En toch blijven we het heerlijk vinden.

Ik voelde me lang aangetrokken tot die senhor en ik kwam te weten waar hij woonde, Drummond Street. Daar ben ik eens langs geloopen. En toen ik hoorde dat ze in een restaurant optraden, een jaar later, dicht bij King's Cross, ben ik daar ook nog tweemaal geweest. Ik kon er niet genoeg van krijgen. Alle beide keeren was Mr Sedge er ook. Hij sprak niet veel, hij lachte maar. Op een avond wachtte ik buiten Flanders tot de dansers naar huis zouden gaan. Mr Sedge zag me en kwam naar me toe. En toen die dansers buiten kwamen volgden we ze. Mr Sedge zei: Waarom loopen we ze na? of is het een dansmaat

die wij naloopen? Ja, ik vond het eigenlijk ook wel gek.

Later hoorde ik dat ze niet meer bij Flanders optraden en dat ze verhuisd waren. Ik wou toch weten waar ze dansten en ik heb ze gezocht, ze woonden toen in Albion Street, ik dacht niet dat ze zoo arm waren. Maar hier waren ze ook vertrokken.

Ook als ik ze nooit meer tegenkom weet ik wat ik van ze geleerd heb, dat ik me vrij voel en me bewegen kan. En ze hebben me een rhythme gegeven waar ik altijd aan zal denken.

17
Het verhaal van het buurmeisje

Ik begrijp niet wat er toch tegen kan zijn dat ik naar een dansclub ga, alle meisjes die ik ken doen het. Van moeder zou het wel mogen, maar grootvader zit er achter, hij heeft zelfs verboden dat ik er nog over spreek. Hij verbiedt ook alles en moeder doet wat hij zegt. Hij kan zoo honend spreken over het dansen en dan komt hij altijd met dienzelfden onzin aan: Ja, Berendientje, kind, ik heb al veel onheil zien aanrichten door het dansen, het geeft niets dan zedenbederf. En dan vraagt hij nog waarom ik zoo onverschillig tegen hem doe. Ik kan hem gewoonweg niet uitstaan en hij komt iederen dag bij ons. En moeder zegt maar ja op alles wat hij wil, maar ik weet veel te goed dat ze heel anders zou antwoorden als hij niet haar vader was. Ik zou wel eens willen weten wat voor onheil hij heeft zien aanrichten. Omdat hij vroeger een jongen in de kost heeft gehad die met het dansen straatarm is geworden, is dat al? Als je er moeder naar vraagt dan merk je wel dat zij heel anders over dien jongen dacht. Het is ook niets dan zurigheid van grootvader, omdat hij zelf nooit gedanst heeft. Prettig zal het geweest

zijn zoo iemand voor leeraar te hebben. Hij mag voor mijn part pruimen gaan plukken, als ik stilletjes kan dansen zal ik het niet laten.

En daarom kom ik ook graag bij de oude mevrouw Hadee tegenover, moeder hoeft me heusch niet te zeggen dat ik haar wat gezelschap moet gaan houden omdat ze zoo alleen is. Ja, als ze heelemaal alleen in huis is zit ze zeker te treuren, want ze heeft het hard genoeg gehad met de ziekte van den ouden mijnheer. Maar soms zit ze niet alleen, er komt wel eens iemand, het meest mevrouw Beel, en dan hoor je ze praten over vroeger, ze moet veel vrienden en kennissen gehad hebben, veel gezelliger dan bij ons. Maar het is er toch veel minder druk dan toen de oude mijnheer nog leefde, wanneer je ook keek zag je er iemand aanbellen. Dus ze heeft het nogal eenzaam gekregen en daarom loop ik dikwijls even aan. Ze is er zoo aan gewoon dat ik ook na de koffie, voor school, even kom dat ik het naar zou vinden als ik het vergat. Dan zit ze nog aan tafel op me te wachten. Maar na vieren is het pas echt goed. Eerst een praatje, en ze moet dit weten en dat weten, hoe ik het gehad heb en zoo, maar dan pak ik haar bij den arm en zet haar voor de piano. Voor ze dan alleen speelt moet ik altijd quatre-mains met haar doen, net als vroeger, zegt ze, toen haar nichtje Marion nog klein was. Een nichtje was het niet, maar het kind van dien ouden mijnheer, waar ze dol op is. In alle kamers heeft ze er portretten van, de mooiste vind ik die als balletdanseres, vooral dat groote gekleurde op de

piano. Die Marion woont in Londen en ze is getrouwd met dien man die vroeger bij grootvader in de kost was, moeder heeft ook nog een portret van hem als jongen. En mevrouw krijgt soms een brief van haar, maar dat is dan geen vroolijk nieuws, want ze leest hem telkens en ze huilt er van, en ze zucht nog een paar dagen. Het is ook wel te begrijpen. Die Marion is heel rijk geweest, ze kreeg alles wat ze maar wou, en nu is ze arm. Dat komt van het dansen, zegt grootvader, als je die nare onzin gelooven wil. En mevrouw kan haar niets sturen omdat ze schulden heeft die ze moet afbetalen.

Maar ze kan zoo heerlijk vertellen van vroeger, je ziet het voor je, het was eigenlijk één lang feest. Heel anders dan het saaie leventje dat ik heb, daar zal ik maar niets van zeggen, anders heet het weer dat ik opstandig word en den plicht niet ken. Maar waarom het toen zoo akelig is gegaan begrijp ik niet. Niet van het arm zijn, mevrouw zegt zelf dat ze dat nooit het ergste heeft gevonden, al is het dan hard gebrek te moeten lijden als je het vroeger zoo rijk gehad hebt. Die Marion kon prachtig dansen, toen ze twaalf was al, maar er was één dans die ze niet kon en daar heeft ze lang verdriet om gehad, en natuurlijk haar vader en mevrouw ook. En toen ze hem eindelijk geleerd had begon het haar slecht te gaan. Ik vroeg mevrouw hoe die dans dan was, maar ze zei altijd: neen, dat kan je toch niet, en ze wou hem niet voor me spelen. Maar nu, voor een paar weken, deed ze het toch, zonder er bij te denken, en toen ze ophield lachte ze tegen het

portret. Het was een vreemde melodie, waar ik stil van werd. Heel anders dan de wals, die me juist vroolijk maakt, en haar ook.

Met de wals is het begonnen, zei ze, en als het daarbij gebleven was zou het heel anders zijn gegaan. Bijna elken dag speelt ze die even voor me en de muziek is ook op de speeldoos, een oud ding, maar dat nog goed klinkt nu het gerepareerd is. En met die speeldoos heeft ze me geleerd hoe je het dansen moet, heel langzaam, want ze is oud en nogal dik. En op een keer kwam mevrouw Beel de kamer binnen net toen we dansten, ze moest er hard om lachen, maar ze beloofde dat ze het aan niemand zou vertellen, anders hooren ze het thuis misschien.

Mevrouw Beel is niet de eenige die ons betrapt heeft, het kan dus best zijn dat moeder het al lang weet. Op een keer kwam er een dokter uit Amsterdam, Henk heette hij, ook toen ik net op de speeldoos de wals deed. Hij was ook al bij grootvader in de kost geweest en toen hij hoorde wie ik was en dat ik tegenover mevrouw woonde wou hij moeder gaan opzoeken, maar die was niet thuis. Hij keek me aan en hij zei: Heet je ook Berendientje? en wil je ook dansen? als je dan maar oppast met wie je het doet. Hij kwam mevrouw vertellen van zijn vriend in Londen, waar hij een brief van had, en ik was graag gebleven om het te hooren, maar mevrouw wou met hem alleen spreken.

Den volgenden dag vond ik haar erg stil. Ze vertelde me dat het met Marion goed ging, maar op een toon alsof

ze het zelf niet geloofde. Ze wist ook wat voor dansen ze nu deed, daar schudde zij het hoofd over, tango en foxtrot, dat vond ze ver beneden iemand die in het ballet kon dansen. En ze had ook een nieuw portret waar je op kon zien dat Marion erg mager was geworden.

Het is eigenlijk na wat die dokter haar verteld had dat mevrouw begon te sukkelen. Ze had niets bijzonders, maar ze voelde zich zoo moe dat ze na de koffie maar naar bed ging en soms lag ze er nog in als ik 's middags kwam. Ze was ook langzaam met kleeden en je kon zien dat ze alleen voor de piano ging zitten omdat ze wist dat ik er op wachtte. Ik zei wel dat ze het maar niet moest doen, maar dan antwoordde ze: Ach kind, je weet niet hoe pleizierig ik het vind die oude dingen te spelen. Maar dansen kon ze niet meer met me, dan raakte ze buiten adem. Ik vond het niet prettig meer dat ze speelde. Het was ook zulk naar weer alle dagen, altijd wind en regen, vroeg donker, en het licht ging zoo laat mogelijk op voor de zuinigheid. Dan zag ik haar voor de piano bijna in donker, en het klonk zoo zwaar en langzaam. Ze dacht ook aan andere dingen want soms hield ze middenin op en zei: Als ik maar wist aan wie ik de portretten kon geven. Ik zei dat ik er graag een paar wou hebben, maar ze dacht dat moeder het niet goed zou vinden. Moeder is maar één keer bij mevrouw geweest en toen keek ze naar de portretten maar ze zei niets. En ze had Marion ook nooit gezien, zooals ze zelf zei toen ik het vroeg. Dus waarom zou ik geen portret van haar mogen hebben?

Maar mevrouw wou het niet. En een anderen keer keek ze naar die oude speeldoos en zei dat ze daar ook iemand voor vinden moest. Natuurlijk had ik hem graag gehad. Mevrouw zei: Er staan niets dan danswijsjes op, dat vindt je grootvader zeker niet goed. Zoo is het met alles, ik mag dit niet en ik mag dat niet.

Daarna kwam mevrouw Beel een paar keer achtereen, ze wou dat er een dokter gehaald zou worden. Toen die kwam zei hij alleen dat mevrouw het heel rustig moest hebben. Gemakkelijk zeggen, als er alleen maar een dagmeisje was dat al om vijf uur wegging, zoodat mevrouw zelf voor het eten moest zorgen. Toen ik het moeder vertelde vond ze goed dat ik 's avonds ook even binnenliep het gaf wat gezelschap en er was altijd wel iets te doen. Ik bleef soms langer dan ik mocht. Als mevrouw vroeg naar bed was gegaan zat ik nog wat bij haar te praten, ze kon toch niet inslapen. Soms keek ze me lang aan en dan begon ze weer van Marion te vertellen. Dat moet een erg aardig meisje geweest zijn, en altijd dansen, ik wou dat ik haar gekend had.

De vorige week Maandag is mevrouw op bed gebleven en den Zondag daarvoor heeft ze dien eenen dans nog voor me gespeeld. Telkens als ik er om vroeg wou ze het niet en nu deed ze het uit zich zelf. Ik had mijn rose jurk aan omdat ze dat zoo graag wou. Het sneeuwde een beetje en het was koud in de kamer want de kachel wou niet trekken. Ze had haar wanten aangedaan, maar haar vingers waren erg koud toen ze me over de wang streek en ze

zei: Nu mag je het eens hooren en zeg jij dan hoe je het vindt. Dit is het echte menuet zooals ik het in Spanje heb zien dansen, ik houd er niet van, maar mooi is het wel. En ze ging voor de piano.

Ik heb er geen verstand van, ik weet eigenlijk niet wat een menuet is. Bij de eerste maat al was het of ik van mijn stoel moest opspringen. De piano had ineens een ander geluid, soms heel zacht en dan weer diep. Het was net of er iemand uit de verte zong, of liever riep, met een smachtende stem. Hoe het gebeurde weet ik niet. Ik stond naast de piano en mijn voeten gingen vanzelf in de maat, en ik danste om de tafel heen en weer, en telkens voelde ik dat ik een kleine buiging moest maken, net of er iemand voor me stond. Mevrouw hield op en we keken mekaar aan. Ze had een kleurtje. Ik hoef niet te vragen hoe je het vindt, zei ze. En ze wou niet verder spelen. Maar ik heb de melodie onthouden, in bed hoorde ik het nog in mijn hoofd. En den volgenden dag, in haar slaapkamer, liet ik haar zien dat ik het nog net zoo kon dansen. Het is een maat die je opneemt zoodat je er licht van wordt. Als ik bij haar bed zit komt het vanzelf bij me op en dan zing ik het zachtjes. Ze zei dat ze er misschien toch wel van houden kon.

18
Het verhaal van de werkster

Vreemd is het, dat die dansers zoo veel voor me zijn geweest. Sinds dien tijd kijk ik met andere oogen naar een dansend paar en dan denk ik, ja, met de maten van de muziek gaan jullie mooier naar je einde.

Twee jaar lang, van maand tot maand, later van week tot week, heb ik ze achteruit zien gaan, met de gezondheid, met het gebrek, maar ze bleven toch menschen van hun stand en, wat nog beter is, ze bleven elkaar hoog houden, je zou het niet mooier wenschen. Als mijn man het beleefd had zou hij daar ook eerbied voor gehad hebben. Dat is de reden dat ik aan ze gehecht raakte en het heeft me dikwijls dwars gezeten dat ik niet meer voor ze kon doen.

Hoe ik aan ze kwam was heel gewoon, door een briefkaart aan de Incorporated Charwomen, dat was een oude vereeniging, maar na den oorlog kwam er veel meer vraag naar vrouwen die uit werken gaan. Maar toch was het een toeval dat ik juist er op uit gezonden werd, zooals het leven meer van toeval samenhangt dan je denken zou, of van beschikking, zooals mijn man het altijd noemde.

Toen ik die briefkaart in handen kreeg, dat is twee jaar geleden, was het me of ik dien naam weleens gehoord had en toen ik er kwam en hoorde dat het Hollanders waren, schoot het me ineens te binnen. Het zal wel zoowat twintig jaar geleden zijn, maar de dingen die mijn broer vroeger vertelde waren zóó dat ze je bij bleven, van een rijken student voor wien hij elken dag briefjes en bloemen moest bezorgen bij allerlei dames, en die er van door ging onder een valschen naam. Dat zijn van die dingen waar je over leest en die je je soms beter herinnert dan de dingen uit het werkelijke leven. Ik zei dadelijk dat ik een zuster was van Justus Klaver en dat ik hem in den oorlog, toen mijn man geïnterneerd was, nog in Amsterdam had opgezocht. En mijnheer Moralis herinnerde zich mijn broer nog wel. Dus mag ik het wel een toeval noemen dat een Hollandsche, die al zoo lang hier woonde dat ze Engelsch was geworden, bij Hollanders kwam werken, waar zij vroeger den naam van had gehoord.

Neen, rijk was hij niet en ook geen deugniet met de vrouwen. Je kon wel zien dat hij knap geweest moest zijn, maar nu was het een afgezwoegde, ziekelijke man. En met haar had ik dadelijk medelij. Hoewel ik maar drie keer in de week hoefde te komen gaf ze mij den huissleutel, omdat ze 's morgens te moe was om op te staan. Ze dansten toen nog in een eerste klas restaurant waar het, met souper na het theater, natuurlijk heel laat werd, en als ze dan van een uur of zeven al gedanst had was ze doodmoe, dat is te begrijpen. En in die dagen al was het soms zoo erg

met haar dat ze in bed moest blijven, met een kleur op het gezicht dat ik vroeg of ze de koorts had, en rusten kon ze niet van al dat hoesten. Dan moest hij alleen er op uit en met een andere dansen. En ik bleef dan 's avonds omdat ik het niet over mijn hart kon krijgen om haar alleen in huis te laten. Hij kwam zoo gauw mogelijk thuis en nog voor hij zijn jas uittrok ging hij op de teenen naar haar toe en zat bij het bed. Maar langer dan drie dagen bleef ze niet liggen. Dat gaat niet, zei ze, ik moet dansen.

Er moest ook verdiend worden. Misschien gaven ze te veel uit, het is mogelijk, want hij kon het niet laten altijd wat voor haar mee te brengen en zij had van geld nog minder begrip dan een kind, ze gaf mij haar portemonnaie maar als ik boodschappen ging doen en dikwijls zat er niet genoeg in. Misschien verdienden ze ook niet genoeg en als dansers moesten ze er keurig uitzien. In dien tijd, toen ze nog de mooie kamers in de Edgware Road hadden, ontvingen ze nog wel eens een wissel uit Amsterdam, voor geld dat hij uitgeleend had, en zij bezat nog wat van waarde, zooals een dunne halsketting van paarlen, die verkocht werd toen ze de achterstallige huur moesten betalen. Toen ik hoorde wat ze er voor gekregen hadden zei ik dat ze het mij moesten laten doen als het nog eens voorkwam, want ik kende Edward Lewis, die een arme niet bedriegen zou. En de gelegenheid kwam gauw genoeg, want na den oorlog was de mode, net als alles, zenuwachtig en ongedurig, de rokken zag je met sprongen korter worden, zoodat er weer extra uitgaven waren. En zoo kwam

Mrs Lewis bij ze thuis en kocht een paar dingen, die ze goed betaalde. En die was ook met haar begaan en heeft later nog in stilte geholpen. Als ze het geweten hadden zouden ze het niet aangenomen hebben, daar heb ik voorbeelden van gezien.

Maar behalve dat mijnheer Moralis erg voorzichtig met haar was, dat zij zich niet te veel vermoeide, maakten zij zich geen zorgen. Die menschen, die voor hun beroep moesten dansen, dansten waarachtig nog voor hun pleizier ook. 's Middags, zoodra zij zich gekleed had, kwam zij voor hem staan en boog, en hij boog, en ze deden tegenover elkaar en rondom een ouderwetschen dans, die Spaansch was, zooals zij zei. Je zou zeggen dat men vroeger zoo aan het hof danste. Ik kon mij voorstellen dat zoo'n elegant paar neerkeek op de onbenullige dansen die zij 's avonds voor het publiek moesten doen.

Het was nog in de Edgware Road dat die sukkel van een Ben Morgan nu en dan aan kwam loopen, met zijn viool, en als hij er bij speelde danste Mrs Marion met haar shawl, veel te groot, van het hoofd tot de voeten, zwart en van het allerfijnste kant, zoo mooi bestaat er zeker geen tweede. Ik liet het werk staan om dat te zien. Zij veranderde heelemaal. Zoo tenger als ze was zag ze er ineens uit als een prinses op een schilderij en het gezicht werd zoo ernstig dat je er haast bang van werd, net van iemand die den dood zag en hem uitdaagde, trotsch. En hij had dan een manier, ja, ik wist niet wat ik ervan denken moest. Soms was er iets in zijn beweging, zooals hij om

haar heen liep op de maat, of hij haar onverwachts aan zou grijpen, dan weer maakte hij nederig zijn buiging, met een strak gezicht. Ik dacht dat die dans iets moest voorstellen. En Morgan raakte er heelemaal het hoofd kwijt van, hij kwam gedurig dichter bij spelen, met den hals uitgerekt en de oogen wijd open. Hij was nog maar een jongen, pas zeventien, maar hij speelde mooi. Hij had de tering, al zoo ver weg dat hij eigenlijk naar het gasthuis moest, maar hij was alleen en niemand keek naar hem om.

Daar in de Edgware Road kregen zij nog bezoek van vrienden uit Holland en die brachten slechte berichten. Eerst, in Juni, kwam er een dokter, een heele bedaarde man. Ik hoopte dat hij Mrs Marion eens goed onderzoeken zou, maar hij zei alleen dat zij moest oppassen met kouvatten. En 's avonds wilde zij niet uit om te dansen omdat zij gehoord had dat er een vriendin gestorven was, een oude dame die haar vader tot het laatst verpleegd had. Den volgenden dag moest zij nog telkens huilen. En toen die dokter weer kwam was het mijnheer Moralis die nare berichten kreeg, gelukkig niet van een sterfgeval. Hij was kwaad, maar liet er niet veel van blijken. Zij kwam bij mij in de keuken en zei dat het om een van zijn oudste vrienden was, een advocaat, die gemeen bedrogen had met de zaken van haar vader, en ook tegen hem had hij valsch gehandeld. Daar trok zij zich weinig van aan. Het is maar over geld, zei ze.

Ja, maar het duurde niet lang voor zij merken kon dat je het geld niet heelemaal moet verachten. In Augustus

hoefden ze niet te dansen, omdat er weinig te doen was in het restaurant. Mijnheer Moralis ging wel eens uit en danste in kleinere gelegenheden, en hij had een leerling, maar het bracht niet genoeg op. Hij stond er op dat zij goed te eten kreeg en de medicijnen waren duur, dus moest hij weer naar Lewis met een ring van haar, den laatsten, behalve dat kleine ringetje dat zij altijd droeg. En toen het geld hiervan weer uitgegeven was kwam het tweede bezoek en bij die gelegenheid kon ik zien hoe hoog hij de borst hield. Het was een grijze, dikke heer, mijnheer Jonas heette hij, die met een ander kwam. En van hem, die in zaken was, hoorde mijnheer Moralis dat er van de erfenis van zijn vader, het vorig jaar gestorven, niets was overgebleven. Er was zelfs nog een proces en veel geharrewar over met de familie van Mrs Marion, en zij vertelde mij dat die advocaat daar weer gemeen in had gedaan. Nu, die heer kwam dan vertellen dat ze niets te verwachten hadden. De oudere was een vriend van zijn vader geweest en voor hij wegging nam hij mijnheer Moralis mee in de gang en wou hem geld geven, ik kon het hooren omdat ik in de keuken stond. Heel beleefd was mijnheer Moralis, maar zijn stem klonk afgemeten. Wij hebben u al zooveel te danken, zei hij, want u hebt ons den mooien dans gebracht toen mijn vrouw nog een kind was en dat is meer voor ons geweest dan wat ook. En hij heeft niets aangenomen. Verstandig was het niet, vooral omdat die heer het immers goed bedoelde en zeker had gezien dat de toestand hier niet rooskleurig was.

Even later, kort nadat ze weer in het restaurant waren gaan dansen, werd hij ziek en daarmee begon de narigheid pas echt. Zij ging alleen en moest maar optreden met den eerste den beste die zich voordeed, maar natuurlijk bracht zij maar de helft van de verdienste thuis, ook wel minder. En het werd haar te veel, hij zag het. Toen stond hij op, hoewel hij nog altijd de koorts had en nu ook begon te hoesten. Waarom het was weet ik niet, dat de directie ze niet langer hebben wou, misschien was zij niet fijn genoeg gekleed. En tot overmaat namen ze Ben Morgan nog in huis, omdat die jongen zijn baantje kwijt was, ook door ziekte. Van dien tijd af ging het van kwaad tot erger.

Ik moet zeggen dat ik de eenige was om het te beseffen, want dat ze het zelf merkten was niet te zien. Ze bleven onbezorgd, behalve dan dat hij zich hoe langer hoe ongeruster maakte over haar. Soms kwam er een boodschap dat ergens een danser werd gevraagd en dan verdiende hij weer een paar avonden, en soms werd er om haar gezonden, maar het ging op en af en geen vast loon. Veel om te verpanden of te verkoopen was er ook niet meer. Zij had nog maar drie dingen die waarde hadden, maar daar kon zij niet van scheiden. En toen, in December, had de huisheer geen geduld meer, ze moesten hier weg, en zoo kwamen ze op die armzalige verdieping in Drummond Street, achter Euston, donker, uitgewoond. Met Kerstmis kregen ze gelukkig een engagement in de pantomime, een maand lang, en daarna dansten ze weer een maand

in Blanch restaurant, een veel minder soort, maar ze waren er al blij mee. Ik kon een voor een haar japonnen uit het pandhuis terughalen, en het voornaamste was dat ik weer voor genoeg eten kon zorgen.

Mrs Lewis, die hier vlakbij woonde, kwam soms even aan. Zij wou Mrs Marion allerlei goeden raad geven, zij vroeg of er in Holland geen vrienden waren die helpen konden, want ze zag dat het mis ging met de gezondheid, en met de onregelmatige verdienste kon je voor het ergste komen te staan. Mrs Marion dacht na, zij kende niemand meer die in staat was te helpen. Later heb ik gezien dat zij zich vergiste. En bovendien, zei ze, zou haar man daar niet van willen weten, ze hadden het dansen gekozen voor het leven en daar moesten ze dan maar de gevolgen van dragen.

Mrs Lewis gaf haar ook den raad Ben Morgan, die nu in een soort hokje lag, naar het gasthuis te zenden. Daar was zij verontwaardigd over. Als hij toch niet beter kon worden, vond ze, was het beter bij vrienden te blijven, en hier kon hij immers nog viool spelen. Soms stond hij ook nog van het bed op en speelde dien dans met den shawl, maar in dat kamertje was het zoo eng dat zij en mijnheer Moralis niet voor- of achteruit konden en alleen maar de bewegingen maakten.

In het begin van den zomer verdienden ze weer tamelijk, maar het was een erg vermoeiend leven, ze hadden een lang nummer in The Star Music Hall, Brixton, en moesten dan gauw met den trein terug om nog te dansen in Poole's

in Soho. Dat zijn afstanden, een tenger schepseltje kon dat niet lang verdragen.

Maar ze kreeg in dien tijd bezoek van haar vroegere kamenier in Parijs en dat monterde haar heelemaal op. Het was een vrouw die veel van haar hield. Ze had het nu beter dan Mrs Marion en ze gaf me geld om allerlei dingen te koopen, keukengerei en zoo, ze keek ook al haar kleeren na, waar ze het hoofd over schudde, dat alles zoo verwaarloosd was, en ze verstelde ze. Al kon zij dan niet veel helpen, een echte vriendin was ze toch wel. Den dag dat ze vertrekken zou zat ze te huilen en met den zakdoek voor de oogen zag ik haar in de taxi weggaan. Ja, ik kon het begrijpen, van iemand die haar in de mooie dagen had gekend.

En toen kwam de zomer, weer zonder werk. Dat was maar goed, want ze konden allebei uitrusten, anders zouden ze het zeker niet volhouden. Maar zonder werk moest het weer armoede worden. En nu was er een onverwachte uitkomst en dat was weer een toeval.

Op een morgen, toen ze nog sliepen, belde er een man aan dien ik niet dadelijk herkende, dat was mijn zwager James Woode, dien ik in geen zes jaar had gezien, en hij kwam mij hier zoeken omdat hij mij nooit thuis vond. Wat hij van mij wilde, dat doet er nu niet toe, hij moest iets weten over mijn man. Maar toen hij bij me in de keuken zat vertelde hij dat hij mijnheer Moralis kende, hij wou van alles weten, en ik liet niets los omdat ik wist dat hij overal den neus in wil steken, net als een politiehond.

En om te bewijzen dat hij hem kende vroeg hij tot mijn verbazing of hij dien zwarten shawl nog had. En zoo, pratende over het een en ander, hoorde hij toch dat het hier armoede was, wat hij trouwens ook wel kon zien. En twee dagen later kwam hij weer en hij deed geheimzinnig, hij vroeg of mijnheer Moralis hem niet hooren kon en hij gaf mij tien pond. Hier, zei hij, het is van Sir Randells, die heeft hem eens zien dansen en daar heeft hij nog altijd bewondering voor. Help jij ze daar den slechten tijd mee door. Maar je houdt je mond, want het zou mij mijn betrekking kosten als iemand te weten kwam dat Sir Randells geld aan dansers gaf. Zorg er nu maar voor dat ze dien shawl niet verkoopen. En hij ging stilletjes de trap af.

Hoe hij dat van dien shawl wist is me een raadsel gebleven. Maar het voornaamste was dat ik nu geld in handen had waar ze tot een eind in September mee toe konden. En zoo weinig idee van geld hadden ze dat ze niet eens vroegen hoe ik altijd maar eten op tafel kon zetten.

Behalve op Zondag kwam ik nu elken dag, omdat er met dien zieken jongen veel te doen was en Mrs Marion zat wel bij zijn bed, maar om hem te wasschen stonden haar de handen verkeerd. Ben werd met den dag vroolijker, hoe meer hij achteruit ging, en dat was een slecht teeken. Hij wou met alle geweld opstaan, dan zat hij in de voorkamer op de oude waggelende sofa naar buiten te kijken. Soms speelde mijnheer Moralis wat voor hem op de guitaar en soms moest hij zijn viool hebben en speelde een

beetje, altijd dansmuziek. Met het hoofd maakte hij dan bewegingen hoe het moest en hij lachte tegen Mrs Marion, die dan allerlei pasjes deed. Ze begreep hem niet altijd want ze kende niet goed Engelsch. En het liefst zag hij haar eenige buigingen maken uit dien ouderwetschen dans. Eens hoorde ik hem zeggen dat hij het later ook zou dansen, zoodra hij zich wat beter voelde.

Misschien kwam het omdat hij zich te veel vermoeide, dat hij in September een erge inzinking kreeg, en dat was zóó dat ik zelf maar een dokter ging halen. Toen die hem onderzocht had zei hij niets, maar hij kwam bij mijnheer Moralis en zei dat de jongen in een gasthuis verpleegd moest worden. En nadat hij Mrs Marion eens goed had aangezien zei hij dat zij ook verpleging noodig had. Zij haalde er de schouders over op en tegen mij zei ze later: Ben moet dan maar gaan, wie weet of het goed is. Maar over mij vergist die man zich. Ik moet dansen, dat is mijn lot.

Mijnheer Moralis kon ik het aanzien dat het hem geschokt had, wat de dokter had gezegd. Dien avond wou hij dat zij thuis bleef, hij zou wel met een andere vrouw dansen, maar dat gaf zooveel huilen, dat hij toegaf en toch met haar uitging.

Toen Ben het hoorde, van het gasthuis, klaarde zijn gezicht op. Dat wist ik al lang, zei hij. En hij wilde dat zij nog één keer samen voor hem dansten. Ik kwam kijken, het was geen vroolijk gezicht. Die jongen, voor wien de viool te zwaar was, achterover geleund, misschien speelde

hij voor het laatst en misschien wist hij het. En zij tweeën, met den shawl, in de kleine ruimte tusschen de tafel en den muur. De muziek klonk ook niet vroolijk, heel langzaam.

Vreemd, dat het ineens zoo stil werd toen de jongen weggehaald was. Wanneer ze opgestaan waren, mijnheer Moralis en zij, hoorde je ze haast niet. Ze dansten nu bij Flanders, een goedkoop restaurant bij King's Cross, waar winkelmeisjes en zoo kwamen, en ze verdienden weinig, maar het werd er niet zoo laat.

En kort daarop ging het hard naar beneden. Ik merkte nu voor het eerst dat Mrs Marion soms treurig naar buiten keek. Eens, toen we alleen waren, zei ze dat ze er genoeg van kreeg, ze was toch eigenlijk niet voor het dansen geboren. Ja, wie is dat wel? vroeg ik. Zij antwoordde alleen: Het had anders met me kunnen gaan.

Toen werd eerst mijnheer Moralis ziek, met hoesten dat je er naar van werd, maar hij deed of het niet erg was en moest en zou 's avonds uit voor zijn werk. Een paar weken ging het. En juist toen hij zich had laten overhalen een dag of wat op bed te blijven, kwam er een bevel, zonder de minste waarschuwing vooraf, dat ze het huis uit moesten. Tijd om naar een ander te zoeken was er niet, en zoo kwamen ze op die twee ellendige kamertjes in Albion Street, de hokjes waren zoo klein dat hun bedden niet eens bij elkaar konden staan, het eene achter en het ander waar ik koken moest. Ach, ach. Er was een nieuw rose behang, dat maakte het nog triestiger.

Ik zal er maar niet veel meer van zeggen. Hij is er dadelijk op bed gaan liggen. Zij verdiende nog wat bij Flanders, maar na een paar weken bleef zij ook op bed. Voor zij mij met den shawl zond, om bij Lewis te beleenen, stonden zij allebei even op, en zij deed hem om, over de nachtjapon. Ze keken elkaar aan en maakten een buiging voor elkaar. Het was me of hij het zich erg aantrok, dat dit ding weg moest, maar dat het voor haar een verlichting was.

Ik kreeg er drie pond op en daar konden ze een paar weken mee door. Daarna heb ik van Mrs Lewis nog wat gekregen en ik ben nog bij Woode geweest, die mij twee dagen later weer tien pond bracht. Maar na Kerstmis kon ik zien dat het niet lang zou duren of ze zouden geen geld meer noodig hebben. De dokter sprak niet eens over het gasthuis, hij vroeg alleen of ze geen familie en vrienden hadden.

Ja, één vriend hadden ze nog wel, misschien was hij familie, dat wist ik niet, en die zou zeker veel goed hebben kunnen doen als hij eerder was gekomen.

Op dien morgen met dikken mist, toen Moralis was gestorven, om den toestand waar zij in was had ik het haar nog niet gezegd, stapte hij binnen, zonder iets te zeggen, en hij zat dadelijk aan haar bed. Hij voelde haar pols. En hij wenkte mij buiten de deur, waar hij mij het een en ander vroeg. Toen ging hij weer bij haar zitten. Na een kwartiertje deed zij de oogen open, zij keek hem aan en kwam bij kennis. En ik hoorde een zucht, een zucht

zoo diep dat ik dacht dat nu het hart stil zou staan. Maar zij ademde weer en zij kon haar hand bewegen, die hij nam en bleef vasthouden. Wat later boog hij het oor dicht bij haar mond en luisterde. En verder keken zij elkaar aan.

Ik had niets te doen, alleen wat opruimen. En om drie uur, toen ik het licht opstak omdat het zoo donker was, zat hij nog zoo. Toen was het gedaan. Wij wachtten tot de dokter kwam. Daarna gingen wij samen weg en ik sloot de deur.

Hij nam me mee naar een tearoom, waar hij me van alles vroeg, en hij verzocht mij voor het noodige te zorgen, voor de beleeningsbriefjes, voor het inpakken van eenige dingen en zoo. Ik had nog wel iets willen vragen, uit nieuwsgierigheid, maar daar schaamde ik mij toch voor. Het was voor mij ook een leegte. En hij zorgde zoo goed het maar kon voor de begrafenis, den volgenden morgen kwam er daarvoor al iemand uit Holland. Tot het laatste toe bleef hij en hij gaf mij haar broche van bloedkoraal voor herinnering. Hij droeg zelf de guitaar toen wij de deur uitgingen.

19
Het verhaal van den melancholicus

Nu alles voorbij is, de muzikanten en de dansers naar huis gegaan, heb ik alleen maar te denken aan mijn deel aan het feest. Dat was gering. Waar menschen waren, waar veel woorden gesproken werden en veel lachen klonk, bleef ik terzijde om uit de verte toe te schouwen, te bewonderen als dat kon. Er zijn oogenblikken geweest toen ik hoopte dat ik mee zou mogen doen, maar lang duurden zij niet. Waarom? Omdat ik vroeg geslagen werd, vroeg de hoop verloor, zooals een ander vroeg gebrekkig wordt en buiten het spel moet staan? Omdat ik niet durfde en niet nam wat niet gegeven werd?

Een bloode jongen, die maar één dans heeft gedaan, een menuet dat geen menuet was, voor kinderen vermomd voor een komedie, met een zot als leermeester. En omdat in het begin de maat verkeerd was bleef ik overtuigd dat ik er niet bij hoorde, bij het lachen en het treuren niet, bij deze wereld niet. En waar school de fout in de maat? bij mij? bij haar? bij de muziek? Vragen, vragen, daar moet ik mijn dag mee doorkomen, om den oorsprong van de moeiten en de vergissingen op te sporen. Ik heb dit

rustig landschap voor mijn venster en doe niets dan vragen. Is de kwaal van het vragen een kwaal van den tijd en ben ik maar één van de talloozen, bevangen van de zucht de fouten van het leven te doorgronden? Maar op deze plek hoor ik vandaag of morgen de harmonie, zoodra de pijn bedaard is.

Wie heeft zich vergist, zij of ik? Beiden? Toen wij twaalf waren, 's nachts op een feest, in een hooge gang, waren wij alleen en dansten, zij in het wit met zwarte plekjes, ik in het zwart met witte knoopen. Zij duwde mij van zich af omdat zij dacht dat ik uit de maat was. Wie vergiste zich, zij of ik? Had ik haar toen de juiste maat moeten leeren en niet weg laten gaan? Was dat mijn vergissing? Of was zij al betooverd door een rhythme dat zij niet eens kende? Toen wij achttien waren kwamen wij dicht bij elkaar, in den zomer, in het bosch. De vreugde van dien tijd heeft zij nooit weergezien, welke andere vreugde zij ook zag. Onze voeten gingen samen of ze bij één mensch hoorden. Hier begonnen voor mij de twijfel en het geloof en wie die tezamen heeft, vindt zijn plaats niet. Ik heb nooit geloofd dat het een ander was die haar van mij wegvoerde, ik heb altijd getwijfeld of ik het was die haar behouden kon. Toen ik vroeg waarom wij van elkaar scheiden moesten was het antwoord: Ik kan het niet zeggen, het is maar een dansmaat die mij inde war heeft gebracht, het is niet om te lachen. Ik hoor je stem, onder den beukeboom. Niet om te lachen, dat is gebleken, hoe dwaas het me toen in de ooren klonk. Een

dans, een maat, ja, minder dan dat kan machtig genoeg zijn om over een leven te beschikken. Ik lachte niet, hoe dwaas het klonk, ik begreep toen al dat wij beiden verloren hadden. Geen mensch was het die ons gescheiden had, maar een raadsel, dat zich voordeed in de beweging van een dans. Iets zonder zin, tieta-tieta-tieta, dat toch betooveren kon. Kan iemand, die het liefste verloor, zeggen hoe het kwam en wat de oorzaak was? Een beuzeling, zoo nietig dat men het niet durft te noemen uit vrees voor belachelijkheid, scheidt menschen van elkaar en blijft een raadsel. Of men er om lacht, of men het haat, of men het minacht, het blijft een raadsel, nooit te vatten, tieta-tieta-tieta.

Ik wist het toen al, maar ik was verblind van pijn, ik dacht dat ik het overwinnen kon. Ik moest het zijn die de ware maat zou vinden. En bij veel geluid van instrumenten, bij veel gepraat en zotheid van veel menschen, zag ik de droefheid in haar oogen, den angst dat ik het vinden zou. Dat was foltering, weken lang bij verkeerde maten, toen ik voor de piano zat, en de een zei zus, de ander zoo, en zij keek mij aan, bleek van verwachting. Waarom was zij bang? Was een dansmaat niet een dansmaat, onverschillig wie er speelt, mits er goed gespeeld wordt? Neen, domkop, als het goed gespeeld wordt is het geen raadsel meer, geen toover meer. Ja, de juiste maat deugde niet, de verkeerde evenmin. Omdat ik het niet was die tooveren kon? En de andere, kon hij het? Was het niet een onwetende, die met de verkeerde maat begon

en toch den toover bracht? Wie zal van de blindheid van het lot ooit iets anders begrijpen dan dat het blindheid is?

Ik ging, wetend dat ik één keer terug moest komen. Haar ziel was van mij. Daar heb ik aan geloofd en daar heb ik aan getwijfeld, tot zij mij aan het einde het geloof weer gaf. Maar intusschen, hoeveel leed is er geweest in de jaren van mijn twijfel, mijn ongeloof, mijn wanhoop.

Toen ik gegaan was, na die domme poging om den dans voor haar en mij te vinden, bleef ik nabij haar, waar zij ook woonde, maar zij zag mij niet. Een prinses kon geen scherperen bewaker hebben. Maar toen ik hoorde dat zij ten langen leste toch in de macht van haar onheil was gevallen, liet ik haar alleen. Zij is haar dans begonnen, zei de kamenier. En van dien tijd kon ik geen toeschouwer meer zijn.

Het was de pijn die mij tot deze vergissing bracht, in de pijn denkt men alleen aan zichzelf. Van het oogenblik dat zij met den ander danste had ik eerbied voor hem, maar het was mij te veel het aan te zien. En ik bleef weg, ik wist niet hoe bij haar de lichten uitgingen en zij ellendig in donker zat, ik, de eenige die had kunnen helpen. Het onheil, neen, dat wordt door een mensch niet afgewend, maar het kleine leed, dat had ik kunnen verzachten. Hij was een heer, dien ik geholpen zou hebben ook zonder te weten wie hij was. En hij had haar lief. Maar ik wilde ze niet zien omdat ik alleen in mijn eigen duisternis zat te staren. De bloode jongen was een zwak mensch ge-

worden, voor wien de wereld eenzaam was met niets dan donkere boomen.

Het is voorbij en ik blijf achter met vragen over het verleden dat niet te veranderen is, over de toekomst die ik niet doorgronden zal. Vragen, vragen. Geloof, twijfel en weer geloof. Waar is zij? En als zij er niet meer was, nergens? Heeft iemand ooit een andere zekerheid dan het geloof gehad, dat een ziel wacht op een andere ziel? En als het niets dan verbeelding was en daarbuiten het einde?

Daar liggen ze. Waar ik op mijn stoel zit met mijn vragen zie ik ginder den boom naast het graf, die in twee jaar al mooi gegroeid is. Zijn vader en zijn moeder liggen er ook en als die konden weten dat ik de eigenaar van het ambacht ben geworden, zouden zij tevreden zijn, want ik ben een bewaker die niets anders heeft te doen dan naar het kerkhof te zien. De sleutel van het hek is hier, er wordt niet begraven of de tuinknecht komt hem halen.

Er komt ook niemand binnen of ik weet het. Maar wie zou het kerkhof bezoeken in Waanmonde, een gehucht waar men bijna geen menschen ziet? Zoo zelden komt het voor dat de tuinknecht nieuwsgierig werd toen die vrouw voor den eersten keer kwam. Ze kwam van de halte geloopen, zei hij, wie mag het zijn? Hoe kon ik dat weten? Toen zij den tweeden keer kwam, in het voorjaar met het nieuwe groen, en wachtte voor het hek tot de sleutel was gehaald, zag ik haar uit het venster. Ik had makkelijk te weten kunnen komen wie zij was, maar waartoe? Zij had een hart, zooals ik er een heb, een hart dat

er morgen niet meer is. Wat ging het mij aan dat zij uit Amsterdam was, zooals de knecht wist te zeggen? Misschien had zij meegedaan aan het dansfeest en wist zij nu dat wij schimmen zijn.

De wereld een dansfeest! Als men ziet dat zelfs maar twee menschen niet langer dan een uurtje met elkaar kunnen dansen, in de maat zooals het hoort. Een dansfeest, dat dachten wij toen wij twaalf waren. En zie ik het verleden aan, dan was het een spel zonder zin, waarin wij langs elkander gingen bij wat muziek van galop of waltz, menuet of stoptime, een spel van een dag, dat met licht begint en met donker eindigt. Daar hangen de requisieten. De guitaar wordt niet eens meer afgestoft, omdat ik de snaren niet mag aanraken. Hoeveel mazurka's zijn er op gespeeld toen zij nog een kind was en haar oogen glansden? En hoe lang zal hij nog veilig aan dien wand hangen voor hij den weg gaat van alle speeltuig? Daar, in het midden op het kastje, de schoenen, de stolp beschermt ze voor het stof. Ik heb eens geschat hoeveel pasjes ze gemaakt hebben, alleen danspasjes. De avonden zijn lang en ik heb niets te doen. Ik moest aan de piano gaan zitten, een waltz langzaam spelen om het voor me te zien en te tellen. Toen ik een getal gevonden had werden waarachtig mijn oogen nog nat. De dwaas, die in zijn eentje nog door speelde.

Daar boven de schoenen hangt de sjaal, ik heb er alleen de legende van gehoord, maar hem nooit gezien voor hij uit het pandhuis kwam. Volgens de kamenier ver-

scheen hij onverwachts, uit onbekende handen. Niemand kende den man die hem gezonden had. Had ik het gedaan? vroeg zij. Neen, daartoe achtte ze mij niet in staat, want ze noemde het een doodskleed. Altijd, wanneer er met dien sjaal gedanst werd, was er angst. Nu hangt hij daar en wacht op zijn tijd, die komen zal, al kan het lang duren voor een sjaal.

Hij heeft nog een bewonderaar gehad en wie weet, misschien krijgt hij er nog meer.

Ik had mijn late middagwandeling gedaan, langs de rivier tot het weiland aan de Waan, waar ik het mooiste uitzicht heb op het torentje en de boomen van het dorp. Het was warm, in Mei, de koeien en de vliegen, de vlinders en de leeuwerikken vonden het leven goed. Toen ik thuis kwam zat er in mijn kamer een heer, met het gezicht opgeheven naar den sjaal. Hij stelde zich voor, van Roodenburgh. Ik antwoordde: Neem het me niet kwalijk, mijnheer, dat ik met vormen heb afgedaan. Wij hebben elkaar meer gezien, voor het eerst al jaren geleden. U was op de eene school, ik op de andere. Wij wisten wie wij waren, maar wij gingen elkaar voorbij. Wij hebben elkaar daarna nog menigkeer gezien, in verscheiden steden, op straat, in den schouwburg. Wij gingen elkaar voorbij. Ik vermoed dat wij beiden even welwillend zijn en als u iets wenscht verzeker ik u dat ik mijn best zal doen om u ter wille te zijn. Laten wij overigens gewoon mijnheer blijven en elkaar weer voorbij gaan.

Hij knikte, het was goed. Hij had twee wenschen, den

sleutel van het kerkhof en een souvenir van een vrouw die daar begraven lag en voor wie hij genegenheid had gekoesterd. Hij wist dat indertijd haar sieraden in mijn bezit waren gekomen. Ik zeide dat zijn wenschen vervuld zouden worden, ik gaf hem den sleutel en aangezien er geen stoomtram ging voor tien uur, noodigde ik hem bij mij te eten. Den tuinknecht zond ik met hem mee, omdat hij het op het kerkhof niet zou vinden.

Gedurende zijn afwezigheid legde ik alle sieraden op de tafel aan het venster, behalve den kleinen ring dien ik langer gekend had dan iemand anders, ook eenige portretten. Hij was een man die eveneens had willen dansen als het lot hem daartoe verkozen had. Toen hij terugkeerde wees ik hem den stoel voor de tafel en liet hem alleen. Na een uurtje kwam ik weer binnen en het bleek dat hij bescheiden was, het speldje met de paarl had hij gekozen en een portret uit de dagen van glorie.

Na het eten sprak hij over den tijd die voorbij was, ik moet zeggen op waardige wijze, met aanduidingen en zonder de hardheid van de feiten, alleen over den man die zijn schoolkameraad was geweest. Geen vriend, daarvoor verschilden zij te veel. Hij meende dat mij van de laatste periode niets bekend was, daar wilde hij liever niet over spreken. Alleen zeide hij vernomen te hebben dat het droevig was geweest, hij had zijn best gedaan om te lenigen, maar mocht daarin niet slagen omdat het afgewezen werd. Hij vermoedde dat ook anderen tevergeefs gepoogd hadden hun plicht te doen, hij noemde geen namen. Mis-

schien dacht hij aan mij. Ik antwoordde niet. Waarom zou ik van mijn vergissingen spreken? Wij waren menschen die elkaar voorbij gingen en morgen was hij het weer vergeten.

Tot dusver had hij geen woord gezegd over de vrouw voor wie hij genegenheid had gekoesterd. Wel zweeg hij soms en keek naar de guitaar, naar de schoenen, naar de sjaal aan den wand, strak, zwart, die nu in het lamplicht een grooten glans had. En hij zweeg weer een poos, hij hield de oogen er naar opgeslagen. Toen zei hij: Die sjaal was te groot.

Ik begreep hem niet. Ik vroeg: Waarvoor te groot?

Hij haalde de schouders op, hij keek op zijn horloge. Ja, het was tijd voor hem om verder te gaan.

Ik moest hem naar de halte begeleiden omdat het donker was. Er brandde maar hier en daar een lichtje in een boerenwoning. Wij gingen zwijgend naast elkaar, wij naderden als schaduwen de gedaanten van de boomen op het kerkhof. Ik zag dat hij het gezicht gewend hield naar het hek en nog omkeek. Toen was dit voor hem voorbij.

Een eind verder, zonder er bij te denken wat het was dat mij inviel, floot ik een wijsje van een dans, een banaal deuntje zooals paste bij een mensch als ik. De man naast mij viel dadelijk in en floot zachtjes mee. Fluitend gingen wij onder de donkere blaren van de boomen. Een warme avond was het met een bedekte lucht en hier en daar een ster. Op het bruggetje over de sloot bleven wij staan omdat wij meenden een ander te hooren die in de verte floot. Maar het was een nachtegaal.